

ET SPECIALE

En kritisk psykologisk undersøgelse af familiers hverdagsliv med hjemmepasning

A critical psychological study of families'
everyday lives with home care

NIKITA APPEL SCHMIDT (201903443)

LINE KOUE JENSEN (201903456)

Pædagogisk psykologi
Aarhus Universitet, DPU
Vejleder: Venka Simovska
Anslag: 262.636
D. 1. juni 2021

ABSTRACT (fælles)

This Master Thesis challenges the phenomenon *home care*, which refers to families that have chosen to take care of their children in the daily hours at home. The Thesis focuses on the conditions and challenges for Danish families with children in the age range between one - three years. By taking the active decision of selecting *home care* over *child care*, these families break the norms in the society by not having the children undertake child care in the daily hours at private or public institutions.

While many families are challenged in the daily life by balancing full-time jobs along with a family life, there is an ongoing debate in the society with a criticism of the quality of the offered private and public child care. A combination of these perspectives have made us motivated to investigate families' rationales to choose home care over child care as well as the impact the decision has on the daily life for these families.

The theoretical fundament of the Master Thesis is anchored in critical psychology, which has led us to approach the empiric data set with the concepts of daily living, self-understanding, conditions, participation and the ability to act.

As part of the Master Thesis, we have held interviews with seven parents, where the subject in question has been challenged and further investigated based on first-person perspectives by the parents. The interviewees consisted of both the working and caring parent. The selection of both parents was intended to obtain insight to which extent the home care impacts the daily life of the family as a whole.

By using the concepts of critical psychology, we have analysed the parents' arguments and approaches to select a daily life with home care. In addition, we have obtained knowledge based on the parents' point of view about the possibilities and limitations connected with daily life with home care.

The results of our analysis shows that the selection of home care creates unique opportunities that among other things include a more balanced daily life which enhances the realisation of needs for both the children and the parents.

On the other hand, by not following the norms in the society, a number of limitations exists, which among other things include limited employment support, limited financial support and in general limitations in the current regulations on home care. The limitations creates a number of challenges which bring difficulties and concerns to the every day life for families that have selected home care.

However and despite the limitations and cons connected with home care, the parents that have chosen the direction of home care, have difficulties in adapting the everyday life to the majority of the families within our society by having its children attend regular child care.

On the note of the Master Thesis and the experiences gained, we can conclude that the parents, who have selected home care over regular child care, acknowledge that there are ground challenges in the current setup of support to families that selects home care over child care in Denmark. Despite the previous noted connected challenges, these parents deem that the positive affects on the everyday life exceed the challenging conditions to select home care in the first place.

Based on the results of the investigation in the Master Thesis, there are subjects which have not been covered as part of our investigation, but which could have led to an extended perspective on the conditions for families, e.g. the surrounding support from employers to employees that select home care over child care.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Kapitel 1. Indledning (fælles)	1
1.2. Motivation for undersøgelse af genstandsfeltet (fælles)	2
1.3. Problemfelt (fælles)	2
1.4. Problemformulering (fælles)	6
1.5. Afgrænsning (Line)	6
1.6. Familieliv i et historisk perspektiv (Nikita)	7
Kapitel 2. Forskningsoversigt (fælles)	9
2.1. Systematisk søgeproces (fælles)	9
2.2. Forskningsinteresser vedrørende genstandsfeltet (Line)	13
2.3. Forskning omkring børnefamiliers hverdagsliv (Nikita)	13
2.4. Aktuelle udfordringer i samfundsbetin- gelser for børnefamilier (Line)	17
2.5. Balanceproblematikker i familie- og arbejdslivet (Nikita)	19
2.6. Øget institutionalisering af børns hverdagsliv (Line)	20
2.7. Opsamling (fælles)	23
2.8. Vores placering i forskningsfeltet (fælles)	23
Kapitel 3. Teori (fælles)	25
3.1. Videnskabsteoretisk afsæt (fælles)	25
3.2. Kritisk psykologi (fælles)	27
3.3. Et kritisk psykologisk perspektiv på familielivet (Nikita)	28
3.4. Daglig livsførelse (Nikita)	29
3.4.1. Fælles livsførelse (Line)	30
3.5. Selvførelse (Line)	32
3.6. Betingelser (Nikita)	32
3.7. Deltagelse (Line)	33
3.8. Handleevne (Nikita)	34
3.9. Opsamling (Line)	35
Kapitel 4. Metodologi (fælles)	36
4.1. Metodiske refleksioner (Line)	36
4.2. Det kvalitative forskningsinterview (Nikita)	38
4.3. Kritiske psykologiske refleksioner vedrørende undersøgelsesdesignet (Nikita)	39
4.4. Strukturering af interviews (Line)	41
4.5. Transskribering (Line)	44
4.6. Adgang til feltet samt udvælgelse af medforskere (Nikita)	45

4.7. Vores position som medforskere (Line)	47
4.8. Ethiske overvejelser (Nikita)	48
4.9. Analysestrategi (fælles)	50
Kapitel 5. Analyse (fælles)	53
5.1. Tema 1: organisering af hverdagslivet med hjemmepasning (fælles)	54
5.1.1. Deltagelsesmuligheder i rolige omgivelser (Nikita)	54
5.1.2. Deltagelse i sociale fællesskaber uden for hjemmet (Line)	58
5.1.3. Tidens indflydelse på hverdagslivet (Line)	63
5.1.4. Betydningen af rollefordelingen mellem forældrene (Nikita)	67
5.2. Opsamling (Line)	71
5.3. Tema 2: særlige betingelser når der brydes med en samfundsmæssig norm (fælles)	72
5.3.1. Fravalget af institutionslivet (Nikita)	72
5.3.2. Tilvalget af en anden hverdagsform (Line)	79
5.3.3. De samfundsmæssige betingelser (Line)	84
5.3.4. De økonomiske betingelsers betydning (Nikita)	90
5.4. Opsamling (Nikita)	93
Kapitel 6. Diskussion (fælles)	95
6.1. Kritisk gennemgang af undersøgelsens resultater (fælles)	95
6.2. Refleksioner vedrørende teoriens anvendelighed (fælles)	98
6.3. Et kritisk blik på egen undersøgelsesmetode (fælles)	100
Kapitel 7. Konklusion (fælles)	105
Kapitel 8. Vurdering af undersøgelsens kvalitet (fælles)	109
Kapitel 9. Perspektivering (fælles)	111
Litteraturliste (fælles)	113

KAPITEL 1. INDLEDNING

Indeværende speciale omhandler småbørnsfamilier der fører hverdagslivet med hjemme-pasning, og hvilken betydning denne hverdagsform har for familiens daglige liv.

I dette speciale forstår vi fænomenet *hjemmepasning* som en alternativ form for pasning af egne børn og som et aktivt fravalg af institutionslivet. Fravalget af institutionslivet forestiller vi os, at forældre kan have forskellige holdninger til, hvorfor vi netop er blevet interesseret i at få indsigt i forældres egne perspektiver på denne hverdagsform. I forlængelse heraf er vi blevet nysgerrige på om forskellige aspekter som eksempelvis mere tid og samvær med egne børn, samt holdninger til institutionalisering og kvalitet af daginstitutioner er perspektiver, der muligvis kan påvirke forældres valg om at hjemmepasse. I bestræbelsen på at opnå viden om, hvorfor nogle forældre vælger at hjemmepasse deres børn, samt hvilke betingelser der er forbundet med dette valg, vil vi med et kritisk psykologisk perspektiv undersøge ovenstående ud fra syv forældres førstepersonsperspektiver omkring dette genstandsfelt. Formålet med specialet er således at opnå viden om hjemmepassende familiers oplevelse af at have ét eller flere børn hjemme, og ligeledes hvad dette valg har af betydning for familiens fælles liv.

Dette kapitel vil indeholde en redegørelse for vores motivation for emnet, samt indkredse specialets relevans i en pædagogisk psykologisk sammenhæng. Dernæst vil problemfeltet præsenteres, samt tilhørende problemformulering. Afslutningsvist vil der i dette kapitel fremgå en afgrænsning, samt en redegørelse for familielivet i et historisk perspektiv.

1.2. MOTIVATION FOR UNDERSØGELSE AF GENSTANDSFELTET

Vi har fundet interesse i arbejdet med småbørnsfamiliers hverdagsliv af flere årsager. Blandt andet gør det sig gældende, at vi begge har en professionsbachelor i pædagogik, med henholdsvis specialisering i dagtilbud og social- og specialpædagogik. I forbindelse med vores praksiserfaring med småbørnsfamilier er der opstået en nysgerrighed omkring de betingelser, som samfundet sætter for at kunne passe et fuldtidsarbejde og samtidig leve et nærværende familieliv. I samfundet synes der at ses en tendens til et stort fokus på selvrealisering, hvor mange prioriterer karrieren, og vi er derfor som studerende i pædagogisk psykologi blevet optaget af, hvordan denne samfundsudvikling påvirker børnefamiliers hverdagsliv. Denne tendens i samfundet har gjort os nysgerrige på, hvorvidt hjemmepasning kan forstås som en form for modbevægelse til den udvikling, der sker i samfundet, eller om der findes andre årsagsforklaringer på, hvorfor nogle familier indretter deres liv med hjemmepasning, og hvilken betydning det får for familiens hverdagsliv.

1.3. PROBLEMFELT

Tematikken omkring, hvordan familieliv leves, er et populært emne i såvel litteraturen, som samfundsdebatten og i dansk politik. I Danmark er det normen, at børn i alderen nul til seks år går i et pasningstilbud, som dagpleje eller daginstitution. Ifølge Børne- og Socialministeriet og Danmarks Statistik, starter barnet typisk i et pasningstilbud, når barnet er omkring 10,3 måneder (Danmarks Statistik, 2011; Karkov, 2019). Til trods for denne norm om at danske børn tilbringer hverdagen i et pasningstilbud, er det forældres eget valg, hvorvidt dette enten til- eller fravælges. I dette afsnit vil vi belyse forskellige stemmer, som anlægger et positivt perspektiv på institutionalisering af børn og ligeledes stemmer der anskuer dette med et kritisk blik. Stemmerne har til formål at frembringe differentierede perspektiver og tilgange, for derved at kunne opnå en forståelse for, hvad der kan ligge til grund for, at nogle familier vælger at afvige fra normen i vores samfund.

I en opinionsundersøgelse foretaget af Tænk tanken CURA, konkluderes det på baggrund af 1144 interviews med udvalgte danskere, at danskerne vægter deres familieliv højere end ar-

bejdslivet. I den forbindelse udtaler Lüchau (2015), at denne prioritering om at vægte familielivet højere end arbejdslivet ikke nødvendigvis kan anses som en afspejling af, hvad der reelt set fylder mest i danskernes hverdagsliv (Lüchau, 2015 fra: Drengsgaard, 2015). Dette paradoksale perspektiv kan således bidrage til en forståelse af, at danskernes prioritering ikke synes at afspejle deres faktiske hverdagsliv. Ifølge Hansen (2013b) har det danske samfund langsomt udviklet sig således, at familielivet og børnene nedprioriteres på baggrund af et større fokus på arbejdslivet. Hvis fokus er på at udvikle samfundet til en konkurrencestat, er det dermed naturligt at andre foki i samfundet må nedprioriteres.

Ud fra ovenstående betragtninger identificeres nogle samfundsmæssige udfordringer, som kan have den konsekvens, at det kan opleves udfordrende for forældre at balancere mellem arbejds- og familieliv. I den forbindelse må det antages, at det i Danmark er normen, at forældre er fuldtidsarbejdende, hvilket kan ligge til grund for, at mange tilvælger institutionslivet. Danmark placerer sig alt andet lige som dét land i Europa med højest institutionalisering af børn. Dette fremgår af beregninger foretaget af Eurostat, der fungerer som EU's statistikorganisation, hvis formål er at kontrollere medlemslandenes statistik. I de seneste beregninger fra 2019 fremhæves det, at 35,5 % af børn i Europa, i alderen nul til tre år, tilbringer over 30 timer i et pasningstilbud om ugen. Sammenlignes dette tal med beregningerne i dansk sammenhæng, er institutionaliseringen helt oppe på 58,1 %, hvilket er langt over gennemsnittet for hele Europa (Eurostat, u.å.). I den henseende er det væsentligt at have in mente, at børn i Danmark typisk starter i et pasningstilbud, når de er omtrent et år (Glavind & Pade, 2019), hvorfor tallet formentlig ville være væsentligt højere, hvis det var muligt ikke at medtage børn under et år i beregningen.

Hansen (2013b) stiller spørgsmålstegn ved, hvorvidt vi i Danmark er ved at indrette velfærds-samfundet således, at vi ikke har tid til at være sammen med vores børn. Han argumenterer for, at daginstitutionen kan bidrage til noget godt for barnet, men stiller sig omvendt undrende overfor, om barnet mister noget, eller i værste fald lider overlast ved ikke at tilbringe tid sammen med forældrene i dagtimerne. Hansens (2013b) argumenter tegner således et billede af, at det danske samfund er opbygget og indrettet ud fra, hvordan ideal-familien ser ud, hvor forældre går på arbejde og har deres børn i daginstitution allerede fra etårsalderen. Når samfundet er organiseret på en sådan måde, at skattesystemet, børnepasningsfinansieringen og arbejdsmarkedet tilgodeser normen for, hvordan familieliv skal leves, kan det blive udfordrende for

familier at bryde med denne norm, såvel økonomisk som følelsesmæssigt (Serner & Hansen, 2013). Dette leder os videre til at se på, hvor udbredt fænomenet *hjemmepasning* er i Danmark, som værende et alternativ til at følge samfundsnormen. I 2019 var der ifølge en rapport fra fagforbundet FOA, omkring udviklingstendenser på dagtilbudsområdet, blot 975 familier som hjemmepassede deres børn (Glavind & Pade, 2019). Dette tal anser vi ikke som alarmerende højt, men det tyder ifølge Rostgaard (2017) på, at det vil blive mere velset at hjemmepasse, end hvad det før har været, i takt med at der i samfundet er kommet stort fokus på kvaliteten af landets daginstitutioner. I Danmark tilbyder kun 39 ud af 98 af landets kommuner økonomisk støtte til hjemmepasning, hvorved gennemsnittet af det økonomiske tilskud er på 5.530 kr. om måneden pr. barn. Denne ordning kan forældre dog udelukkende benytte sig af i højst et år (Rostgaard, 2017 fra: Skaaning & Bannor-Kristensen, 2017). På baggrund af dette kan der stilles spørgsmålstejn ved, hvorvidt valget om at hjemmepasse er frit, når faktum er, at under halvdelen af landets kommuner tilbyder økonomiske ressourcer til denne pasningsordning. Dette kan øjensynligt medføre, at forældre der ønsker at hjemmepasse, må fravælge det af økonomiske årsager.

Fra politisk side er tematikken omkring børns indskrivning i dagtilbud kommet på dagsordenen. Det fremgår som en del af Socialdemokratiets politiske forslag i udspillet, *Altid på børnenes side*, at de vil skabe bedre muligheder for alle børn, både i daginstitutioner og skoler. Dette omfatter blandt andet forslaget om, at alle børn, fra de er et år, automatisk skal indskrives i en daginstitution. Argumentet for forslaget omhandler hovedsageligt formålet om at støtte udsatte børn, med henblik på at sikre en bedre udvikling (Socialdemokratiet, u.å). I den forbindelse tolker vi deres politiske udgangspunkt som værende gældende for alle, hvilket skaber den konsekvens, at muligheden for at føre livet med hjemmepasning udelukkes.

Vi er blevet nysgerrige på, om forældres tilbøjelighed til at træffe et valg om at hjemmepasse deres børn muligvis kan hænge sammen med et ønske om et mere nærværende familieliv, men potentielt også tendensen til, at der de seneste år, har været et stigende fokus på kvaliteten af landets daginstitutioner. Ifølge seniorforsker fra SFI¹, Christoffersen (2014), udgør “de gode” dagtilbud den bedst tænkelige start på barnets liv. I forlængelse heraf argumenterer seniorforskeren for, at det omend pasningstilbuddet ikke var nødvendigt for samfundet, måtte opfindes

¹ SFI er betegnelsen for Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (Uddannelses- og Forskningsministeriet u.å.).

for børnenes skyld. Argumentet herom omfatter det forhold, at dagtilbud af høj kvalitet, kan øge børns intelligens, deres motivation og evnen til at være nysgerrig, hvilket kan medvirke til, at børn skaber et positivt selvbillede (Christoffersen, 2014 fra: Pedersen, Vestergaard & Nielsen, 2014). Desuden viser forskningslitteraturen samstemmende, at interaktionen mellem børn og pædagogerne i dagtilbuddet er den mest betydningsfulde enkeltfaktor i forhold til barnets sociale, følelsesmæssige og kognitive udvikling (Sylva m.fl., 2004; Hamre & Pianta, 2007; Mashburn m.fl.2008; Howens m.fl. 2008; WHO, 2004 fra: Højen-Sørensen & Laugesen, 2015).

Det har dog de seneste år været et stort fokuspunkt i samfundsdebatten, hvorvidt landets dagtilbud reelt tilbyder børnene dét, som de har behov for. På DR2 blev der i 2019 vist en meget medieomtalt dokumentar *Hvem passer vores børn?* Dokumentaren sætter fokus på, hvorvidt kvaliteten og normeringen i de danske daginstitutioner er af tilstrækkelig karakter til at give børn den tryghed og udvikling, som de har behov for (DR, 2019). Kragh-Müller optræder som forsker i dokumentaren og pointerer, at kvaliteten i daginstitutionerne blandt andet påvirkes af normeringen. Den dårlige normering i de danske daginstitutioner resulterer ifølge Kragh-Müller i, at voksenkontakten til det enkelte barn ikke i tilstrækkelig grad muliggøres, og at dette får konsekvenser for barnets generelle mulighed for trivsel og udvikling (Information, 2015).

Andersen (2018) beskriver, at årsagsforklaringerne til at forældre fravælger institutionslivet, øjensynligt kan skyldes dårlig kvalitet i daginstitutionerne, og at en anden årsag tilmed kan omhandle et ønske om mere nærvær med egne børn. Desuden argumenterer Andersen (2018) for, at forældrenes tillid til danske daginstitutioner risikerer at forsvinde i takt med de dårlige normeringer, der synes at præge landets daginstitutioner (Andersen, 2018 fra: Kjølberg, 2018). Foruden diskussionen omkring kvaliteten af landets daginstitutioner, peger Kousholt (2011) på en anden problematik i vores samfund. Denne problematik omhandler, at flere småbørnsfamilier kan føle, at hverdagen med to arbejdende forældre er for hektisk til at opnå tilstrækkelig tid med egne børn. Ovenstående kan i vores optik sandsynligvis medvirke til, at nogle forældre fravælger institutionslivet og dermed tilvælger et hverdagsliv, hvor de passer egne børn i hjemmet.

Brask (2019) beskriver i et debatindlæg om hjemmepasning de mange fordomme der kan være forbundet med at forældre vælger at passe egne børn i hjemmet. Hun fremhæver blandt andet

fordomme omhandlende manglende socialisering af barnet, der beskrives som den mest udbredte misforståelse om hjemmepasning. Derudover beskrives *hjemmepasning* som et fænomen, der ifølge Hvidtfeldt (2018) er opstået på baggrund af såvel nye samfundstendenser, der forårsager at forældre kan have andre forventninger, og drømme omkring familielivet, og dels på baggrund af protester mod besparelse på børneområdet. Hvidtfeldt (2018) plæderer i den forbindelse for, at der tidligere i samfundet har været en tendens til at tillægge institutionernes socialiserende effekt en stor betydning. Derimod argumenteres der for at man i fremtiden formentligt vil komme til at tillægge det en større betydning, hvordan man imødekommer at drage omsorg for det enkelte barn (Hvidtfeldt, 2018 fra: Bang, 2018).

Ovenstående problemfelt giver et indblik i, hvorledes menneskers udvikling er forankret i de samfundsmæssige og strukturelle betingelser der er i samfundet. Derfor vælger vi at betragte mennesker, og herunder småbørnsfamilier, i et dialektisk forhold til samfundet og ligeledes mennesker imellem. Dette giver dermed anledning til, at vi ud fra et kritisk psykologisk perspektiv, anskuer det hjemmepassende hverdagsliv ud fra en forståelse af, at mennesker har betydning for hinanden. Vi vil derfor tilgå undersøgelsen ud fra et førstepersonsperspektiv, som vil anlægges på forældres oplevelser af at føre livet med hjemmepasning, og hvorledes dette får betydning for familiens fælles hverdagsliv. Med denne forståelse vil vi forsøge at besvare følgende problemformulering:

1.4. PROBLEMFORMULERING

Hvilke betingelser kan der være forbundet med at småbørnsforældre vælger, at hjemmepasse deres børn - hvordan opleves denne hverdagsform, og hvilken betydning får valget for familiens hverdagsliv?

1.5. AFGRÆNSNING

I bestræbelsen på at besvare vores problemformulering, har vi interviewet syv forældre til børn der hjemmepasses, hvoraf enten moderen, faderen eller begge forældre hjemmepasser ét eller flere børn i hjemmet. I denne forbindelse vælger vi at afgrænse os fra ligestillingsdebatten og kønsopdeling i forhold til, hvem i familien der varetager rollen som hjemmepasser. Når vi omtaler daginstitutionerne i dette speciale, omfatter dette både offentlige og private vuggestuer og

børnehaver. Vi har desuden valgt at afgrænse specialet til at omhandle hjemmepasning ud fra den forståelse, at forældrene selv har taget et aktivt valg om at hjemmepasse deres børn.

Ydermere har vi valgt at afgrænse os til udelukkende at beskæftige os med forældre til børn i et til treårs alderen, da vi formoder, at jo yngre barnet er, jo mere praktik kan der ofte forbindes med at få hverdagen til at fungere. Det er derfor naturligt at forvente at familier med yngre børn potentielt kan opleve at have flere konflikter og udfordringer med at balancere mellem familie- og arbejdsliv, og dermed vælger et andet hverdagsliv end normen i samfundet. Det betyder imidlertid ikke, at familier der også har børn over tre år fravælges.

I udformningen af specialet forholder vi os til fænomenet *hverdagsliv* som det daglige liv, der udspiller sig i de forskellige kontekster mennesker indgår i. Ligeledes anser vi *hverdagslivet* som et samfundsteoretisk begreb, der har til hensigt at indfange de muligheder og begrænsninger strukturerne i samfundet sætter, der naturligvis påvirker menneskers hverdagsliv.

1.6. FAMILIELIV I ET HISTORISK PERSPEKTIV

Vi vil i følgende afsnit præsentere nogle af de samfundsmæssige betingelser der historisk set har præget danskernes familieliv gennem tiden. Afsnittet har til formål at give en forståelse for den historiske udvikling af familielivet, som er aktuelt i forbindelse med, at den historiske udvikling præger det liv som nutidens familier lever i. Endvidere har vi en intention om at få forståelse for, hvorfor nogle familier vælger at hjemmepasse deres børn. Vi vælger derfor, at præsentationen af det historiske perspektiv på familielivet vil trække på Ottosens beskrivelser herom (Christensen & Ottosen, 2002).

Det historiske perspektiv på familielivet er, ifølge Christensen & Ottosen (2002), præget af mange forskellige faktorer. I udviklingen fra landbrugs- til industrisamfundet, hvor velfærden løbende er blevet etableret, er kvindens plads på arbejdsmarkedet blevet forøget. Indtil da gik mange mødre hjemme med børnene, mens faderen var på arbejdsmarkedet.

De samfundsmæssige makrostrukturelle skift i 60'erne, bidrog midlertidigt til et mindre behov for at manden i familien var eneforsørger. Siden da lægger samfundets nutidige velfærdsmodel op til en ihærdig deltagelse på arbejdsmarkedet, hvor begge forældre bidrager til familiens økonomi.

Forskningen omkring den samfundsmæssige udvikling af familielivet er, ifølge Christensen & Ottosen (2002), todelt. Nogle familieforskere vil anskue udviklingen pessimistisk, idet der vil menes, at familien nedprioriteres i samfundet (Holter, 1975; Berger & Berger, 1983; Lasch, 1998; Popenoe, 1988 fra: Christensen & Ottosen, 2002). Andre forskere i feltet, vil anskue samfundsudviklingen mere optimistisk, idet familien ikke forstås som værende under afvikling, men derimod i forandring, og at der således stilles nye krav til familiens måde at leve et familieliv på (Dencik, 1999 fra: Christensen & Ottosen, 2002).

I takt med at begge forældre i dagens Danmark oftest arbejder fuldtid, er institutionaliseringen af børn samtidig på sit højeste, også i etableringen som småbørnsfamilie. Det er i den forbindelse væsentligt at forsøge at forstå, hvorledes denne institutionalisering får konsekvenser, når størstedelen af barnets hverdag foregår i institutionen.

KAPITEL 2. FORSKNINGSOVERSIGT

Formålet med dette kapitel er at skabe overblik over, hvilken viden, og hvilke forskningsinteresser der dominerer genstandsfeltet omkring småbørnsfamiliers hverdagsliv. På den baggrund er hensigten, at vi slutteligt i kapitlet, vil kunne placere egen forskning i feltet (Randolph, 2009). Desuden har vi en ambition om at kunne opnå et bredt kendskab til genstandsfeltet, forud for egen empiriske undersøgelse. Dette er med et argument om at opnå en baggrundsviden omkring de udfordringer som børnefamilier kan opleve, hvilket har til formål at skabe en baggrundsviden der øjensynligt kan bidrage til en forståelse for, hvorfor nogle familier vælger at hjemmepasse. I forlængelse heraf, vil kapitlet indledes med en beskrivelse af de fremgangsmåder vi har benyttet i bestræbelsen på netop at kunne klarlægge den eksisterende viden omkring genstandsfeltet.

2.1. SYSTEMATISK SØGEPROCES

Den primære fremgangsmåde vi har benyttet til litteratursøgningen, er systematiske søgninger i databaserne AU Library og Scopus. Fremgangsmåden for søgningerne er udarbejdet med inspiration fra modellen PRISMA, der kan skabe systematisk overblik over søgningsprocessen, hvilket har til formål at gøre os i stand til at placere indeværende speciale i det eksisterende forskningsfelt. Dette er desuden med henblik på at beskrive vores systematiske søgeproces, samt at fremvise mængden af henholdsvis ekskluderede og inkluderede studier i bestræbelsen på at øge søgeprocessens gennemsigtighed (Moher et al., 2009).

Fortrinsvist blev der i litteratursøgningsprocessen foretaget søgninger fra tidligere identificeret referencer i genstandsfeltet. Dette var i bestræbelsen på at kunne finde relevante søgeord i artikler, debatindlæg m.v., der skulle danne grundlag for at udvælge relevante danske- og engelsksprogede variationer af synonymer (Bilag 7). På baggrund af de udvalgte søgeord arbejdede vi med kombinationer af synonymer, hvilket ledte os til udarbejdelsen af en dansk og en engelsk søgestreng. Disse søgestrengene havde til hensigt at sikre en bred indsigt i såvel den nationale som den internationale forskning på feltet. Med afsæt i ovenstående refleksioner formulerede vi følgende søgestreng:

DANSK SØGESTRENG

(Familieliv* OR familie*) AND (daginstitution* OR vuggestue* OR børnehave* OR dagtilbud* OR pasningsordning*) AND (hverdagsliv*)

ENGELSK SØGESTRENG

(Family* OR children*) AND (homecare* daycare*) AND (parents OR parenting*)

I udarbejdelsen af vores nationale samt internationale søgestreng, er vi blevet nødsaget til at ekskludere søgeord som *hjemmepasning*, *homeschooling* og *preschool*. På trods af at disse synonymer i første ombæring anslås som relevante søgeord, viste resultaterne sig at være begrænset med disse inkluderet i søgestrengene. Argumentet for at benytte et synonym som eksempelvis *homeschooling*, handler om at betegnelserne for pasningstilbud, når barnet er under seks år, internationalt defineres på forskelligvis. For eksempel defineres dagtilbud i andre vestlige lande som *schools*, hvorfor søgeord som *homeschooling* og *preschool*, blev forsøgt medtaget i søgestrengene i første omgang. Imidlertid blev det tydeligt at anvendelsen af disse synonymer ikke rettes mod genstandsfeltet for denne undersøgelse og gav derfor ikke forskningsresultater, vi vurderede der skulle medtages i forskningsoversigten.

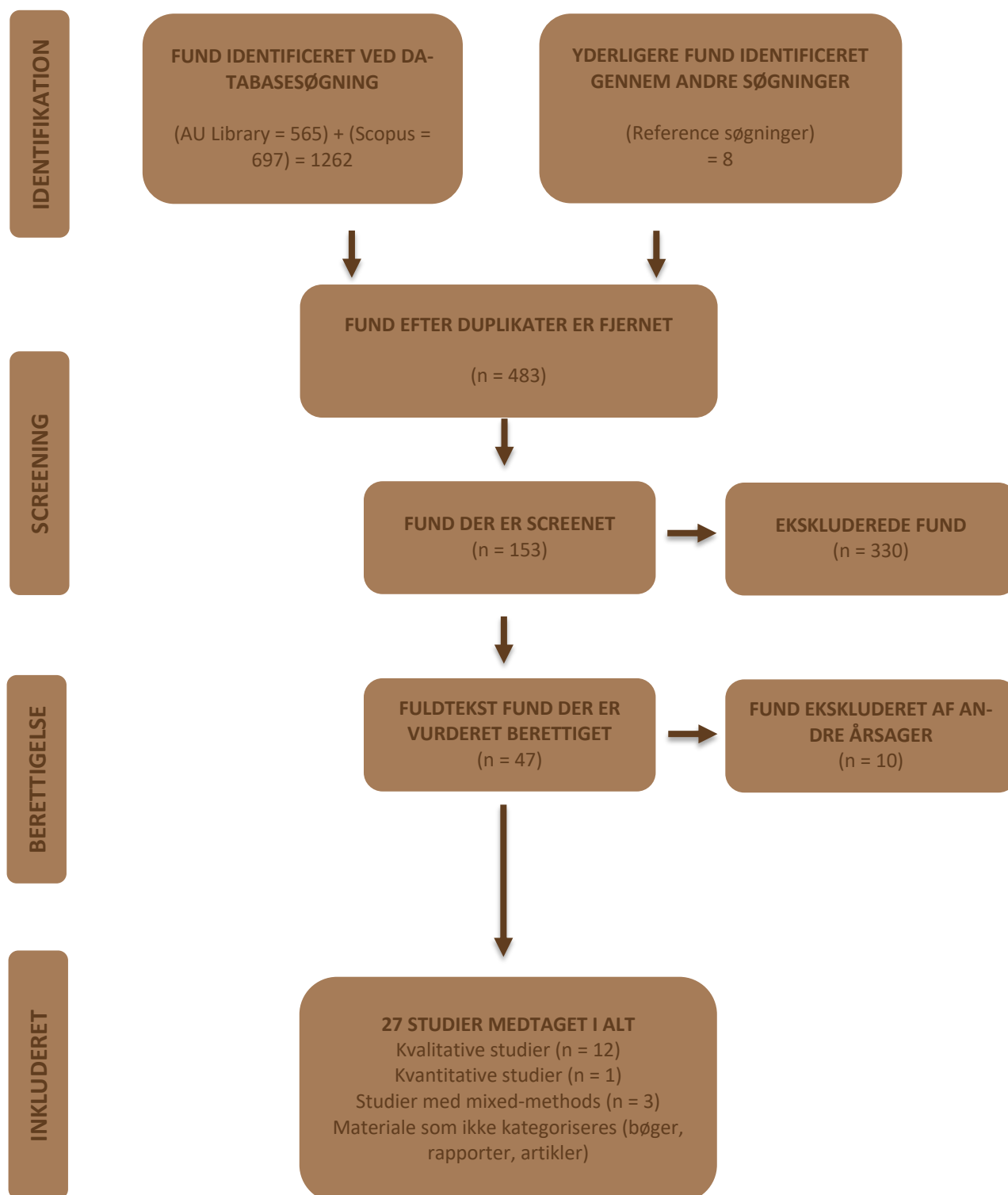
Ud fra disse søgningsresultater har det været udfordrende at selekttere i forskning omkring genstandsfeltet, da de nævnte synonymer ikke kan oversættes direkte til fænomenet *hjemmepasning*. Ud fra denne viden og erfaring, danner de udarbejdede søgestreng grundlag for den forskning som indeværende speciale udspringer af.

I udarbejdelsen af de anvendte søgestreng benyttede vi foruden forskellige synonymer ligeledes trunkering, parenteser samt boolske operatorer (AND og OR), med formålet om at kunne opnå en bred skare af relevante resultater i søgningen. Desuden er afgrænsningen i litteratursøgningen udarbejdet på baggrund af vores in- og eksklusionskriterier, således at forskningslitteratur, som anses som værende irrelevant, kunne frasorteres. Blandt andet var det et eksklusionskriterie at fravælge forskning med publicering før år 1999. Denne selektering bunder i ambitionen om at indkredse søgningen til at centrere sig om forskning, der kunne tænkes at være relevant i forhold til den samfundsmæssige udvikling, der har været gennem de seneste

årtier. Desuden blev dette valg ligeledes taget med henblik på at kunne få indblik i, hvilke samfundsmæssige betingelser der præger moderne småbørnsfamiliers hverdagsliv (se bilag 7 for yderligere indsigt i in- og eksklusionskriterier).

I søgningen er der inddraget referencer fra tidligere identificeret referencer, med henblik på at sikre en inkludering af væsentlige studier i forskningsfeltet. Blandt andet fandt vi via den danske søgestreng forskning foretaget af Kousholt (2011) og Juhl (2014), som ledte os til relevante referencer fra det internationale forskningsfelt (Jansen & Andenæs, 2019; Sundnes, 2018). Disse udvalgte referencer er udvalgt på baggrund af samme afgrænsninger som den øvrige litteratursøgning.

Den udvalgte litteratur fra den systematiske søgning blev i første ombæring screenet ud fra læste titler og abstracts. Herefter blev forskningslitteraturen udvalgt på baggrund af en fuldtekst screening, hvorefter den endelige udvalgte litteratur er medtaget på baggrund af relevansen i henhold til genstandsfeltet. Strukturen over screeningsprocessen er illustreret i nedenstående model.

Model 1: PRISMA flowdiagram (Moher et al., 2009).

2.2. FORSKNINGSINTERESSER VEDRØRENDE GENSTANDSFELTET

I specialeprocessens tidlige gennemgang af eksisterende forskning omkring hjemmepasning af småbørn, blev det tydeligt for os, at litteraturen kun i et begrænset omfang beskæftigede sig med denne tematik. Derfor har vi foruden et fokus på fænomenet *hjemmepasning*, centreret søgningen omkring forskning, der kunne anslås at have en sammenhæng med, at nogle familier vælger at hjemmepasse deres børn. Derved anlægges et fokus på børnefamiliers hverdagsliv, hvorved forskellige interessefelter i den eksisterende forskning bliver fremtrædende. Heriblandt forskning omhandlende samfundets udvikling af måden at være familie på, og feltet omkring forældres balancering mellem familie- og arbejdsliv. Endvidere medtages der ligeledes forskning omkring institutionalisering af børn og kvaliteten af daginstitutioner. Ovenstående forskningsinteresser er medtaget på baggrund af en vidensambition om at kunne forstå, hvilke udfordringer moderne børnefamilier kan stå overfor. Disse udfordringer kan øjensynligt have en sammenhæng med, at nogle familier vælger at omorganisere deres liv, således at hjemmepasning bliver en del af hverdagslivet.

I det følgende afsnit vil der fremgå en præsentation og en diskussion af ovenstående interessefelter i den fremfundne nationale og internationale forskning på feltet. Slutteligt i kapitlet vil der med afsæt i den præsenterede forskning, redegøres for egen placering i forskningsfeltet.

2.3. FORSKNING OMKRING BØRNEFAMILIERS HVERDAGSLIV

Følgende afsnit har til formål at klarlægge, hvordan den allerede eksisterende forskning anskuer feltet omkring børnefamiliers hverdagsliv. Dette er med en ambition om at kunne placere indeværende speciales bidrag i netop dette forskningsfelt. Ved gennemgang af den eksisterende forskning fremgår det, at flere forskere beskæftiger sig inden for dette felt (Sommer, 2004; Brandth, Halrynjo & Kvande, 2017; Halse, 2006; Jansen & Andenæs, 2019; Sundnes, 2018).

Den fremfundne forskning synes at dække over et bredt felt af problematikker. Fælles for disse problematikker er, at de centrerer sig omkring de sociale fællesskaber, som børn deltager på tværs af (Kousholt, 2011; Højholt, 2001; Juhl, 2014; Hohwü et al., 2017). I forskningen på området ses der ligeledes en enstemmighed i at anskue børn som værende aktive medskabere i eget liv, og ikke længere som passive objekter for såvel samfundets som forældrenes socialisering. I forlængelse heraf beskriver Kousholt (2011), at meget barndomsforskning ikke har været interesseret i de voksne omkring børn, men nærmere på børnefællesskaber (Gulløv, 1999; Rasmussen, 2004; Strandell, 1999; Thorne, 1993 fra: Kousholt, 2011). Dette forudsætter, at familieliv oftest ikke har været et fokus i den eksisterende forskning om barndommen.

James og Prout (1996) figurerer ifølge Kousholt (2011) som to frontfigurer i nyere forskning på området, og fremhæver, at familielivet er et underbelyst felt i barndomsforskningen. De opfordrer på den baggrund til, at forskning inddrager familien som ét af de fællesskaber børn lever deres hverdagsliv i (James & Prout, 1996 fra: Kousholt, 2011).

Jørgensen, Sommer & Dencik (2008) undersøger netop de kontinuerlige træk der grundlæggende kan definere, hvilket fællesskab en familie er, og ligeledes hvordan familien kan betragtes som en foranderlig størrelse. Dette skal blandt andet ses i lyset af familiens ændrede vilkår i samfundet. Der argumenteres for, at den hidtil traditionelle familie- og børnepsykologi hovedsageligt har været optaget af at beskrive universelle træk omkring barndom og familiedynamik. Dog konkluderes det, at der er sket en udvikling, der de seneste år har fået forskningen til at fokusere mere på de sociale- og kulturelle forhold.

Denne nyere tilgang til forskningen omkring familieliv afspejler sig i indeværende speciale og vil ligeledes ses som gennemgående træk for den præsenterede forskning på dette område. Forskningsfeltet beskæftiger sig i høj grad med børnefamiliers hverdagsliv ud fra en dialektisk forståelse, hvor mennesker forstås i en samfundsmæssig kulturel og historisk sammenhæng (Dreier; 1979; Kousholt, 2011; Højholt, 2001; Juhl, 2014).

Kousholt (2011) fremgår som én af flere dominerende stemmer inden for forskningsfeltet, omhandlende børns hverdagsliv, i dansk øjemed. På baggrund af dette, finder vi stor inspiration i hendes arbejde, hvorfor dette vil afspejle sig i indeværende speciale. Kousholt (2011) beskæf-

tiger sig med netop dette genstandsfelt, i sit mixed-method studie, *Familieliv fra et børneperspektiv*, ud fra et kulturhistorisk perspektiv. Der plæderes i forskningsstudiet for, at børns hverdag på tværs af daginstitution og familie kan betragtes at have en særlig betydning for familiens hverdag og for barnets udvikling. Særligt fokuseres der i forskningen på det moderne familieliv, hvor begge forældre arbejder på fuldtid, medens børnene tilbringer dagen i daginstitutionen, og at dette ofte leder til stress i familiens hverdag. Aspektet omkring den tidsmæssige udfordring i småbørnsfamiliernes hverdagsliv ses som gennemgående træk i forskningsfeltet (Nielsen, et al., 2007; Jørgensen, Sommer og Dencik, 2008; Hohwü, et al., 2017). Denne så at sige stressede hverdag skyldes forskellige faktorer, som blandt andet implicerer travlhed på arbejdet og daglige gøremål såsom indkøb, der alt sammen leder til mindre tid sammen i familien. Den stressfyldte hverdagsform giver, ifølge Kousholt (2011), anledning til bekymring blandt fagfolk og forskere, da disse faktorer beskrives at have konsekvenser for børns udviklingsbetingelser.

Højholt (2001) har i sin praksisforskning beskæftiget sig med børns liv på tværs af forskellige sammenhænge herunder familielivet, institutioner, skoler m.m. Forskningen retter sig blandt andet mod teoriudvikling i relation til at kunne begribe menneskers *fælles livsførelse*, hvilket ligeledes er et omdrejningspunkt for indeværende speciales måde at betragte familielivet på. I forskningen beskæftiger Højholt (2001) sig med diskussionen om, hvorledes man kan betragte forskellige deltageres samarbejde, og forstå børns udvikling ud fra deres deltagelse i flere forbundne sociale fællesskaber. Hun peger i den forbindelse på, at disse forskellige fællesskaber tilbyder børn differentierede udviklingsmuligheder, qua børns mulighed for at drage erfaringer i forskellige typer af sociale fællesskaber. Højholt (2001) peger endvidere på, at man skal være påpasselig med at overdrive skift og brud i relationer mellem forældre og deres børn, og at netop disse adskillelser mellem arbejdsliv og familieliv, er af stor betydning for det levede familieliv (Dreier, 1977; Sommer, 1993 fra: Højholt, 2001). I forlængelse heraf advokerer Højholt (2001) for, at der i den forbindelse bør ses på, hvad adskillelsen gør ved børnelivet og ikke blot betydningen af, at forældrene arbejder væk fra hjemmet. Denne betragtning anses som et interessant perspektiv, hvor Højholt (2001) i sin forskning i høj grad inddrager et børneperspektiv på samme vis som Kousholt (2011) gør i sin forskning. Dog adskiller dette sig fra indeværende speciale, på en sådan måde, at vi har afgrænset os fra kaste et blik på det ellers relevante børneperspektiv i kommende empiriske undersøgelser. Begge forskere inddrager dog ligeledes et forældreperspektiv i deres forskning (Højholt, 2001 & Kousholt, 2011), hvilket

ligeså gør sig gældende for Juhl (2014). Hun belyser i sin Ph.d. *På sporet af det gode børneliv*, hverdagslivet i småbørnsfamilier ud fra kvalitative studier, hvor småbørn som befinder sig på tværs af familie og daginstitutioner inddrages. Disse børn vurderes at være, eller risikerer at blive udsatte, hvorfor det ifølge Juhl (2014) er ideelt at få blik for det gode børneliv. Der bliver i afhandlingen ligeledes lagt fokus på forældres førstepersonsperspektiver på udfordringerne i at få hverdagslivet til at hænge sammen. Disse familiers daglige livsførelse anskueliggøres med henblik på at bidrage til forståelsen af hverdagslivet i småbørnsfamilier. Fremgangsmåderne og de teoretiske tilgange i Juhls (2014) forskning, læner sig i høj grad op ad specialets ambitioner for den empiriske forskning. Dog adskiller hendes forskning sig ved, at der anlægges et perspektiv på udsathed. Derudover fokuseres der i forskningen på børnefamiliers hverdagsliv på tværs af hjem og daginstitution, hvilket fremgår som en udbredt forskningsinteresse i feltet omkring småbørnsfamiliers hverdagsliv (Kousholt, 2011; Højholt, 2001; Juhl, 2014). Vi ønsker derimod med vores undersøgelse at anlægge et perspektiv på forældres fravalg af daginstitutionerne og tilvalg af en hverdagsform der afviger fra majoriteten, hvilket den fremfundne forskning ikke centrerer sig om. Modsat bidrager denne forskning til en forståelse af, hvilke udfordringer og problematikker der kan opleves i hverdagslivet på tværs af hjem og daginstitution.

I en anden fremfundet undersøgelse *En familie dannes* foretaget af Center for Sundhedsarbejde fra Aarhus Universitet (Hohwü, et al., 2017), undersøges det ud fra kvalitative forskningsmetoder, hvilke udfordringer der kan opstå, når en familie dannes. Der plæderes i undersøgelsen for, at mange forældre oplever at have for lidt tid med deres børn i dagligdagen, og at nærvær er det som skaber gode fælles familieaktiviteter. Ydermere ses der på dagligdagens andre arealer, såsom daginstitution, skole, arbejde m.m. og de mere overordnede instanser som politikere, myndigheder osv., der har indflydelse på familiers grundlæggende vilkår og muligheder i samfundet (Hohwü, et al., 2017). Undersøgelsen konkluderede blandt andet, at mange danske familier oplever hverdagen som værende presset, i henhold til både at udleve karrieredrømme og samtidig at kunne skabe et nærværende familieliv. Der argumenteres for, at travlhed og stress i hverdagen kan forekomme udfordrende for familierne, hvilket medfører et behov for at udvikle redskaber til at lette presset i hverdagslivet. Disse redskaber kan blandt andet implicere forskellige civile samfundsinitiativer som blandt andet private kontakttjenester, Facebook-grupper m.m. der tilbyder familier hjælp i hverdagen. Nogle kommuner tilbyder tilmed en reserve-bedsteforældre-ordning, der dog konkluderes at have en vekslende succesrate (Hohwü, et al., 2017).

I undersøgelsen fokuseres der ligeledes på det sundhedsmæssige aspekt ved dannelsen af et familieliv, hvilket adskiller sig fra indeværende speciales genstandsfelt. Omvendt er aspektet omkring behovet for redskaber til at lette hverdagslivet, et væsentligt tema at medtage for at kunne opnå en forståelse for, hvilke tiltag der kan understøtte de udfordringer familier oplever at have i et presset hverdagsliv. Denne viden bidrager til at kunne opnå forståelse for, hvorfor nogle familier muligvis vælger at omorganisere deres hverdagsliv, således at hjemmepasning bliver aktuelt.

2.4. AKTUELLE UDFORDRINGER I

SAMFUNDSBETINGELSER FOR BØRNEFAMILIER

Et dominerende felt i forskningsinteressen omhandlende børnefamilier, centrerer sig i et bredt omfang omkring de aktuelle udfordringer børnefamilier står overfor. Dette ses i lyset af en global samfundsudvikling, der i de seneste årtier har skabt radikale ændringer i måden at leve et familieliv på i de vestlige lande. Derfor vil vi i bestræbelsen på at opnå viden og forståelse for, hvilke betingelser småbørnsfamilier lever med, præsentere såvel national som international forskning, der kan bidrage til at forstå de differentierede samfundsmæssige rammer, som netop skaber betingelserne for det levede familieliv. I præsentationen af forskningen vil der kastes et blik på institutionelle forskelle, herunder differentierede muligheder for pasningsordninger og de sociale ydelser der er forbundet med at være børnefamilie i forskellige vestlige lande.

I Danmark er vi, såvel som andre lande i vesten, omfattet af en velfærdsmodel, som indbefatter en stærk social solidaritet i samfundet med fokus på fordelingen af ressourcer. Dette står i stor kontrast til andre landes modeller, som for eksempel USA's og Englands modeller, der i højere grad vægter arbejdsmarkedsløsninger (Jørgensen, Sommer & Dencik, 2008).

I en international videnskabelig antologi samles forskning fra Europa og USA omhandlende arbejds- og familiedynamikker, hvorved der fokuseres på, hvordan forskellige kulturer og normer skaber udfordringer for familielivet (Brandth, Halrynjo & Kvande, 2017).

I antologien beskrives det som værende universelt gældende for de undersøgte lande, at kvinders erhvervsdeltagelse er stigende, hvilket implicit anlægger et fokus på køn og ligestilling

(Pedersen, 2017). Dette fokus adskiller sig fra indeværende speciales genstandsfelt, men aspektet herom vurderes at kunne bidrage til mulige årsagsforklaringer til udfordringer i samfundet på dette område. Forskningen baserer sig hovedsageligt på kvalitative undersøgelser, med enkelte deskriptive kvantitative analyser og tager afsæt i forskning fra lande som USA, England, Spanien, Italien og Norge. I henhold til forskningen i amerikansk sammenhæng konkluderes det, at flertallet af forældre ønsker at leve i et ligestillet forhold, hvor begge forældre har et fælles ansvar for omsorgs- og forsørgelsesrollerne. Denne tankegang læner sig op af den europæiske måde at forholde sig til dette på, men problematikken i USA opstår ved et manglende udbud af daginstitutioner (Gerson, 2017b). Dette kan man øjensynligt forestille sig vil kunne medføre, at nogle forældre er nødsaget til at hjemmepasse deres børn. Endvidere fremgår det af øvrig forskning, at udbuddet af pasningsordninger i USA, der for den gennemsnitlige amerikaner er til at betale, og samtidig er af god pædagogisk kvalitet, anses som værende sparsomt (Clarke-Stewart & Allhusen, 2005 fra: Jørgensen, Sommer & Dencik, 2008).

I forskningen omhandlende det neoliberale England, beskrives en anden udfordring omkring dynamikken mellem familie- og arbejdslivet. Her konkluderes det, at velfærden nedprioriteres, hvilket indbefatter nedskæringer i de offentlige pasningsordninger. I forlængelse heraf, argumenteres der i forskningen for, at investeringer i social infrastruktur vil kunne bidrage til at skabe løsninger på omsorgsområdet, således at problematikken omkring balanceringen mellem arbejds- og familieliv ikke overlades til den enkelte familie (Perrons, 2017a). De præsenterede problematikker i England står således i stor kontrast til en høj prioritering af velfærd i Danmark, hvor alle børn har mulighed for at komme i et pasningstilbud (Jørgensen, Sommer & Dencik, 2008). Man kan i den forbindelse forestille sig, at modellen i England kan tvinge nogle forældre ud i at passe egne børn. Omvendt formodes det, at årsagsforklaringen til, at familier i Danmark vælger at hjemmepasse af andre grunde, idet en mangel på udbud af pasningsordninger ikke er tilfældet.

I Spanien og Italien er udbuddet af offentlige og private pasningsordninger begrænset. I disse lande hersker der historisk set en familie-forsøger-model, hvilket forudsætter en stærk solidarisk ansvarlighed mellem generationerne i familierne. De ældre tager vare på børnene, og de voksne tager af sig af de ældre. I den fremfundne forskning konkluderes det dog, at denne model ikke vil fungere på længere sigt, på baggrund af kvindernes stigende deltagelse på arbejdsmarkedet (Crespi & Mínguez, 2017c). Det unikke ved disse landes familiedynamikker,

og samtidig nedprioritering af offentlige pasningsordninger, står i kontrast til problematikkerne i de øvrige vestlige lande.

I henhold til de norske data fremgår det i en empirisk analyse, at kulturelle normer skaber ulighed i omsorgsfordelingen mellem forældre. Til trods for at mænd i Norge har ret til ti ugers barsel, viser forskning, at der kan opstå en kulturel bias på baggrund af, at nogle mænd frygter at dette vil påvirke deres karriere (Brandth & Kvande, 2017d). Pedersen (2017) plæderer i forlængelse heraf for, at flere forskere peger på Norges velfærdsmodel som værende løsningen for småbørnsfamiliers balancering mellem arbejds- og familieliv. Dette synspunkt synes at fremgå som et gennemgående træk i den øvrige forskning, der placerer Norge højest på den internationale rangliste i henhold til bedst betalte orlov sammenlignet med andre nordiske lande (Ray, Janet, Gornick & Schmitt, 2010 fra: Rønsen & Kitterød, 2010). Dog vil der ifølge Pedersen (2017) forekomme udfordringer med at overføre velfungerende modeller til andre vestlige lande med differentierede kulturer og økonomi.

I henhold til velfærdsmodellen i Danmark udmøntes velfærden inden for forskellige politiske områder, heriblandt *familiepolitikken*. Denne del af velfærden implicerer et tilbud om daginstitution og indbefatter blandt andet, at forældre får tilskud til pasningstilbuddet. De seneste år har der dog været en heftig debat omkring kvaliteten af disse pasningstilbud, hvilket øjensynligt kan bidrage til forståelsen af, hvorfor småbørnsfamilier til- eller fravælger dette tilbud (Jørgensen, Sommer & Dencik, 2008; Kragh-Müller, 2013).

2.5. BALANCEPROBLEMATIKKER I FAMILIE- OG ARBEJDSLIVET

I følgende afsnit vil der præsenteres forskning omhandlende småbørnsfamiliers balanceringsproblemer mellem familie- og arbejdsliv. Dette med en hensigt om at belyse et område der anses som værende gennemgående i forskning omkring moderne familieliv (Brandth, Halrynjo & Kvande, 2017; Nielsen, et al., 2007; Jørgensen, Sommer & Dencik, 2008). Vi vil i den forbindelse bestræbe os på at opnå viden og forståelse for, hvilke betingelser børnefamilier oplever i denne sammenhæng.

Nielsen, et al., (2007) undersøger i rapporten *En chance for balance*, ud fra mixed method-undersøgelser, hvorledes samfundets rammer har betydning for den enkeltes balance mellem familie- og arbejdsliv. En god balance beskrives at omhandle forældres oplevelser af, at deres engagement i familie- og arbejdslivet harmonerer, og ikke blot hvor de bruger mest tid i dagligdagen. Der plæderes endvidere for, at en følelse af ubalance i hverdagen hovedsageligt omfatter småbørnsfamilier samt enlige forsørgere, hvilket der er enstemmighed omkring i den fremfundne forskning (Nielsen, et al., 2007; Kousholt, 2011; Dencik & Jørgensen, 1999).

I rapporten konkluderes det endvidere, at de faktorer der kan imødekomme balanceringsproblematikkerne først og fremmest inkluderer, at familierne selv anlægger et fokus på problematikken. Dernæst må forældrenes arbejdspladser, herunder ledelse og medarbejdere tage et ansvar for at skabe en kultur og arbejdsorganisation, der giver forældre mulighed for at beherske denne balancerings. Desuden advokerer Nielsen, et al. (2007) for, at arbejdsmarkedets parter og samfundets rammer har betydning for understøttelse af den bedst mulige balancerings. Kousholt (2011) argumenterer i denne forbindelse ligeledes for, at udfordringen i at skabe et balanceret familie- og arbejdsliv blandt andet opstår i den hektiske hverdag, som småbørnsfamilier lever i, når begge forældre er fuldtidsarbejdende. Dette kan ifølge Sommer (2004) anlede til en omorganisering af familiers hverdagsliv, hvor fordeling af praktiske opgaver og børneomsorg er mere ligestillet mellem forældrene.

2.6. ØGET INSTITUTIONALISERING AF BØRNS

HVERDAGSLIV

Forskning omhandlende børnefamiliers hverdagsliv dækker over et bredt felt af problematikker, hvoraf særligt ét af dem indbefatter et fokus på en øget institutionalisering af børn. Forskningen herom omfatter såvel stemmer der fremhæver vigtigheden af institutionaliseringen af børn (Sabiers & Pihl, 2014; Christoffersen & Højen-Sørensen & Laugesen, 2014 fra: Gravesen, 2016), og omvendt ligeledes stemmer, der anlægger et kritisk perspektiv herpå (Hansen, 2013a; Keon, 2013). Vi har med dette afsnit dermed en vidensambition om at kunne opnå en indsigt i og en forståelse for, hvad der kan ligge til grund for, at familier fravælger daginstitutioner, og dermed tilvælger et hverdagsliv med hjemmepasning.

Hviid (2020) redegør i et dansk socio-kulturelt forskningsstudie for, at brugen af daginstitutioner er stigende. Dette viser sig ved, at antallet af børn i daginstitutioner, hvor stigningen ifølge ECEC² er gået fra 20 % i 50'erne og op til 90 % i 90'erne (Villadsen & Hviid, 2016 fra: Hviid, 2020). Denne øgede brug af daginstitutioner ses at være en stigende tendens i andre vestlige lande, såsom Norge og USA (Drugli & Undheim, 2012; Rhyner, Guenther, Pizur-Barnekow, Cashin & Chavie, 2013). I forlængelse af denne stigning i brugen af daginstitutioner, argumenterer Hviid (2020) for, at dette kan begrundes med kvindernes øgede erhvervsdeltagelse. Netop dette aspekt anses som værende et gennemgående argument for brugen af daginstitutioner i den øvrige forskning på området (Pedersen, 2017; Kousholt, 2011). Desuden viser nyere tal, at der i dag er ca. 93 % af børn i alderen et til fem år, som er tilknyttet en daginstitution. Dette betyder, at danske børn har verdensrekorden i brugen af daginstitutioner (Hviid, 2020).

Flere forskningsresultater belyser, hvorledes daginstitutioner tilfører en positiv forskel i børns liv og konkluderer, at dagtilbuddet er af stor betydning for børns udvikling, læring og trivsel (Sabiers & Pihl, 2014; Christoffersen & Højen-Sørensen & Laugesen, 2014 fra: Gravesen, 2016). Hohwü, et al., (2017) argumenterer ligeledes ud fra et kvalitativt forskningsstudie for, at brugen af daginstitutioner kan have en positiv indflydelse på børn. Dog konkluderes dette i forhold til børn der opvokser med lave socioøkonomiske vilkår. Hertil knyttes der et argument om, at den positive indflydelse på barnet overordnet set bestemmes ud fra daginstitutionens kvalitet, herunder blandt andet normeringen og personalets uddannelsesbaggrund (Hohwü, et al., 2017).

Hansen (2013a) anses som værende en fremtrædende kritisk stemme i debatten omkring institutionaliseringen af børn. Under sin ph.d.-afhandling observerede Hansen (2013a) børn og pædagoger i ni danske vuggestuer. Det konkluderes blandt andet på baggrund af disse observationer, at det pædagogiske niveau i danske vuggestuer er for lavt, hvilket ifølge Hansen (2013a) vil have konsekvenser for børn i de danske dagtilbud.

I en amerikansk videnskabelig artikel, stiller Keon (2013) sig ligeledes kritisk overfor brugen af daginstitutioner. Der plæderes i artiklen for, at den høje institutionalisering af børn anses som værende moralsk forkert. Dette begrundes med, at børns behov underkastes for på den

² Forkortelsen ECEC står for Early Childhood Education and Care og har til formål at samle kvalitetsvurderet skandinavisk forskning for nul til seksårige børn i dagtilbud (Villadsen & Hviid, 2020).

måde at fordelagtiggøre forældres ønsker og behov. Keon (2013) advokerer yderligere for, at et argument om, at dagtilbuddet anskues som essentielt for barnets socialisering, ikke er tilstrækkeligt, da interaktionen mellem forældre og deres børn anses at være vigtigere for barnet.

I indeværende speciale er det imidlertid ikke en intention at vurdere, hvorvidt dagtilbud er godt eller skidt for barnet. Derimod handler det om at få blik for, hvilke aktuelle udfordringer forskningen fokuserer på i henhold til dagtilbudsområdet, som implicit vil kunne påvirke forældres valg om at afvige fra normen i samfundet. I den henseende konkluderer den præsenterede forskning ikke noget entydigt om, hvorvidt daginstitutioner er givende for barnet eller ej, men at kvaliteten af de danske dagtilbud er et meget omdiskuteret tema, både i politik, i pædagogprofessionen og på det nationale og det internationale forskningsfelt (Kragh-Müller, 2015 og Heckman, 2006; Esping-Andersen, 2008; Sylvia, Melhuish, Sammons, Siraj-Blatchford & Tanggaard, 2010; Nielsen m.fl., 2014 fra: Kornerup & Næsby, 2015).

Blandt andet har Danmarks Evalueringsinstitut (EVA³), ved brug af ECERS-3⁴, undersøgt kvaliteten af læringsmiljøet i 88 danske kommunale daginstitutioner. Kvaliteten vurderes ud fra en Likert-skala at være henholdsvis af *utilstrækkelig*, *tilstrækkelig*, *god* eller af *fremragende* kvalitet. Resultaterne af undersøgelsen viste imidlertid, at ingen af de undersøgte daginstitutioner opnår en kvalitet som værende *fremragende* (Danmarks Evalueringsinstitut, 2020). Sunnevåg (2013) undersøger ligeledes kvaliteten af daginstitutioner, dog ved anvendelsen af kvantitative forskningsmetoder i 44 af landets daginstitutioner. Det konkluderes i undersøgelsen, at der ses udfordringer i læringsmiljøer for bestemte grupper af børn. Denne tilbøjelighed af udfordringer ses i samme omfang i blandt andet Norge (Sunnevåg, 2012; Melby & Lervåg, 2011: fra Sunnevåg, 2013).

I forlængelse heraf argumenterer Hansen (2013b) for, at vi endnu ikke kender til konsekvenserne af den høje institutionalisering der ses i Danmark, og at han som forsker kan betvivle om barnet lider de overlast ved det tilknytningsbrud der sker, når barnet starter i daginstitution.

³ Forkortelsen EVA står for Danmarks Evalueringsinstitut og har til formål, at vurdere kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø i danske kommunale daginstitutioner for børn i alderen tre til fem år (Danmarks Evalueringsinstitut, 2020).

⁴ Forkortelsen ECERS-3 står for Early Childhood Environment Rating Scale -Third Edition, og er et måleredskab, som har til formål at vurdere kvalitet af børnemiljøer (Danmarks Evalueringsinstitut, 2020).

Hansens (2013b) argument er, at denne måde hvorpå velfærdssystemet er indrettet, sandsynligvis fungerer for mange, men ikke for alle. I den forbindelse pointerer han at det er barnets opgave at få de to verdener til at smelte sammen, hvilket fører til en tvivl om hvorvidt det er for barnets skyld at det tilbringer dagligdagen i daginstitution.

På den baggrund bidrager ovenstående forskning til at skabe indsigt i diskussionen omkring daginstitutionerne i Danmark, samt hvorvidt den såkaldte kritik af kvaliteten, øjensynligt vil kunne påvirke forældres fravalg af denne pasningsform. Omvendt skaber afsnittet også indblik i, at forskningen omkring daginstitutioner belyser, hvorledes at denne pasningsform kan tilføje noget godt til barnets liv. Dette kan betyde, at barnet kan gå glip af noget grundlæggende i barndommen, hvis dette fravælges.

2.7. OPSAMLING

Som afslutning på vores forskningsoversigt tydeliggøres det, med baggrund i den fremfundne forskning, at fænomenet *hjemmepasning* fremgår som et underbelyst interessefelt i den eksisterende forskning. De udarbejdede søgeprocesser som vi har foretaget, har ikke ledt os tættere på forskning omkring selve fænomenet *hjemmepasning*, men derimod på de områder som kan være i berøring med feltet. Derfor endte disse interessefelter i forskningen med at fremgå som overordnede tematikker i forskningsoversigten. En del af udfordringen i at søge forskning omkring fænomenet *hjemmepasning* opstår ved, at dette øjensynligt ikke kan defineres og oversættes på samme måde og med samme betydning på engelsk, som på dansk. Denne udfordring har gjort, at fokus i forskningen har centreret sig omkring andre aspekter, som før beskrevet i vores systematiske søgeproces. Med dette som udgangspunkt er indeværende speciale baseret på den forskning, som vi i vores søgeproces har kunnet fremfinde.

2.8. VORES PLACERING I FORSKNINGSFELTET

Med udgangspunkt i den præsenterede forskning på feltet, kan vi konstatere, at *børnefamiliers hverdagsliv* er et forskningsfelt, der i høj grad er repræsenteret i den eksisterende forskning. Særligt fremhæves institutionaliseringen af børn og konsekvenserne heraf, og ligeledes anlægges der et stort fokus på individualisering og sociale fællesskaber. Desuden centrerer en del af

forskningen sig omkring sammenhængen mellem familiepolitik, familiers hverdagsliv og ledes på børns hverdag på tværs af de sociale fællesskaber de deltager i. Et andet område der dominerer forskningsfeltet, omhandler familiers sammenhængskraft gennem tiden, og hvordan samfundsudviklingen globalt set har betydning for, at der de seneste årtier er sket radikale ændringer i måden at være familie på i de vestlige lande. Den præsenterede forskning er primært empirisk orienteret, og de metodiske tilgange i feltet omfatter såvel kvantitative som kvalitative analyser. Dog dominerer de kvalitative metoder med særligt interviewbaserede studier og deltagerobservationer.

Vores undersøgelses teoretiske standpunkt anses ikke som værende banebrydende i forhold til den gennemgæede forskning på området. Dette er på baggrund af, at forskningen primært placerer sig inden for socialpsykologi og kulturpsykolog, hvilket i udgangspunktet læner sig op ad vores teoretiske ståsted. Herved anlægges der i forskningen hovedsageligt et fokus på konkrete menneskers oplevelser af eksempelvis det sociale, det kulturelle og de politiske aspekter, hvor begreber som fællesskab, nærvær og modernisering af familielivet fremgår som centrale elementer i den eksisterende forskning.

Vi vurderer ud fra vores søgeproces, at fænomenet *hjemmepasning*, som tidligere beskrevet, ikke er et udbredt interessefelt i forskningen omkring børnefamiliers hverdagsliv. Det vurderes derfor, at der mangler viden om, hvorfor hjemmepasning er en stigende tendens, og hvilke bevæggrunde der er for at indrette hverdagslivet således. Det findes derfor interessant at belyse dette forskningsfelt ved at undersøge, hvorfor nogle familier vælger at hjemmepasse, og hvordan dette påvirker familiens hverdagsliv.

KAPITEL 3. TEORI

I dette kapitel indledes der med en redegørelse for specialets videnskabsteoretiske grundlag samt den kritiske psykologis teoretiske orientering, der vil danne fundament for udarbejdelsen af specialet. Derefter vil der følge en afklaring af de teoretiske begreber, der vil benyttes i specialets analytiske del til anskuelse af den empiriske data. Begreberne er henholdsvis *daglig livsførelse*, hvorved der følger en afklaring af forståelsen af den *fælles livsførelse*. Endvidere vil der redegøres for forståelsen af begreberne *social selvforståelse*, *betingelser*, *deltagelse* og *handleevne*, der tilsammen vil anvendes som analytiske værktøjer i specialet.

3.1. VIDENSKABSTEORETISK AFSÆT

I følgende afsnit vil der redegøres for det videnskabsteoretiske grundlag, som indeværende speciale bygger på. Denne redegørelse vil centrere sig om dialektisk materialisme, den kulturhistoriske skole, samt virksomhedsteoretiske forståelser, der anses at ligge til grund for udviklingen af den kritiske psykologi. I den forbindelse må det forstås, at der i den kritiske psykologi opererer med et dialektisk materialistisk tankesæt. I første ombæring blev den dialektiske materialisme beskrevet af den tyske filosof, Marx, i slutningen af 1800-tallet, hvor der blev anlagt en kritik af materialismens måde at anskue verden, som eksisterende uafhængigt af subjektets bevidsthed (Dreier, 1979; Jartoft, 2004; Nielsen & Tanggaard, 2019). Med dette tankesæt forstås mennesket i et dialektisk møde med omgivelserne. Disse omgivelser skal forstås som såvel naturen som andre mennesker og menneskeskabte miljøer med deres materielle hjælpemidler (Hammerlin & Larsen, 1999). Ud fra denne ontologiske forståelse opbygges bevidstheden hos mennesket via den kommunikation og de modsætninger, som omverdenen frembringer. Det er såvel den samfundsmæssige, kulturelle som den historiske kontekst mennesket indgår i, der er aktuel for menneskets udvikling (Hammerlin & Larsen, 1999; Dreier, 1979). Ontologien i den dialektiske materialisme står således i opposition til eksempelvis rationalismen og idealismen. Dette kan forstås på en sådan måde, at virkeligheden i disse sammenhænge vil kunne anskues som en produktion af menneskets bevidsthed, hvilket betyder at menneskets tænkning og åndelighed anses som værende uafhængig af den materialistiske verden. Dette står i kontrast til Marx' dialektiske materialistiske tankesæt, der anskuer mennesket som forbundet med omgivelserne, hvorved der findes interesse i de måder mennesker organiserer sig på og indretter den materielle verden på (Nielsen & Tanggaard, 2019). På den baggrund betragtes mennesket som

et subjekt, der er født med muligheder, men at disse anses at være i en dialektisk forbundethed med de materielle omgivers betingelser. Derfor vil menneskets muligheder følgelig forbedres, hvis samfundsforholdene ændres til det bedre (Hammerlin, & Larsen, 1999).

Marxismen og den dialektiske materialisme har afgjort fungeret som idehistorisk grundlag for udviklingen af psykologien inden for den såkaldte virksomhedsteori og den kulturhistoriske skole (Hammerlin & Larsen, 1999). I den forbindelse anses blandt andet Vygotsky (1896-1934) som en central karakter i udviklingen af den kulturhistoriske skole, som på det tidspunkt brød med de ellers herskende forståelser af læring og udvikling inden for behaviorismen samt Piagets strukturalistiske stadieteori (Chaiklin, 2011; Nielsen & Tanggaard, 2019). Grundantagelsen i tænkningen er, at mennesket vil kunne udvikle sine muligheder ved de rette betingelser. Herved anlægges et fokus på den historiske udvikling, samt de materielle og kulturelle forhold der anses at have en essentiel betydning for det enkelte menneskets udvikling og læring.

Leontjev (1903-1979) anses desuden som en anerkendt karakter i den internationale udvikling af den såkaldte virksomhedsteori. Han var i høj grad inspireret af Vygotskys tænkning, men fandt ligeledes inspiration i det traditionelle marxistiske tankesæt, idet han lagde stor vægt på menneskets praktiske og sociale aktiviteter og mindre vægt på sproget, end det var tilfældet hos. Ved netop at indgå i sociale relationer mente Leontjev, at menneskets bevidsthed udvikles Vygotsky (Hammerlin & Larsen, 1999; Nielsen & Tanggaard, 2019). På den baggrund tydeliggøres det, at psykologien i høj grad forsøgte at lade sig sammenkoble med marxismen.

Dette forsøg lykkedes, ifølge Dreier (1979), ikke i første ombæring, da den eksisterende psykologi, heri blandt psykoanalysen, på flere parametre var i modstrid med det marxistiske tankesæt, der blev anset som en samfundsvidenskab. Dette kunne således forudsætte, at psykologien ville risikere at blive reduceret til sociologi eller politisk økonomi, hvorved mennesket i høj grad kunne forstås som et produkt af objektive forhold. I forlængelse heraf plæderer Dreier (1979) for, at denne reduktion af psykologien ville få udfordringer med at definere selve frigørelsen og menneskeliggørelsen af subjekters fælles og individuelle liv. Dette gjorde det imidlertid udfordrende at fastholde det der i virkeligheden skulle være kendetegnet ved psykologien. Dreier (1979) beskriver i den forbindelse, at den kritiske psykologi fremgår som “(...) *det efter min mening hidtil mest lovende, sammenhængende og veludviklede forsøg på at gøre psykologien til en marxistisk enkeltvidenskab*” (Dreier, 1979, s. 8). Dette er ved at tage hånd

om det, der beskrives som psykologiens opgave, netop at være et studium af subjektets udvikling, der anslås at foregå som en mikroskopisk del af samfundsudviklingen.

På den baggrund kan det epistemologiske omdrejningspunkt i kritisk psykologi siges at tage afsæt i *det subjektvidenskabelige paradigme*, hvis formål var at undersøge mennesket ud fra et såkaldt *førstepersonsperspektiv* (Dreier, 1979). Dette epistemologiske afsæt har således nogle fælles træk med eksempelvis den fænomenologiske tradition, der hævder, at mennesket perciperer verden, og at man dermed må inddrage subjektet som reference. Der må på den baggrund forekomme en beskrivelse af, hvordan verden fremtræder for mennesket i en konkret tid på et bestemt sted, hvilket må forstås ud fra et *førstepersonsperspektiv* (Husserl, 2014; Hyldgaard, 2018). Med den kritiske psykologi var intentionen netop at kunne undersøge mennesket ud fra de konkrete handlekontekster dét indgår i, hvor subjektets eget perspektiv må inddrages i undersøgelsen (Dreier, 1999; Schraube & Højholt, 2016).

3.2. KRITISK PSYKOLOGI

Den kritiske psykologi har sin oprindelse i slutningen af 1960'erne, og kan med afsæt i ovenstående redegørelse siges at have hentet stor inspiration fra den kulturhistoriske skole, samt virksomhedsteorien i sit forsøg på at udvikle en marxistisk enkeltvidenskab. Retningen blev oprindeligt udviklet af Holzkamp og en række andre psykologer ved Det Frie Universitet i Vestberlin (Dreier, 1979). I slutningen af 1970'erne udviklede den kritiske psykologi sig i en dansk kontekst i et samarbejde mellem danske og tyske psykologer på universiteter i både København og Berlin. I denne danske udbredelse af retningen anses Dreier som en af hovedpersonerne. Han har bidraget til udviklingen af retningen, der siden 1990'erne i højere grad begyndte at centrere sig omkring praksisforskning inden for eksempelvis sundhedsforskning, socialt arbejde, læringsmiljøer, m.v. (Dreier, 1979). På den baggrund fremgår den kritiske psykologi ligeledes som en udbredt psykologisk retning i dansk pædagogisk psykologisk forskningspraksis (Mørck, 2006).

Den kritiske psykologi opstod i første ombæring som følge af en omspændende ideologikritik af de hidtil etablerede psykologiske retninger, der mente i alt for høj grad at underkende samfundets betydning for subjektet (Dreier, 1979). Kritikken omhandlede desuden, at psykologien i alt for snæver grad mente at centrere sig om subjektets adfærd og handlinger, som værende

underlagt omverdenens betingelser (Dreier, 1979; Holzkamp, 2005). I den kritiske psykologi skal subjektet i kontrast til ovenstående ikke blot forstås som værende determineret af samfundet, men derimod som et subjekt der både er underlagt omverdenens betingelser og ligeledes selv er med til at påvirke disse (Dreier, 2009).

Med den kritiske psykologis subjektvidenskabelige udgangspunkt kritiseres de eksisterende ideologier inden for psykologien således for at have anskuet subjektet ud fra et såkaldt *tredjepersonsperspektiv*, der implicerer, at subjektet blev anset som et objekt, der bestemmes af sine omgivelser (Mørck, 2006; Dreier, 1999). Den kritiske psykologi bidrog således til udviklingen af *subjektvidenskab*, der skulle gøre det muligt at indkredse en forståelse af menneskers livssituationer, herunder deres og grunde til handling, som der må opnås viden om i et tæt samarbejde med de personer og de praksisser der forskes i (Mørck, 2009). På den baggrund har vi en ambition om, at vi med dette teoretiske rammeværk vil kunne få indsigt i, hvilke særlige oplevelser og perspektiver, der ud fra forældres førstepersonsperspektiver, er forbundet med beslutningen om at indrette hverdagslivet med hjemmepasning.

3.3. ET KRITISK PSYKOLOGISK PERSPEKTIV PÅ FAMILIELIVET

I tilgangen til *familielivet* forstår vi dét at være en familie og “gøre” familie, som et levet hverdagsliv og som en konkret social praksis i menneskers liv. Familielivet betragtes dermed som værende en del af en samfundsmæssig struktur, der må forstås i en kulturel og historisk sammenhæng. Indeværende afsnit er på den baggrund funderet i kritisk psykologi og har til formål at redegøre for vores forståelse af familielivet.

Dreier (1999) advokerer for, at det er en præmis for familien at finde balance i deres fælles hverdag og samtidig i familiemedlemmernes individuelle livsbaner. Familier udvikler dermed særlige måder at organisere hverdagen på, i henhold til hvad der passer bedst ind i det konkrete familieliv på det givne tidspunkt. Familiens rutiner kan således ændres over tid, alt efter hvad der passer ind i familielivet nu og her. I den forbindelse må der ifølge Dreier (2008) forstås, hvilke bekymringer der kan opstå omkring ændringerne i familiemedlemmernes struktur i det daglige liv, som kan få betydning for familiernes fælles livsførelse. Når en familie vælger at

omorganisere deres liv, således at én forælder hjemmepasser deres børn⁵, kan der opstå bekymringer i og med, at der må ændres på familiens rollefordeling. Familiemedlemmerne må udvise en forståelse og interesse for hinanden for at kunne forbinde deres deltagelse i de forskellige sociale kontekster, de indgår i. På den måde kan der skabes en fælles forståelse, som kan få familiens hverdagsliv til at fungere (Dreier, 2008; Dreier, 1997 fra: Kousholt, 2011).

3.4. DAGLIG LIVSFØRELSE

Hverdagslivet er et centralt begreb i indeværende speciale og i den forbindelse findes der stor inspiration i begrebet *daglig livsførelse* af Holzkamp (1998). *Livsførelsesbegrebet* indebærer en forståelse af, at subjekter anses som værende aktiv handlende i deres hverdagsliv og på den måde hele tiden må forholde sig til samfundet. Med dette udgangspunkt er mennesket på et og samme tid aktivt medskabende i både at forandre og skabe samfundet i samspil med andre (Holzkamp, 1998). Hverdagslivet kan ligeledes betragtes som værende forbundet med kriser og konflikter, der gør det daglige liv til en homogen og heterogen størrelse. Det daglige liv kan således forstås som værende historisk og ligeså knyttet til organiseringen af livsførelsen (Forchhammer, 2001).

Daglig livsførelse er et af grundbegreberne inden for kritisk psykologi, som er udviklet ud fra forskning omkring hverdagsliv (Holzkamp, 1998). Når der tales om *daglig livsførelse* inden for kritisk psykologi, adskiller denne tankegang sig fra hverdagslivet på en sådan måde, at fokus anlægges på subjektets handlinger for netop at leve hverdagslivet. Begrebet fokuserer således på de levede erfaringer fra subjektets eget perspektiv (Højholt & Schraube, 2016). Den *daglige livsførelse* forstås i den forbindelse som en aktiv hverdagsaktivitet, hvorved subjektet organiserer dagligdagen (Holzkamp, 1998). Begrebet kan således anvendes i bestræbelsen på at undersøge, hvordan hverdagslivet som hjemmepassende småbørnsfamilie opleves.

Argumentet for forståelsen af hele den menneskelige eksistens bliver, ifølge Holzkamp (2013), beskrevet som følgende: "*The conduct of everyday life is ... the elementary form of human existence*" (Holzkamp, 2013, fra: Højholt & Schraube, 2016, s. 4). Med dette fremhæves den *daglige livsførelse* som værende helt elementær i subjektets daglige liv med forståelsen af, at ingen kan leve et liv, uden at dette gøres på en bestemt måde. Hertil betoner Dreier (2016),

⁵ Når der refereres til *børn* i specialet, kan der være tale om et eller flere børn.

hvorledes den *daglige livsførelse* henviser til subjektiviteten, hvortil et fokus på hverdagslivet peges i retning af de sociale praksisser, som subjekter deltager i (Dreier, 2016). Endvidere omhandler den *daglige livsførelse*, måder at få vekslende betingelser såsom arbejde, fritid, daglige gøremål m.m. til at gå op. Livsområder som disse kan implicere konflikter, hvortil rutiner og organisering af hverdagslivet kan bidrage til en meningsfuld balancering i hverdagslivet. *Livsførelsen* må i den forbindelse forstås som værende i en tæt forbundenhed med subjektets *handleevne* og rådighed over de *betingelser*, subjektet omgives af, hvilket vil uddybes i kapitlets senere afsnit (Holzkamp, 1998).

Holzkamp (1998) beskriver, hvorledes den *daglige livsførelse* består af en række gentagne begivenheder. Hverdagen indbefatter således af en række lineære kæder af handlinger, der kan forløbe mere eller mindre automatiseret. Disse handlinger kan for eksempel være at stå op, lave madpakker og køre på arbejde. Der opstår dermed en handlingsstruktur i det der kaldes for en *cyklisk* organisering af hverdagslivet. Denne *cykliske* struktur gentager mennesket uden nogen umiddelbar fornyet refleksion over præmisserne for at handle sådan. Holzkamp (1998) argumenterer endvidere for, hvorledes mennesket kan gøre op med denne organisering af sit hverdagsliv. Det fremhæves i den forbindelse, at de cykliske former i hverdagslivet kan dekonstrueres, og at det i den forbindelse handler om at genvinde sit hverdagsliv. Ifølge Schraube & Højholt (2016) kan Holzkamps konkretisering vedrørende subjektets elementære *cykliske* strukturer synes at være inspireret af fænomenologisk udforskning. Aspektet omkring disse *cykliske* strukturer finder vi interessant at inddrage i vores begrebsforståelse i henhold til specialets analysedel. Dette er på baggrund af, at begrebet øjensynligt vil kunne bidrage til at opnå indsigt i, hvorledes det påvirker en families *livsførelse* at organisere deres liv, således at hverdagslivet med hjemmepasning bliver en del af denne *cykliske* struktur. Med det in mente, må det tilføjes, at Holzkamp (1998) advokerer for, at disse strukturer altid er involveret i en social proces, hvilket leder os videre til begrebet *fælles livsførelse*.

3.4.1. FÆLLES LIVSFØRELSE

I dette afsnit vil vi lade os inspirere af Kousholts (2011) forståelse af begrebet *fælles livsførelse*. Dette er på baggrund af et ønske om, at inddragelsen af dette begreb vil kunne bidrage til at opnå forståelse for, hvilken betydning hverdagsformen med hjemmepasning får for familien som helhed. I forlængelse heraf hviler specialet på en teoretisk grundantagelse, der betragter

mennesket som et subjekt, der ikke lever sit liv alene, men derimod i samspil med andre. *Livsførelsesbegrebet* kan i sig selv bidrage til forståelsen af individets håndtering af eget hverdagsliv. Ved at undersøge familiens *fælles livsførelse* giver det potentielt mulighed for at opnå forståelse for, hvorledes den hverdag der skabes sammen, fungerer (Kousholt, 2011). Dette trækker således på en forståelse af, at mennesket må samarbejde med andre for netop at få hverdagslivet til at hænge sammen (Højholt & Schraube, 2016). Den *fælles livsførelse* indebærer da, at forskellige subjekter deltager i en fælles praksis, hvorved den individuelle deltagelse må forstås i forhold til, hvordan de andre deltagere indgår i fællesskabet (Kousholt, 2011).

I indeværende speciale ønsker vi at opnå indsigt i familiers samarbejde omkring deres fælles hverdag, samt organiseringen af denne. Helt konkret henviser begrebet *fælles livsførelse* til, at familiers hverdagslige aktiviteter skal planlægges og organiseres i forhold til, hvem i familien der gør hvad og hvornår (Dreier, 1998 fra: Kousholt, 2011). Denne koordinering og organisering af hverdagslivet henviser ligeledes til den førnævnte definition af hverdagslivets cykliske struktur (Holzkamp, 1998). Planlægning af disse strukturer kan for familier opleves som konfliktuel, idet at koordineringen af den *fælles livsførelse* skal opleves som værende meningsfuld for alle parter i den givne familie (Højholt & Schraube, 2016). Hvert familiemedlems liv kan være fordelt over flere forskellige sociale praksisser, hvoraf familien blot ansues som én af de praksisser. Disse forskellige livsområder er uadskillelige, qua at disse sammenhænge har betydning for hinanden og dermed indvirker på hinanden (Kousholt, 2011). Netop derfor er det essentielt, at hverdagslivet er organiseret således, at det giver mening for hvert enkelt individ i familien.

Udviklingen af dette hverdagsliv står, som beskrevet, overfor en række forskellige krav fra forskellige livsområder i menneskets liv. Ifølge Dreier (1998) indbefatter disse krav en række forskellige punkter, der implicerer et tidsmæssigt aspekt, en sagligt-arbejdsdelt koordinering af opgaver og en social integration af menneskets relationer til andre. Der henvises til nødvendigheden i at skabe en *fælles daglig livsførelse* på baggrund af dagligdagens tidspres. I den forbindelse må der udvikles prioriteringer og kompromisser, der kan skabe nogle gode rutiner i hverdagens aktiviteter (Dreier, 1998 fra: Holzkamp, 1998).

3.5. SELVFORSTÅELSE

I redegørelsen af begrebet *selvforståelse* tager vi udgangspunkt i Holzkamps tænkning herom. Med begrebet *selvforståelse* henvises der til en proces om at skabe bevidsthed omkring aspekter ved ens egen *livsførelse*, for dermed at gøre det muligt til at inddrage andre mennesker. Denne proces handler endvidere om at blive i stand til, i samspil med andre, at kunne opnå en klarhed og skabe et fælles sprog i hverdagslivet. Der henvises endvidere til nødvendigheden ved at skabe denne *selvforståelse* for at kunne udvikle en *daglig livsførelse* (Dreier, 1998, fra: Holzkamp, 1998). Dette kan forstås ud fra, at individets udvikling af *selvforståelsen* er essentielt for familiens udvikling af at føre en fælles *daglig livsførelse*. Anskuelsen af denne, også kaldet *sociale selvforståelse*, implicerer i den forbindelse ikke blot en forståelse af “hvem jeg er” som individ, men også begrundelserne for, hvordan man lever sit liv eller omvendt til at ændre sin *livsførelse* (Holzkamp, 1998). Begrebet indebærer således en forståelse af, at der noget mennesket må forstå om sig selv, der ikke umiddelbart er givet på forhånd. Dette indbefatter, at der på trods af en umiddelbar uproblematiseret *daglig livsførelse*, opstår konflikter, der “kræver en fælles bestræbelse på selvforståelse for at kunne blive åbenlyse og italesat” (Holzkamp, 1998, s. 107). Selvforståelsesbegrebet er på den baggrund medtaget som analytisk værktøj i bestræbelsen på at kunne analysere på vores medforskeres perspektiver på, hvordan netop deres *livsførelse* påvirkes af det at hjemmepasse egne børn, og eller at ens partner gør det.

3.6. BETINGELSER

Vi vil i følgende afsnit bestrebe os på kort at redegøre for begrebet *betingelser*. Dette er på baggrund af, at der ud fra et kritisk psykologisk perspektiv foreligger nogle *betingelser* i den samfundsmæssige praksis, der implicerer såvel muligheder som begrænsninger for det enkelte deltagende individ.

Det er således essentielt at forstå, hvorledes menneskets rådighed over egne livsbetingelser både er medskabende af disse *betingelser*, men ligeledes også anses som værende underlagt disse (Holzkamp, 2005). Endvidere må det forstås, at *betingelserne* i samfundet påvirker subjektets mulighed for handling, hvorfor disse må være meningsfulde, hvis hverdagslivet ikke skal opleves som en belastning (Holzkamp, 1998).

Begrebet er på den baggrund anvendeligt i bestræbelsen på at forstå vores medforskeres oplevelser af *betingelser* i samfundet, der muligvis vil kunne bidrage til at opnå indsigt i, hvad der kan ligge til grund for, at nogle småbørnsfamilier vælger en hverdagsform med hjemmepasning, og hvorledes dette valg påvirker familiens *livsførelse*.

3.7. DELTAGELSE

Begrebet *deltagelse* findes relevant at inddrage i bestræbelsen på at kunne få blik for, hvorledes småbørnsfamilier, der hjemmepasser, kan opleve, at der knyttes særlige betingelser til denne hverdagsform. Disse kan skabe såvel muligheder som begrænsninger for familiers *deltagelse* i den samfundsmæssige praksis, og dermed de sociale praksisser de indgår i. Begrebet er således anvendeligt i henhold til at kunne identificere deltagelsen i den sociale praksis, som børnefamilien kan anses at være. Ifølge Kousholt (2006) har individet forskellige deltagelsesmuligheder i familien. I dette fællesskab kan der opstå konflikter ved at familiemedlemmer hver især *deltager* på forskellig vis, hvorfor familien må koordinere og organisere livet således, at alle familiemedlemmer bidrager til det fælles hverdagsliv.

Deltagelsesbegrebet er centralt inden for kritisk psykologi og er tæt forbundet med begrebet *daglig livsførelse*. Ifølge Holzkamp (2005) deltager mennesket i flere sociale praksisser. I den forbindelse må subjektet forstås qua sin *deltagelse* i de givne praksisser. *Deltagelse* bliver således et begreb der omfavner det enkelte subjekt, set ud fra hele dets ageren i de forskellige kontekster det indgår i. Dermed anses subjektets deltagelsesmuligheder altid som værende rod-fæstet i tid og sted (Dreier, 1994; 1999). Yderligere belyses andre subjekter som betydningsfulde i forståelsen af, at subjektet ikke kan håndtere livet alene, hvorfor *deltagelsen* er forbundet med andres *deltagelse* i de sociale praksisser (Dreier, 2016; 1999). Som følge af ovenstående kan begrebet bidrage til at opnå en forståelse for, at mennesker indgår i forskellige sociale praksisser og har forskellige deltagelsespræmisser, hvilket tillægger subjektet individuelle grunde til at *deltage*. Kousholt (2006) belyser i den forbindelse, at der i familier findes forskellige indbyrdes positioner, hvilket åbner op for forskellige muligheder for indflydelse. Hun definerer dette ved, at hvert familiemedlem er en del af og har særlige opgaver i familiens fællesskab, og at disse opgaver kan administreres på mange måder.

I forlængelse heraf beskrives det, at blikket må rettes mod subjekters fælles liv og ikke blot på den enkeltes (Kousholt, 2006). Med denne forståelse af begrebet gives der anledning til at vi i indeværende undersøgelse vil tilgå vores empiriske data med blik for, hvorledes *deltagelsen* i hverdagen som hjemmepassende får betydning for familiens måde at leve et familieliv på.

3.8. HANDLEEVNE

Begrebet *handleevne* implicerer det forhold der gør mennesker i stand til at handle i forhold til de givne *betingelser* i den samfundsmæssige praksis (Jartoft, 2004). I henhold til dette speciale vil begrebet således kunne bidrage til at undersøge medforskernes⁶ grunde til at handle ud fra en forståelse af, at deres *deltagelse* netop anskues som betinget af forudsætningerne i samfundet. Ifølge Holzkamp (2005) indebærer begrebet en forståelse af, at den menneskelige psyke ikke kan isoleres udelukkende til mennesket selv, men derimod kan kobles til den samfundsmæssige praksis mennesket deltager i. *Handleevnen* kan så at sige ikke forstås som værende stabil over tid, men er derimod koblet til de forskellige sociale kontekster subjektet indgår i (Mørck, 2009; Nissen, 2002). Således må det forstås, at mennesket vil opleve særlige muligheder og begrænsninger der knyttes til det, Holzkamp (2005) har beskrevet som *handlekontekster*, der kan forstås som de forskellige steder subjektet lever sit liv.

På baggrund af netop *betingelserne* i en bestemt kontekst skabes der forskellige muligheder og begrænsninger for den enkelte, som ikke nødvendigvis er de samme *betingelser* for de andre deltagere i *handlekonteksten*. I denne sammenhæng kan subjektet handle ud fra to differentierede former for *handleevne*. Den første form beskrives som værende en *generaliseret handleevne*, der implicerer det forhold, at subjektet bevidst vil stræbe mod at udvide sine muligheder, og dermed opnå en større rådighed over betingelserne. Den anden form defineres som en såkaldt *restriktiv handleevne*, der beskriver det forhold, at subjektet handler begrænset på baggrund af en risikovurdering der forudsætter, at subjektet vil indrette sig betingelserne i den konkrete handlekontekst (Holzkamp, 2013; 2005; Jartoft, 2004).

⁶ Medforskere henviser til de medvirkende forældre i specialet.

3.9. OPSAMLING

I nærværende kapitel blev der redegjort for vores teoretiske referenceramme og herunder vores forståelse af de begreber, der vil anvendes i specialets analytiske del. Ambitionen med denne teoretiske ramme er, at den skulle kunne fungere som et redskab, der har til formål at bidrage til udformningen og udviklingen af den videnskabelige proces i specialet (Sonne-Ragans, 2015). På den baggrund er hensigten desuden at gøre det muligt at skabe viden om fænomenet *hjemmepasning* ud fra de personer der selv lever med denne hverdagsform. Netop at anskue dette genstandsfelt ud fra et kritisk psykologisk perspektiv, giver med afsæt i ovenstående, mulighed for at tilgå familiens daglige liv, hvorved førstepersonsperspektivet er centralt. Vi vil således kunne skabe indsigt i feltet ud fra familiemedlemmernes subjektive forståelser. Som følge heraf vil det videnskabsteoretiske ståsted, samt det teoretiske rammeværk, danne ramme for specialets metodiske grundlag, hvilket følgende kapitel vil centrere sig om.

KAPITEL 4. METODOLOGI

I indeværende kapitel vil vores metodiske fremgangsmåder udfoldes, samt de refleksioner der har afstedkommet speciales empiriske grundlag. Kapitlets indledende afsnit har til hensigt at redegøre for vores valg om at generere empirisk data med afsæt i det kvalitative forskningsparadigme ved at benytte interviewet som forskningsmetode. Endvidere vil der redegøres for vores metodologiske design med afsæt i specialets teoretiske grundlag. Kapitlets øvrige afsnit vil desuden indkredse nærmere beskrivelser af de fremgangsmåder og refleksioner vi har gjort os i forbindelse med vores udvælgelse og tilrettelæggelse af undersøgelsesmetoder til specialets empiriske dataindsamling.

4.1. METODISKE REFLEKSIONER

Indledningsvist var det en ambition at udforme et undersøgelsesdesign, der kunne understøtte hensigten om at afdække informanternes førstepersonsperspektiver på deres daglige liv med hjemmepasning (Mørck, 2009). Med dette epistemologiske afsæt var det således et mål at kunne skabe viden om de individuelle sociale praksisser ud fra de deltagende subjekters perspektiver (Jefferson & Huniche, 2009). Med udgangspunkt i vores kvalitative forskningsambition og med blik for indeværende speciales teoretiske grundlag, var intentionen endvidere at kunne få indsigt i familiernes deltagelse i dagligdagen. Herved inddrages de handlemuligheder og de forskellige kontekster, som hjemmepasende småbørnsfamilier deltager i. Fremgangsmåden for dataindsamlingen rettes således mod at kunne undersøge hvordan familierne handler under de betingelser, som det indgår i (Holzkamp, 2005; Jartoft, 2004). Den viden som vores empiriske data har til formål at frembringe vil således danne grundlag for en analyse af de muligheder og begrænsninger der opleves i familien som værende den sociale praksis. *Praksis* er netop en central del af den kritiske psykologi og kan forstås ved forskellige elementer af materialitet i den samfundsmæssige praksis, der inkluderer omdrejningspunkter som eksempelvis menneskers tænkning, handling, psykiske- og sociale liv (Højlund, 2006 fra: Mørck, 2009). Med afsæt i specialets videnskabsteoretiske ståsted tages der afsæt i en forståelse af, at mennesket lever i en dialektisk forbundethed med den samfundsmæssige praksis (Højholt & Schraube, 2016). Dette aspekt vil således være styrende for vores måde at anskue de enkelte familiemedlemmers gensidige afhængighed af samfundet og ligeledes af hinanden i familien. Det betyder desuden, at vores måde at generere viden på vil afspejle specialets teoretiske fokus

på familiens hverdagsliv i bestræbelsen på at kunne undersøge den dialektiske og gensidige relation som findes i familierne og i deres omgivelser. Dette er ud fra en forståelse af, at mennesket må samarbejde for at få det daglige liv til at hænge sammen (Kousholt, 2011).

Med afsæt i ovenstående har vi gjort os overvejelser om, hvilke fremgangsmåder der kunne være anvendelige til at generere viden. Til dette valgte vi at benytte en kvalitativ forskningsmetode, da denne form vurderes at kunne bidrage til at få adgang til medforskernes oplevelser og tanker om livet med hjemmepasning.

Den kvalitative forskning har netop til hensigt at kunne medvirke til at: *“(...) forstå konkrete personer og sociale processer - hvordan mennesker tænker, føler, handler og bliver til i forskellige kontekster”* (Brinkmann & Tanggaard, 2020, s. 16). På den baggrund vurderes en kvalitativ tilgang til vores forskning at kunne give adgang til vores medforskeres tanker om hverdagslivet, ud fra såvel et individuelt som et kollektivt niveau. Herunder at kunne få forståelse for, hvordan hverdagsformen med hjemmepasning opleves for såvel familien som helhed, og for det enkelte individ i familien. På det grundlag vil en kvalitativ fremgangsmåde vurderes at kunne skabe adgang til vores medforskeres egne beretninger og perspektiver på deres liv (Brinkmann & Tanggaard, 2020). Det er således ikke en intention at opnå en universel gældende viden med undersøgelsen, men det er imidlertid helt essentielt for validiteten af indeværende undersøgelse at bestræbe os på at forstå gentandsfeltet ud fra medforskernes position som forældre til småbørn, der passes i eget hjem (Malterud, 2001; Dreier, 1979). Vi vil på den baggrund benytte os af interviewet som forskningsmetode, hvortil det må nævnes, at vi qua Covid-19 pandemien og de medførte forsamlingsforbud, har været forhindret i at inkludere deltagerobservationer som forskningsmetode. Denne metode kunne potentielt have givet adgang til at øge forståelsen og skabe viden om de konkrete familier, der indgår i vores undersøgelse, hvilket læner sig i høj grad op ad vores videnskabelige ambition for undersøgelsen. Samtidig vurderes det, at observationer netop kunne have tilføjet en dybere indsigt i familiernes hverdagsliv, som interviewet i sig selv øjensynligt ikke kan tilvejebringe i lige så høj grad. Vi er bevidste om, at det potentielt kunne have styrket vores undersøgelse at kombinere interviewet med andre metoder. Denne kombination ville formodentligt kunne have tilført et skarpere blik for familiemedlemmernes deltagelse og handlen, i modsætning til interviewet, hvor medforskerne blot fortæller om, hvad de gør (Brinkmann & Tanggaard, 2020). Ikke desto min-

dre vurderes det, at interviewet vil kunne tilvejebringe viden og indsigt omkring genstandsfeltet, hvilket vil uddybes nærmere i følgende afsnit.

4.2. DET KVALITATIVE FORSKNINGSENTREVUE

Interviewet som metode er i første ombæring anvendt med henblik på at kunne få adgang til medforskerens perspektiver på deres oplevelser om og grunde til at leve et hverdagsliv med hjemmepasning. Ud fra det teoretiske afsæt i specialet, kan der ikke siges at være en forudbestemt fremgangsmåde, der skulle være forankret i kritisk psykologi. Vi vælger imidlertid at anvende det kvalitative interview som forskningsmetode, da vi er interesseret i at få indsigt i vores medforskerens perspektiver på de livssammenhænge, de lever i. På denne måde kan selve interviewet betragtes som en handlesammenhæng, hvorved samtalen fungerer som et helt essentielt middel for indsamlingen af data. Desuden har interviewet til hensigt at frembringe særlige betingelses- og betydningsstrukturer, forandringspotentialer og muligheder for handling i den sociale praksis der udforskes (Forchhammer, 2001).

Vores interviews blev opbygget som semistrukturerede interviews og centrerede sig omkring familiernes hverdagsliv og grunde til at indrette livet med hjemmepasning. Netop denne forskningsmetode kan, ifølge Brinkmann og Tanggaard (2002), bidrage til at skabe viden om menneskers livssituation. I den forbindelse betragtes interviewet som en social praksis, der kan forstås som værende situeret i en kulturel og historisk baggrund og dermed som en konkret handlesammenhæng (Kvale & Brinkmann, 2015 fra: Brinkmann & Tanggaard, 2020; Forchhammer, 2001).

Når vores metodiske fremgangsmåde til interviewet kan betragtes som værende semistruktureret, indbefatter det at der forinden afholdelsen af vores interviews blev udarbejdet interviewguides, der indebar en række tematiserede spørgsmål, som vi ønskede besvaret i selve interviewet. Det betyder dog ikke, at denne guide blev fulgt slavisk. Derimod var det intentionen at interviewguiden skulle fungere som en støtte i bestræbelsen på at kunne komme omkring de spørgsmål der er forankret i den teoretiske forståelse, som tidligere er klarlagt i specialet. Ikke desto mindre var det hensigten at tilstræbe os at følge den fortælling, som vores medforskere

er optaget af (Brinkmann & Tanggaard, 2020). Ud fra denne intention valgte vi at søge inspiration i Haavinds⁷ (1987; 2020) beskrivelser af interviewet som et *livsformsinterview*. Haavind (2020) argumenterer for at en psykologisk forståelse må bygge på en forudsætning om, at de subjektive erfaringer er forankret i menneskets livshistorie. Når man interesserer sig for menneskers livsform, omfatter det således en hensigt om at forstå de gentagne og skiftende mønstre som ethvert menneske lever med og under, hvilket i indeværende speciale ligeledes betragtes som dét Holzkamp (1998) har defineret som en *cyklisk* organisering af hverdagslivet.

“Betegnelsen livsform brukes omtrent på samme måte som hverdagslivet, slik tidsrytmen og bevegelsen på tvers av steder binder personenes væremåter sammen og gjør en person til en person” (Haavind, 2020, s. 35).

Livsformen bliver således et udtryk for, hvem personen er og i den henseende kan interviewet fungere som en pålidelig metode, ud fra en forståelse af, at medforskeren selv må være en hensigtsmæssig informationskilde at anvende, når man vil opnå førstehåndskendskab til menneskers liv (Haavind, 2020; 1987).

Ifølge Haavind (2020) kan der være en tæt forbundethed mellem de kulturelle og samfundsmæssige ændringer og det personlige udviklingsforløb. De kulturelle aspekter i valget om at hjemmepasse egne børn kan således ikke forstås upåagtet af de betingelser, der må være i den samfundsmæssige praksis, da disse må forstås som værende af betydning i forhold til menneskets selvforståelse (Haavind, 2003, Jansen & Andenæs, 2013 fra: Haavind, 2020). Ud fra denne betragtning var hensigten med vores interviews at få forældres førstehåndsbeskrivelser af konkrete handlinger og situationer i hverdagslivet.

4.3. KRITISKE PSYKOLOGISKE REFLEKSIONER

VEDRØRENDE UNDERSØGELSESDESIGNET

At forske i praksis kan ud fra et kritisk psykologisk standpunkt forstås som en måde, der implicerer at tænke forskning som et samarbejde. Det handler på den baggrund om, at forskningen

⁷ Citater der anvendes fra Haavind (1987; 2020) vil fremgå på norsk.

må centrere sig om en forståelse af, at mennesket anses som værende udforskende i eget liv. Dette implicerer naturligvis at medtage medforskernes egne perspektiver i undersøgelsen (Højholt, 2011; 2005). Denne måde at forske på kan defineres som *praksisforskning*, der implicerer at “forskeren” selv må deltage i den udforskede praksis med sine teoretiske referencer (Nissen, 2000 fra: Forchhammer, 2001).

På baggrund af betingelserne i samfundet, på undersøgelsens udførelsestidspunkt, er vi blevet begrænset i at udføre et så praksisnært undersøgelsesdesign som ønsket. Vi har ikke desto mindre tilstræbt os at udføre en så praksisnær undersøgelse som muligt under de givne betingelser i samfundet. Metodikken inden for kritisk psykologi kan som tidligere beskrevet ikke siges at indebære nogen bestemt form for metodeanvendelse. De karakteristiske metoder er dog henholdsvis kvalitative metoder, hvor særligt interviews, deltagerobservationer samt etnografisk arbejde typisk anvendes. Dette er på baggrund af at disse metoder implicerer en særlig involvering af de subjekter, der indgår i den udforskede praksis (Forchhammer, 2001). De medvirkende i processen anses i indeværende speciale som eksperter i eget liv, hvilket forudsætter at deres perspektiver må medtages som et centralt element i undersøgelsen (Dreier, 1996). Intentionen læner sig op af en forudsætning om at anskue informanterne som værende medforskere i undersøgelsen. Dette indebærer, at vi i indeværende undersøgelse vil anse vores informanter som medforskere, men ligeledes afgrænser os fra den kritiske psykologiske ambition om at organisere forskningen således, at vidensudvikling og praksisudvikling bliver en forskningsambition (Højholt, 2005). Ikke desto mindre har vi tilstræbt os at strukturere undersøgelsen med en så praksisnær tilgang som muligt. Denne ambition indbefatter, at vi i vores interviewguides har inkorporeret spørgsmål, der i så vidt et omfang det er muligt, vil kunne bidrage til at opnå forståelse for den sociale praksis der undersøges. Dette er i bestræbelsen på at blive i stand til at opnå nye forståelser og perspektiver på, hvorfor nogle familier vælger at hjemmepasse deres børn. Det handler således om, at undersøgelsen vil kunne medvirke til at åbne op for en analyse af de måder, de udforskede familier håndterer og organiserer deres hverdagsliv på. Disse overvejelser blev derfor styrende for vores udarbejdelse af vores interviewguides, således at vi kunne sikre, at vi gennem samtalen kunne opnå viden og indsigt i det levede liv med hjemmepasning, trods en manglende fysisk deltagelse. I den sammenhæng var det ligeledes hensigten at interviewet, med afsæt i vores teoretiske grundlag, kunne få mulighed for at høre flere “stemmer” i den praksis, der udforskes i. Denne tilgang er, ifølge Højholt (2011), en måde der muliggør at skabe blik for uenighedernes grundlag. Med dette in mente er det ikke

en intention at vurdere, hvorvidt vores medforskere håndterer problematikker og konfliktualiteter i dagligdagen optimalt. Derimod handler det om, at vi ved at få indsigt i vores medforskeres håndtering af eventuelle konflikter vil kunne lære om, hvilke muligheder og begrænsninger deres hverdagsform skaber. Håndteringen af disse konflikter har på det grundlag i sigte at skabe blik for, hvordan særlige struktureringer af hverdagslivet får særlige betydninger for familierne. Desuden forestiller vi os, at vi ved at inddrage mennesker, der lever hverdagslivet med hjemmepasning, kan skabe forudsætninger for at undersøgelsen bliver interessant for medforskerne. Således er hensigten, at de selv vil kunne finde personlig interesse i deres deltagelse ved at bidrage med viden om deres daglige liv.

4.4. STRUKTURERING AF INTERVIEWS

I dette afsnit vil det uddybes, hvordan vi har struktureret de konkrete interviews til indeværende undersøgelse, samt at redegøre for valget om at tematisere vores spørgsmål i interviewguiden. I henhold til sidstnævnte indbefatter dette, at vi i udarbejdelsen af vores interviewguides har udformet disse med afsæt i tematikker, der er forankret i den forskning og litteratur der tidligere i specialeprocessen er blevet klarlagt omkring genstandsfeltet. Nærmere henviser tematiseringen af spørgsmålene til at vores tilegnelse af forhåndsviden inden udførelsen af vores interviews, sammenholdt med vores teoretiske ståsted, naturligvis at ville have indflydelse på de spørgsmål der stilles. Dette er på baggrund af, at tematiseringen af interviewspørgsmålene netop forudsætter en afklaring af genstandsfeltet for undersøgelsen (Kvale & Brinkmann, 2009). Processen om udarbejdelsen af interviewguiden startede således med, at vi fik tematiseret vores interviews ud fra, tematikker der potentielt kan have indflydelse på valget om at hjemmepasse. Tematikkerne med de dertilhørende sub-temaer er som følgende:

**ORGANISERING AF HVERDAGSLIVET
MED HJEMMEPASNING**

- Deltagelsesmuligheder i rolige omgivelser
- Deltagelse i sociale fællesskaber uden for hjemmet
- Tidens indflydelse på hverdagslivet
- Rollefordeling i familien

**SÆRLIGE BETINGELSER NÅR DER
BRYDES MED EN SAMFUNDSMÆSSIG
NORM**

- 'Fravalget' af institutionslivet
- Tilvalget af 'en anden' hverdagsform
- De samfundsmæssige begrænsninger
- Økonomiske betingelsers betydning

I den forbindelse er det vigtigt at pointere, at disse temaer ikke fungerede som fastlåste emner i selve interviewet med vores medforskere, men nærmere som en guideline til at få de medforskende i tale. Endvidere var det naturligvis en intention at inddrage andre væsentlige tematikker som vores medforskere selv måtte inddrage. Ud fra denne betragtning beskriver Haavind følgende:

“Ber en mennesker om å beskrive sitt dagligliv, vil de nettopp fordi det er så selvfølgelig, lett komme til å bevege seg bort fra en beskrivelse og over til hverdagsfilosoferinger. Utsagene er nok språklige sett forståelig, men det blir uklart hvilken konkret referanse de har” (Haavind, 1987, s. 87).

Ud fra denne forståelse om at undersøge menneskers hverdagsliv, vurderes det at netop fordi det daglige liv forløber sig mere eller mindre automatiseret (Holzkamp, 1998; Haavind, 2020), var det hensigtsmæssigt på forhånd at have udarbejdet disse tematiseringer. Dette var ligeledes for at sikre at medtage alle tematikker, der muligvis kunne fremstå som væsentlige i bestræbelser på at opnå viden om genstandsfeltet, ud over de potentielle tematikker vores medforskere selv måtte frembringe i samtalen.

Selve udførelsen af vores interviews valgte vi at foretage med to forskellige fremgangsmåder.

Tre af vores interviews er foretaget med enkeltpersoner - to af dem med mødre der hjemmepasser deres barn, og det sidste med kæresten til én af de hjemmepassende mødre. Derudover afholdt vi to interviews med par, hvilket vi i specialet har valgt at definere som et par-interview. Baggrunden for at vælge disse to forskellige fremgangsmåder bunder i, at vi med de to første interviews med to hjemmepassende mødre havde en forestilling om, at vi ved at interviewe forældrene hver for sig ville kunne opnå en dybere forståelse for deres subjektive beskrivelser om familielivet med hjemmepasning. Efter de to afholdte interviews besluttede vi, at det kunne være interessant at afprøve en interviewform, der kunne få forældrene til at reflektere sammen om netop deres families organisering af hverdagslivet, hvorfor vi måtte ændre vores metodiske design og afholde det tredje interview som et par-interview. På baggrund af den erfaring vi skabte i det første afholdt interview med et forældrepar, valgte vi at afholde vores følgende interview med samme fremgangsmåde. Disse såkaldte par-interviews havde til hensigt at kunne skabe blik for forældrenes fælles overvejelser om at indrette hverdagslivet med hjemmepasning. Hertil følger en forståelse af, at det på trods af at den ene forældres hverdagsliv forløber med et arbejdsliv sideløbende med familielivet, øjensynligt må have betydning for familiens fælles livsførelse, at den ene af forældrene passer barnet i hjemmet.

Nedenstående skema har til hensigt at skabe overblik over de afholdte interviews.

	DELTAGERE	VARIGHED	LOKATION
INTERVIEW 1	Cecilie (hjemmepasser)	57.07	Zoom
INTERVIEW 2	Signe (hjemmepasser)	61.49	Zoom
INTERVIEW 3	Lulu og Lau (begge hjemmepasser)	58.56	Zoom
INTERVIEW 4	Steffan (arbejdende forælder)	36.32	Zoom
INTERVIEW 5	Lise (hjemmepasser) og Anja (arbejdende forælder)	48.22	Zoom

Fortrinsvist havde vi en forhåbning om at kunne mødes med vores medforskere fysisk og afholde interviews i deres hjem, i bestræbelsen på at foretage en så praksisnær forskning som muligt. Dette indebærer desuden en formodning om, at en større forståelse for den undersøgte

praksis, måtte have haft bedre forudsætninger ved at være fysisk til stede. Dette blev imidlertid ikke en mulighed, grundet Covid-19 restriktionerne. Som følge heraf måtte vi udføre vores interviews via Zoom. Dette format tilbyder videomøder, hvilket vi vurderede måtte være den mest nærliggende fremgangsmåde, når nu det fysiske fremmøde ikke var muligt. Ikke desto mindre kan Zoom-formatet ikke siges at tilbyde det samme som det fysiske fremmøde potentielt kunne have tilvejebragt. I dette format kunne vi trods muligheden for at se hinanden i øjnene, ikke på samme måde opleve stemningen ved at være i den konkrete sociale praksis, der udforskes i.

Vi har i afholdelsen af vores interviews haft skiftende roller, hvorved en rolle har været at fungere som primær interviewer. Sideløbende har den anden siddet med interviewguiden og sørget for at afkrydse de områder der løbende blev drøftet, hvilket den primære interviewer har kunnet følge med i på skærmen. Derudover har denne person kunnet stille opfølgende spørgsmål hvis nødvendigt. Denne type af rollefordeling valgte vi med henblik på, at intervieweren kunne være så nærværende som muligt.

4.5. TRANSSKRIBERING

Efter vores foretagne interviews blev disse transskriberet ud fra lydoptagelserne til anvendelse af udvalgte citater i forbindelse med specialets analyse. Under denne proces, hvor materialet bevæges fra mundtlig til skriftlig form, har vi selvsagt været opmærksomme på den forskel der kan være, når datamateriale går fra at være et talt sprog til noget nedskrevet. Dermed fungerer transskriberingen som en oversættelse af selve samtalen, hvorved den levende og mundtlige interaktion nedfryses til skriftsprog (Brinkmann & Tanggaard, 2020). Dette har vi naturligvis informeret vores medforskere om tidligt i processen, og ligeledes orienteret dem om muligheden for at gennemlæse transskriberingen (Forchhammer, 2001). Vi valgte at transskribere samtlige interviews forholdsvist hurtigt efter afholdelsen af de konkrete interviews. Dette var i bestræbelsen på at kunne påbegynde kodningsarbejdet og meningsanalyse af datamaterialet (Kvale & Brinkmann, 2009).

I selve transskriberingen er der benyttet en skriftsprogsstil, hvor der er medtaget elementer som pauser, latter, følelsesudtryk m.m. Dette har været med hensigten om at kunne oversætte den mundtlige interaktion til en version, der var så tæt på den egentlige interaktion som muligt. I

den forbindelse må det tilføjes, at vi vurderede det som værende mest hensigtsmæssigt, at den primære interviewer til de enkelte interviews måtte være dén der stod for transskriberingen. Dette var ud fra en vurdering om, at denne person ville have de bedste forudsætninger for at erindre specifikke følelser, emotioner m.m. der kom til udtryk i interviewet.

4.6. ADGANG TIL FELTET SAMT UDVÆLGELSE AF MEDFORSKERE

Undersøgelsens medforskere er udvalgt på baggrund af deres position som hjemmepasser eller som samlever til en partner der hjemmepasser. Et andet kriterium for udvælgelsen af medforskere bunder desuden i, at forældrene har børn i alderen et til tre år. Dette udgør tilsammen en position som vi i dette speciale tidligere har omtalt som en *hjemmepassende småbørnsfamilie*.

I henhold til at kunne komme i kontakt med informanter til undersøgelsen har vi søgt i vores netværk, hvorved vi har benyttet os af deres referencer. Med formålet om at skabe et overblik for læser over de informanter der har indvilget i at deltage i indeværende undersøgelse, vil disse kort præsenteres i de nedenstående beskrivelser. Det skal i den forbindelse nævnes, at de deltagendes oprindelige navne er anonymiseret.

DELTAGER(E)	BESKRIVELSE
CECILIE	Cecilie er 27 år og er mor til en pige på 1,5 år. Cecilie, har tidligere arbejdet som pædagogisk assistent på en specialskole og besluttede ved udgangen af hendes barsel at tage orlov for at hjemmepasse hendes barn.
STEFAN	Stefan er 34 år og kæreste til Cecilie og far til deres fælles barn på 1,5 år. Stefan studerer til folkeskolelærer og arbejder sideløbende på en specialskole.
SIGNE	Signe er 27 år og mor til pige på 2,5 år. Signe er uddannet socialrådgiver, men gik direkte på barsel efter endt uddannelse og hjemmepasser nu hende og kærestens fælles barn. Faderen i familien har en økonomisk uddannelsesbaggrund og arbejder på fuldtid.
LULU OG LAU	Lulu og Lau er begge 35 år og forældre til en dreng på 2,5 år. Lulu er uddannet jordemoder, men sagde sit job op i forlængelse af barslens udgang. Hun vikarierer nu som jordemoder i Norge, i tilfælde af at familien har behov for et større økonomisk råderum. Lau er uddannet pædagog og arbejder på et specialtilbud for voksne. Forældrene har fem sammenbragte børn og hjemmepasser deres ene fælles barn. De forsøger at leve selvforsynende på deres lille landbrug og på trods af job-beskæftigelse, er Lau meget i hjemmet, hvorfor begge forældre til dels hjemmepasser deres fælles søn.
LISE OG ANJA	Lise er 30 år og Anja er 29 år gammel. Sammen har de en pige på knap tre år. Både Anja og Lise er uddannet psykologer. Det er kun Anja som arbejder på deltid, mens Lise hjemmepasser deres datter. De startede med at have deres datter i vuggestue i fire måneder, hvorefter de besluttede at tage datteren ud af daginstitutionen for at hjemmepasse hende.

4.7. VORES POSITION SOM MEDFORSKERE

Løbende i processen er der blevet reflekteret over rollen som “forskere”, og hvordan vi positionerer os i forhold til vores medforskere i den empiriske undersøgelse. Ved at tilgå undersøgelsen ud fra vores medforskeres perspektiver, udforsker vi så at sige sammen med subjekterne selv, hvor der naturligvis tages afsæt i vores medforskere, som de vidende om det hverdagsliv de lever i familien (Schraube, 2017).

Ud fra denne tilgang til undersøgelsen bliver vores egen forskerposition væsentlig at beskrive. Dette er helt essentielt, da alle deltagere i den praksisnære forskning, ifølge Dreier (1996), må forstås som subjekter i eget liv og dermed må medtænkes i forskningsprocessen. Det bliver således relevant for os at inddrage beskrivelser af vores position som “forskere” i egen undersøgelse.

Når der forskes i et bestemt genstandsfelt, kan det, ifølge Forchhammer (2001), siges, at der bør foreligge en særlig interesse for genstandsfeltet. Denne interesse udspringer sig grundlæggende i en sammensmeltning af vores baggrundserfaring som pædagoger med særlig indsigt på dagtilbudsområdet og ligeledes qua vores uddannelsesmæssige erfaring i pædagogisk psykologi. Denne position forudsætter, at der for os er opstået en særlig faglig viden og nysgerrighed omkring menneskers bevidsthedsliv, hvorfor mennesker handler som de gør, og hvilke forudsætninger disse har for at handle.

Brinkmann & Tanggaard (2020) advokerer for, at forhåndsviden om genstandsfeltet for ens undersøgelse eller den praksis der undersøges, ofte vil have en positiv forudsætning for at kunne være i stand til at stille relevante spørgsmål. I forlængelse heraf er vi bevidste om, at vores position som tidligere pædagoger og som deltagere i en samfundsmæssig praksis, hvor det er en norm at sende ens små børn i daginstitution, kan have indvirkning på vores måde at forme vores interviewforskning på. Vi har i den forbindelse, som tidligere beskrevet, defineret nogle overordnede tematikker i interviewguiden, hvilket vi bevidste om, er forankrede i vores subjektive og videnskabsteoretiske position til selve undersøgelsen.

4.8. ETISKE OVERVEJELSER

Når videnskabelig forskning tilgås, er det fundamentalt at have etik for øje i hele forskningsprocessen. Inden for den kritiske psykologi er den dialektiske tænkning i inddragelsen af ens medforskere, og opgøret mellem den teoretiske- og praktiske dikotomi, et væsentligt fokus. Nogle af de etiske udfordringer som kan opstå i en undersøgelse, er at medforskernes egne perspektiver, ikke anskues med et kritisk blik, hvorfor der kan forekomme en ukritisk formidling af det sagte. Ydermere kan der opstå en bedrevidenhed i form af academia, hvilket potentielt kan påvirke magtforholdet i selve interviewsituationen. Dette er på baggrund af, at vi som “forskere” har forudbestemt tilgangen til genstandsfeltet, udarbejdet interviewspørgsmål, og har lagt den grundlæggende dagsorden for at forske inden for feltet (Christensen, 2005 fra: Mørck & Nissen, 2005). Et af fokuspunkterne der har til hensigt at mindske en potentiel asymmetri, har været at fokusere på vores formidling af interviewspørgsmålene. Dette var på en sådan måde, at den sproglige form og måden at interagere med familierne på havde til formål at kunne danne ligevægt mellem de forskellige positioner som henholdsvis “forsker” og medforsker (Brinkmann & Tanggaard, 2020).

I forlængelse heraf har vi sprogligt og skriftligt tydeliggjort, at hensigten ikke har været at opnå et entydigt svar eller bestemte holdninger fra medforskerne. Derimod var intentionen blandt andet at få indsigt i og forståelse for familiernes perspektiver på at leve et hverdagsliv med hjemmepasning. På trods af medforskernes mulighed for at inddrage egne perspektiver, der for dem findes væsentlige at belyse, er vi bevidste om, at vi potentielt vil kunne komme til at tillægge bestemte temaer en betydning, de måske ikke har for medforskerne. Disse forsknings-etiske dilemmaer som kan opstå, forsøger vi at imødekomme ved at inkludere forældrene som medforskere. Aspektet om at inddrage medforskerne som eksperter i eget liv, er med intentionen om at få forældrenes subjektive perspektiver på livet som hjemmepassende småbørnsfamilie.

I bestræbelsen på at skabe forudsigelighed og sikre en fortrolighed over for de medforskende forældre var det hensigten at præsentere baggrunden og formålet med specialet. Derudover er det blevet italesat over for forældrene, at alt information omkring dem som medforskere vil blive anonymiseret i den skriftlige fremstilling af specialet. I den forbindelse indhentede vi en samtykke-erklæring, hvor de deltagende forældre godkendte anvendelsen af det indhentede datamateriale til brug i indeværende speciale (Bilag 8). I den forbindelse blev det pointeret over

for forældrene, at eventuelle ønsker om udeladelse af udtalelser naturligvis ville accepteres. Derudover skal det nævnes, at medforskerne har modtaget interviewspørgsmålene på forhånd, hvilket vi besluttede på baggrund af refleksioner om, at dette muligvis ville forudsætte at de kunne føle sig trygge og samtidig skabe en forudsigelighed ved deres deltagelse i interviewet. I interviewprocessen blev det tydeligt, hvorledes det at tale om hverdagslivet som hjemmepas-sende umiddelbart fremstod som et ubesværet taleemne for forældrene. Ifølge Haavind (2020) kan dette skyldes, at hverdagslivet umiddelbart kan være let tilgængeligt i menneskets erin-dringer. I forlængelse heraf var vi ligeledes opmærksomme på, hvorledes det at undersøge fa-miliers hverdagsliv, i sig selv kan være et sårbart undersøgelsesfelt, idet familielivet for nogle muligvis kan opleves som en privat sfære. Bestemte tematikker i interviewguiden, som eksem-pelvis familiernes indbyrdes roller og de økonomiske betingelser der kan være knyttet til valget om at hjemmepasse, er temaer der muligvis kan være en særlig følsomhed forbundet med. Der-for gjorde vi os særlige overvejelser om indgangsvinklen til at kunne drøfte disse tematikker med de medforskende. Disse vil for nogen øjensynligt kunne fremstå som intime og private emner at skulle udtale sig om, og som formodentlig forstærkes af interviewformatet, Zoom. I den forbindelse har vi har været opmærksomme på, at der kan være noget følelsesmæssigt forbundet med, at der bliver spurgt ind til privatlivet, hvorfor vi har gjort en dyd ud af at have en nysgerrig og ydmyg tilgang i interviewsituation. Zoom-formatet synes i den henseende ikke at tilvejebringe samme følelse af interaktion og fornemmelse for hinanden, som et fysisk inter-view ville kunne bidrage til. Den fysiske afstand udfordrer således fornemmelsen for, hvorledes et følsomt taleemne opfattes, hvorfor der kan være noget etisk forbundet med at tilstræbe os at italesætte eventuelle udfordringer ved formatet og samtidig bestræbe os på at gøre interview-situationen så behagelig som mulig.

Ifølge Brinkmann (2020) kan der i udførelsen af kvalitativ forskning forbindes såvel etiske problematikker, som etiske potentialer. De etiske problematikker henviser blandt andet til ønsket om at tilgå menneskers personlige liv, med hensigten om at få viden om ofte private dele af menneskers daglige liv. Disse problematikker har vi tilstræbt os at imødekomme ved at for-midle vores refleksioner om indgangsvinklen til selve interviewforskningen. Omvendt rummer den kvalitative tilgang til undersøgelsen ligeledes såkaldte etiske potentialer i og med, at ad-gangen til menneskers subjektive holdninger vil kunne bidrage til at skabe viden om en gruppe af mennesker i samfundet, der fører hverdagslivet afvigende fra majoriteten (Brinkmann 2020 fra Brinkmann & Tanggaard, 2020).

4.9. ANALYSESTRATEGI

I indeværende afsnit vil der følge en redegørelse for den analytiske strategi, der var været anvendt i behandlingen af vores empiriske materiale. Undersøgelsens analyse tog blandt andet afsæt i betingelses-, betydnings-, og begrundelsesanalysen (BBB-analyse) (Jartoft, 2004; Kousholt, 2018). Desuden har vi, i bestræbelsen på at skabe et systematisk overblik i analysen, foretaget en tematisk analyse af datasættet (Braun & Clarke, 2006; Kousholt, 2018).

Den tematiske analyse begyndte ved selve transskriberingen af vores interviews, hvor vi fik et begyndende kendskab til det empiriske data ved at foretage flere gennemlæsninger af datasættet (Braun & Clarke, 2006). Via kodningen af det transskriberede materiale nåede vi, med udgangspunkt i hyppigheden af deskriptive koder, frem til de tematikker i materialet, der vurderes som de mest relevante i henhold til den tematiske analyse og ligeledes for BBB-analysen. På den baggrund blev der tilmed dannet grundlag for at kunne blive i stand til at inddele vores analyse i separate tematiseringer med afsæt i de deskriptive koder (Braun & Clarke, 2006; Kousholt, 2018). Disse tematiseringerne der blev fremfundet i datasættet, besluttede vi at visualisere ud fra farvekoder. Dette var i bestræbelsen på at skabe et systematisk overblik over tematikkerne og dermed lade disse fungere som et værktøj, der øjensynligt vil kunne bidrage til tilgængeligheden i at kunne genfinde udtalelser i datasættet. Tematikkerne i datasættet blev på den baggrund anvendt i en analyse af, hvilken betydning livet med hjemmepasning måtte have for de deltagende familier, og hvorledes der måtte knyttes særlige betingelser til denne hverdagsform. Endvidere blev der ligeledes analyseret på, hvorledes familierne deltager begrundet i den sociale praksis de indgår i, hvor særlige betingelser kan opleves at få betydning for familierne.

Netop at analysere den empiriske data med et særligt blik på de betingelser, betydninger og begrundelser der måtte være at finde i den sociale praksis der udforskes i, kan anses som en kritisk psykologisk forskningsambition (Jartoft, 2004; Jefferson & Hunniche, 2009). Denne fremgangsmåde vil afspejles i vores analytiske tilgang til det empiriske datasæt og vil imidlertid afspejle hele specialets teoretiske grundforståelse. Således er vores tilgang til analysen et subjektvidenskabeligt bud på at kunne forstå problematikker ud fra denne såkaldte kritisk psykologiske tradition (Jartoft, 2004).

Vi vil i vores beskrivelser af BBB-analysen lade os inspirere af Kousholts (2018) beskrivelser herom. Dette indbefatter, at vi vil tilgå hverdagslivet med hjemmepasning ud fra en kritisk tilgang, hvilket imidlertid ikke henviser til “kritik” som værende negativ i den forstand, men nærmere vil vores indgangsvinkel til det empiriske datasæt afspejle en problematiserende tilgang. Dette henviser blandt andet til, hvilken betydning det får for familiens livsførelse at føre hverdagslivet med hjemmepasning, set ud fra forældrenes førstepersonsperspektiver. Netop det at tilgå forældrenes perspektiver i den analytiske læsning fremgår som et helt essentielt middel med henblik på at sikre analysens gyldighed. Analysen vil på den baggrund afspejle en optagethed omkring, hvordan vores medforskeres hverdagsform potentielt vil tilbyde forskellige og modstridende betingelser for familiens deltagelse, der formentlig vil danne særlige begrundelser for deltagelsen. Det bliver på den baggrund en ambition at blive i stand til at begribe disse betingelsers betydning (Kousholt, 2018).

Grundlæggende har vi med vores analytiske læsninger haft en ambition om at kunne få viden om vores medforskeres fælles position som forældre til et hjemmepasset barn, ud fra de enkelte familier der undersøges. Dette er i bestræbelsen på at kunne skabe viden om, hvilke potentielle ligheder samt forskelle der må være mellem de forskellige familiers hverdagsform (Dreier, 2007; Holzkamp, 2005 fra: Kousholt, 2018). De fælles træk ved vores medforskeres perspektiver og oplevelser skal således analyseres frem på tværs af de individuelle forhold der må være i familierne.

På den baggrund er sigtet ikke, at BBB-analysen skal fungere som en almengørelse af egenskaber hos de medforskende, men omvendt at almengøre mulighederne for familierne. På den baggrund vil vores opmærksomhed rettes mod, hvordan vores medforskere beskriver og bruger deres muligheder (Jartoft, 2004). Som tidligere beskrevet kan der forbindes særlige dobbeltheder med betingelserne, forstået på en sådan måde at disse forudsætter, at der opstår nogle særlige muligheder og begrænsninger, og mennesket kan så at sige være medskabende i at forandre disse over tid. I den forbindelse beskriver Kousholt at: *“Denne pointe er central inden for den kritiske psykologi og forbinder sig til teoriens forankring i den historiske dialektiske materialisme”* (Kousholt, 2018, s. 239). Intentionen er på den baggrund at kunne analysere på forældrenes deltagelse i sammenhold med de betingelser de deltagende familier er underlagt, i stedet for at påpege familien eller familiemedlemmet som et problem. Dette er med henblik på at få

analyseret netop dobbelthederne i betingelserne frem, som de problematiske i analysen. Således fungerer BBB-analysen ikke som en analytisk opskrift, men vil derimod skabe det første analytiske blik for det empiriske materiale. Dermed fungerer dette som en teoretisk grundindstilling til vores analyse af familiernes hverdagsliv, og de omverdensforhold de lever i (Kousholt, 2018). Dette knytter sig til en etisk ambition der implicerer en forståelse af vores medforskere som individer i en social praksis, der ikke handler uden begrundelser. Det indbefatter en tilgang, hvor det konkrete hverdagsliv undersøges, da det vil være umuligt at kunne opnå forståelse for betingelserne i en konkret social praksis, uden at forstå menneskers deltagelse heri (Kousholt, 2018).

KAPITEL 5. ANALYSE

I følgende kapitel præsenteres analysen af det empiriske datasæt der er opnået gennem fem dybdegående forskningsinterviews med forældre, der har valgt at deres børn skal hjemmepas- ses. Medforskerne er alle præsenteret i kapitel fire. I disse præsentationer blev der klarlagt en kort beskrivelse af forældrenes alder, deres barns alder, samt deres beskæftigelse (se afsnit 4.6.).

Grundlæggende har det, forud for udførelsen af analysen, været en intention at kunne analysere vores empiriske materiale ud fra et fokus på forældrenes begrundelser vedrørende den betydning, det har for familien at hjemmepasse. Dette har været med henblik på at kunne få blik for, hvilke muligheder og begrænsninger der forbindes med deres hverdagsform (Jefferson & Hunniche, 2009; Jartoft, 2004; Kousholt, 2018). I bestræbelsen på at imødekomme en kritisk psykologisk intention om et opgør med dikotomien mellem praksis og teori, har det været en ambition at klarlægge hyppigheden af koderne fra forældrenes udsagn, der skulle skabe et grundlag for indholdet af analysen. Som beskrevet i kapitel fire (se afsnit 4.4.) tematiserede vi interviewguiden med afsæt i vores tilegnelse af forhåndsviden inden for genstandsfeltet. Efter flere analytiske læsninger på tværs af datasættet (Braun & Clarke, 2008; Saldaña, 2016; Kousholt, 2018) blev det tydeligt, via hyppigheden af de deskriptive koder, at flere temaer rakte ud over de forarbejdede spørgsmål i interviewguiden. Blandt andet inkluderes der på den baggrund temaer i analysen, der tager afsæt i de deskriptive koder der berørte familiernes deltagelse i legegrupper, samfundsmæssige begrænsninger og konkrete udtalelser om selve tilvalget af at hjemmepasse sine børn. Med afsæt i kodningen af datamaterialet åbnede forældrenes subjektive og hverdagsnære fortællinger således op for to analytiske tematiseringer der hver udgjorde mindre sub-temaer. I analysens første tema har det grundlæggende været en intention at af- dække familiernes organisering af hverdagslivet i bestræbelsen på at kunne forstå, hvilken betydning det har for familierne, at de har indrettet deres hverdagsliv med hjemmepasning. Der analyseres på de fremtrædende tematikker, der ud fra kodningen af datasættet, synes at have indflydelse på forældrenes beskrivelser af den cykliske organisering af hverdagslivet.

Analysens andet tema fokuserer overordnet på forældrenes beskrivelser vedrørende den betydning det har haft for deres familieliv at bryde med en samfundsmæssig norm. På den måde berører dette tema en analyse af, hvordan samfundets rammer har indflydelse på familier, der

afviger fra normen i samfundet. Sub-temaerne i denne del af analysen har, på den baggrund, til hensigt at afdække, hvilke muligheder og begrænsninger forældrene oplever, der er knyttet til valget om at hjemmepasne deres børn.

5.1. TEMA 1: ORGANISERING AF HVERDAGSLIVET MED HJEMMEPASNING

5.1.1. DELTAGELSESMULIGHEDER I ROLIGE OMGIVELSER

Med denne tematik vil der kastes et blik på familiernes organisering af hverdagslivet. I den forbindelse anlægges der et særligt fokus på familiemedlemmernes oplevelser af deres deltagelsesmuligheder der kan knyttes til livet med hjemmepasning. På baggrund af vores medforskeres udtalelser blev vi tidligt i processen opmærksomme på, at organiseringen af dagligdagen med hjemmepasning typisk er bestemt af børnenes rutine, lyst og behov på den aktuelle dag.

I vores afholdte interviews fremgår der adskillige eksempler på, hvorledes familiernes særlige organisering af hverdagslivet forudsætter, at der opleves at være muligheder forbundet med deres hverdagsform. Dette udmønter sig i at muligheden for deltagelse, både for forældrene og børnene i familierne, hvilket af forældrene beskrives at være knyttet til den ro og balance som er forbundet med denne særlige hverdagsform. Udtalelser omkring dette kommer blandt andet til udtryk, idet to hjemmepassende mødre udtrykker følgende:

“Vores barn er virkelig meget i balance og roligt, og det der med, du ved, hvis hun har en dårlig dag, og står op og har sovet dårligt, så kan vi lade være med at tage i legestue, hvis jeg vurderer, at det bliver ikke fed for hende. Det kunne jeg ikke, hvis jeg skulle på arbejde, og hun skulle i vuggestue” (Bilag 1, s. 5, l. 46).

“Når vi står op om morgenen er naboen på vej med deres børn. Når vi spiser om aftenen kommer de først hjem også går deres børn i seng halvanden time efter. Jeg kan ikke sætte mig ind i det, for den tid jeg har med hende, eller den tid vi har med hende, den er så givende og den mulighed for at gøre det langsomt og kigge på dagen og se - vi havde nogle planer i dag, kan de lykkes i dag?” (Bilag 3, s. 41, l. 83).

I første eksempel tydeliggøres det, at det tillægges en betydning, at deres hverdagsform skaber en balance og rolighed i hverdagen, hvilket giver familien mulighed for at tilgå dagen ud fra behovet på den pågældende dag. I eksemplet begrundes moderen familiens særlige muligheder ved at tillægge disse en betydning, som en anden hverdagsform ikke beskrives at kunne muliggøre. I det efterfølgende eksempel fra en anden hjemmepassende mor sammenlignes familiens hverdagsliv med naboens. Dette er på en sådan måde, at tiden får en betydning som indikerer, at der opstår mulighed for at kunne vurdere, hvorledes dagligdagens planer kan lykkedes ud fra familiens behov, ligesom det var tilfældet i første eksempel.

Fælles for eksemplerne er, at de indikerer en forståelse af, at mødre oplever at deres hverdagsform, i kontrast til andre familiers organisering af hverdagslivet, skaber nogle muligheder som umiddelbart bestemmes af hverdagsformen med hjemmepasning. Ved at tilgå disse eksempler ud fra et kritisk psykologisk perspektiv kan det forstås, at der opstilles nogle betingelser for familierne i forlængelse af deres valg om, hvordan deres hverdagsliv føres. Hverdagsformen synes derfor at skabe særlige muligheder for familiernes livsførelse, som i dette tilfælde rettes mod valget om at give deres børn den ro, de har behov for. I den forbindelse er det essentielt at forstå at familiernes muligheder anses at være forbundet med de både underliggende og medskabende betingelser, som der kan foreligge i den givne kontekst. Ved en anskueliggørelse af disse betingelser, er det væsentligt at disse opfattes som meningsfulde for familien. I forlængelse af ovenstående tolkes det, at den hverdagsform som familierne har valgt netop beskrives at give mening for mødre i eksemplerne (Holzkamp, 2005; 1998).

Positionen som hjemmepassende tolkes endvidere at åbne op for forældrenes mulighed for indflydelse på vurderingen om, hvilke præmisser der opstilles for deltagelsen i dagligdagens aktiviteter. Forstås dette ud fra en kritisk psykologisk betragtning, må deltagelsen netop anskues som værende forankret i tid og sted (Dreier, 1994; 1999). Denne betragtning kan bidrage til en forståelse af, at de kontekster familien lever sit liv i opstiller forskellige deltagelsespræmisser, hvilket tillægger det enkelte menneske individuelle grunde til at deltage. Argumenterne fra eksemplerne om, at det skaber ro, tid og balance at føre hverdagslivet som familierne gør, kan således betragtes som forældrenes grunde til deltagelse.

Endvidere kan deltagelsespræmisserne som forældrene synes at forbinde til deres særlige hverdagsform, ifølge forældrene, ikke muliggøres med en strukturering af det daglige liv, hvor arbejdsliv og familieliv kombineres.

I bestræbelsen på at anskue ovenstående ud fra et forskningsperspektiv, har det ikke været muligt for os at klarlægge forskning med et fuldstændigt sammenligneligt genstandsfelt. Imidlertid beskæftiger flere forskere sig med familieliv og børns hverdagsliv på tværs af sociale kontekster (for eksempel Kousholt, 2011; Højholt, 2001; Juhl, 2014).

Et sammenligneligt grundlag med Juhls (2014) forskning er at finde, på baggrund af det faktum, at der foretages kvalitativ forskning vedrørende forældres førstepersonsperspektiver på de udfordringer, der kan opstå i at få hverdagslivet til at hænge sammen. Helt konkret beskæftiger Juhl (2014) sig i sin forskning blandt andet med forståelsen af, hvad det gode børneliv er ved at anlægge et perspektiv på, hvordan familier aktivt koordinerer deres daglige aktiviteter med øje for det fælles liv i familien. På trods af at denne forsknings genstandsfelt centrerer sig om det gode børneliv, med et særligt fokus på udsathed, kan der genkendes sammenlignelige tendenser med vores undersøgelse. Foruden de sammenlignelige tendenser i metode- og teoriansvendelsen, kan forældres udtalelser i indeværende undersøgelse om roen og tiden, der forbindes til deres daglige livsførelse, øjensynligt forstås ud fra, hvad forældrene betragter som et godt børneliv. Desuden kan måden, hvorpå organiseringen af familielivet tilpasses de enkelte individer i familien, siges at være et genkendeligt fokuspunkt i vores undersøgelse i den forstand, at der anlægges et særligt fokus på familiens fælles livsførelse.

I forlængelse af organiseringen af hverdagslivet anlægges der i vores medforskeres udtalelser et perspektiv på, hvilke muligheder der er forbundet med familiernes hverdagsform. I interviewspørgsmålene herom, udtaler en hjemmepassende mor blandt andet:

“Det positive er, at jeg kan give hende et fundament som ingen nogensinde vil kunne tage fra hende igen. Jeg kan give hende de aller vigtigste år i hendes liv på en ganske rolig og tryk måde. Alt det som vi lærer hende lige nu, er det der kommer til at ligge til grund for at hun kan gå i skole (...)” (Bilag 3, s. 39, l. 65).

I disse udtalelser bliver det tydeligt, at det der skaber muligheder for denne familie er, at de er med til at sætte et præg på deres barns fundamentale liv, hvorved særligt rolighed og tryk italesættes som værende positive elementer ved at føre hverdagslivet med barnet i hjemmet.

Familiemedlemmers deltagelse må forstås som værende organiseret i nogle forskellige positioner med differentierede muligheder for indflydelse (Kousholt, 2006). Qua moderens position tager hun nogle beslutninger, formentlig i samråd med partneren, som, ud fra ovenstående udtalelse, vurderes at skabe nogle deltagelsesmuligheder for barnet. Således opbygger barnet nogle handlemuligheder, der kan skabe forudsætninger for deltagelse i skolen. Ved sammenholdelse af familiernes udtalelser med førnævnte forskning af Højholt (2001), kan deltagelsen i familierne anskues i henhold til denne forskning, hvor der argumenteres for vigtigheden i at kunne forstå de deltagende subjekter i alle dets kontekster. Derudover anlægger forskningen et fokus på adskillelsen, der kan foregå mellem arbejds- og familieliv, som forstås at have betydning for familielivet. Hertil skal det nævnes, at særligt betydningen af adskillelsen fra barnet anses som helt essentielt at fokusere på (Højholt, 2001). Disse fokuspunkter ses i høj grad som værende i overensstemmelse med denne undersøgelses empiriske fund. De sammenlignelige tendenserne i sammenholdelsen af den belyste forskning og indeværende undersøgelse, ses blandt andet i vores medforskeres valg om at hjemmepasse. Dette valg kan få betydning for familiernes daglige livsførelse, hvori forældrene anlægger et perspektiv på barnets og hele familiens behov for ro og tryghed.

Som et gennemgående træk i vores empiriske fund fremkommer der hos samtlige forældre eksempler på, hvorledes de vægter rolige omgivelser i deres hverdagsliv. I dialogen omkring en families organisering af deres hverdagsliv, kommer et forældrepar med en beskrivelse af en typisk hverdagsuge for dem. I den forbindelse udtrykker moderen følgende:

“(...) ro og regelmæssighed, det betyder meget for ham [barnet], men egentlig også for os som voksne. At det er egentlig meget rart at have nogle faste rammer” (Bilag 4, s. 52, l. 39).

I en videre dialog herom anlægger faderen et perspektiv på, hvad der blandt andet ligger til grund for netop at organisere hverdagslivet, som familien har valgt at gøre. Han udtrykker det således:

“(...) alle de stimuli og indtryk der kommer udefra, kan vi godt mærke, at herhjemme, det er blevet meget roligt og på x’ [barnet] præmisser, vil jeg egentlig sige. Fordi hvis han er træt så putter jeg ham, er han ikke træt, jamen så leger han (...)” (Bilag 4, s. 52, l. 44).

Ud fra det første eksempel tolkes det, at det for moderen er roen og regelmæssigheden ved deres hverdagsform, som bliver tillagt en betydning for både barnet og forældrene. I faderens udtalelse indikeres der en forståelse af, at rammerne i hverdagen opstiller muligheder for at tilgå dagen efter barnets behov. Den rolighed som beskrives at være forbundet med familiens hverdagsform, sættes i kontrast til de mange stimuli, som faderen beskriver, at der kommer udefra. Denne kontrast kan øjensynligt forbindes med forældrenes erfaring ved at have haft deres andre børn i daginstitution. Fælles for forældrenes beskrivelser er tydeliggørelsen af, at struktureringen af hverdagslivet skaber en ro og regelmæssighed, som deres barn sandsynligvis vurderes at have brug for. Forældrene har således skabt en hverdagsform med nogle præmisser, indrettet efter barnets behov, der formodentlig giver barnet mulighed for deltagelse i dagligdagens aktiviteter. Ligeledes kan det ud fra faderens udtalelse tolkes, at familien har tilrettelagt nogle strukturer i deres hverdag, som ikke er så fastlagte, at det forudsætter en begrænsning for deres barn.

5.1.2. DELTAGELSE I SOCIALE FÆLLESSKABER UDEN FOR HJEMMET

I de afholdte interviews med vores medforskere viste det sig, at familierne organiserer sig forskelligt i forhold til planlægningen af socialt samvær med andre børn og voksne uden for hjemmet. Generelt tegnede der sig et mønster af at socialt samvær uden for hjemmet, for flertallet af familierne, blev tillagt en stor betydning. Det viste sig i den forbindelse, at størstedelen af de hjemmepassende forældre indgik i sociale fællesskaber såsom legegrupper, hvilket af forældrene beskrives at fungere som en fast integreret aktivitet i deres hverdagsliv. Imidlertid skilte en af familierne sig ud på deltagelsen i sociale fællesskaber uden for hjemmet. Dette vil vi forsøge at illustrere ved at inddrage eksempler fra de forskellige deltagende familier, i bestræbelsen på at skabe overblik over, hvordan familiens deltagelse i sociale fællesskaber får betydning for deres hverdagsliv med hjemmepasning.

Legegrupperne, fungerer som et socialt fællesskab af forskellige størrelser, hvor forældre der hjemmepasser mødes og laver aktiviteter sammen med deres børn. Ifølge forældrene opstår disse fællesskaber af legegrupper af forskellige årsager. Blandt andet beskrev en hjemmepassende mor, i et af de afholdte interviews, at den legegruppe deres familie var tilknyttet, og kom

fast i to dage om ugen, var et tilbud som frikirken i byen havde startet. I interviewet beskriver hun følgende om organiseringen af den legegruppe, de deltager i:

“(...) De [frikirken] laver sådan et program, ligesom man ville planlægge i vuggestuen med nogle aktiviteter. Og så mødes vi fra klokken 9 og til klokken 11.30 og spiser frokost sammen. Og så er forældrene jo med i legestuen, så der er jo lige så mange forældre, som der er børn næsten” (Bilag 1, s. 6, l. 50).

Ovenstående udtalelse er ud fra et kritisk psykologisk perspektiv med til at tegne et billede af, at familiens daglige livsførelse med hjemmepasning inkluderer en handlingsstruktur, hvorved moderen og hendes barn deltager i et socialt fællesskab uden for hjemmet. I denne organisering af hverdagslivet foreligger der en række cykliske strukturer, der gentager sig, og som hos vores medforsker bliver formidlet som en form for struktur, hvorved der kan drages paralleller til institutionslivet (Holzkamp, 1998). Partneren til den hjemmepassende mor fortæller endvidere i et andet interview, at:

“Vi går i legegruppe og har kammerater vi mødes med, altså, så hun får det der [socialisering], men det er jo ikke 8 timer om dagen” (Bilag 1, s. 24, l. 59).

Ud fra parrets udtalelser tolker vi, at deltagelsespræmisserne, der opleves at være forbundet med legegruppen, får betydning for forældrene og deres børn. Denne betydning begrundes med, at legegruppen inkluderer flere voksne, og at strukturen for dagen i legegruppen ikke indebærer mange timers deltagelse. Desuden lægger faderen i interviewet vægt på socialiseringen af deres barn, hvilket han beskriver, at deres barn netop får qua deltagelsen i legegruppen. Dette begrundes med, hvad der øjensynligt kan ses som en sammenligning, med de deltagelsespræmisser institutionslivet i kontrast hertil ville kunne have tilbudt, hvis deres barn måtte socialiseres i otte timer om dagen. På den baggrund tolker vi, at det bliver tillagt en stor betydning for forældrene, at deltagelsespræmisserne, der opleves at være i legegruppen, adskiller sig fra de betingelser institutionslivet vil kunne tilbyde.

I et andet interview med en hjemmepassende mor og hendes partner fremgik der ligeledes beskrivelser af parrets overvejelser om at deltage i sociale fællesskaber uden for hjemmet. Dette blev blandt andet beskrevet på følgende måde:

“(...) vi havde et ønske om at finde nogen som, øhm, havde lyst til at, det samme som os, øhm, og det tror jeg vi tænkte, at det kunne vi måske finde i en legegruppe. Altså, på en eller anden måde, så følte vi os sådan lidt uden for resten af samfundet, som jo allesammen sender deres børn afsted i vuggestue. Så på den måde var det også et behov for at finde et fællesskab med nogen, som havde lidt af de samme værdier som os selv, men også for at finde noget socialt til x [barnet] og mig selv (...)” (Bilag 5, s. 77, l. 72).

I ovenstående beskrivelse tydeliggøres det, at der for vores medforsker opstod et behov for at finde en balance i hverdagslivet med hjemmepasning. Dette betyder, at de daglige aktiviteter og rutiner må opleves som værende meningsfulde (Dreier, 2016; Holzkamp, 1998).

I den hjemmepassende mor og hendes partners tilfælde, var deres hverdagsliv tidligere struktureret således, at deres barn var tilknyttet en daginstitution. Denne strukturering af den daglige livsførelse valgte parret at bryde op med og omorganisere deres liv. Dette aspekt omkring omorganiseringen af hverdagslivet kan forstås ud fra det, som Holzkamp (1998) beskriver, som den cykliske organisering af hverdagslivet. Dette er qua, at mennesket kan vælge at bryde med organiseringen af hverdagslivet og dekonstruere de cykliske former der måtte være i struktureringen af hverdagslivet. I den forbindelse må mennesket, ifølge Holzkamp (1998), stræbe mod at genfinde balancen i hverdagslivet. I moderens udtalelse tolker vi, at hun i forlængelse af familiens valg om at omorganisere deres liv, måtte genfinde en måde at skabe mening med hverdagslivet på, hvor der opstod et behov for at indgå i et socialt fællesskab med andre ligestillede i samme livssituation som familien selv.

I interviewet med en anden hjemmepassende mor begrundes ligeledes et behov for at indgå i et fællesskab uden for hjemmet. Dette kommer til udtryk på følgende måde:

“Det er den der følelse af, at man taler med nogle der ikke kun har lyst til at tale om Paw Patrol eller beder en om at lege hund (...) det tror jeg også er en af de grunde til, at alle vi voksne i den legegruppe holder ekstremt stædigt fast i, at vi SKAL mødes om tirsdagen, fordi vi har faktisk alle sammen har behov for at komme ud og se andre voksne også”
(Bilag 3, s. 40, l. 73).

I moderens beskrivelser om et behov for at indgå i sociale fællesskaber uden for hjemmet, tyder det på, at dette valg blandt andet knytter sig til behovet for at indgå i et fællesskab, der inkluderer andre voksne mennesker. Ud fra de to hjemmepassende mødres beskrivelser tolker vi, at det har betydning for dem at indgå i samspil med andre voksne mennesker, hvorved der kan findes et fælles sprog i hverdagslivet. Dette indbefatter at indgå i fællesskaber, hvor det mulig-gøres at kunne dele det hverdagsliv, som den ene mor beskrev som værende afvigende fra det, som mange andre gør i det danske samfund. Disse beskrivelser kan forstås med Holzkamps (1998) begreb *selvforståelse*, der implicerer det forhold, at der skabes bevidsthed om aspekterne ved ens egen livsførelse, for dermed at kunne blive i stand til at opnå klarhed om livsførelsen i samspil med de andre deltagere i den pågældende handlekontekst. De legegrupper som de hjemmepassende deltager i, kan udover socialiseringen af deres børn tilsyneladende bidrage til at skabe forståelse af identiteten som hjemmepasser. Derudover bidrager legegrupperne øjensynligt til at den enkelte forælder kan nå frem til en erkendelse af, hvordan man vil leve sit hverdagsliv, eller omvendt, hvordan man kan ændre dette (Holzkamp 1998). I interviewet med moderen beskriver hun, at det foruden hendes eget behov, ligeledes har en indvirkning på hendes barn at deltage i legegruppen. I den forbindelse udtaler hun følgende:

“Jeg kan guide hende igennem alle de her relationer. Vores børn har jo på sådan en dag i en legegruppe 80 konflikter. De skrider, de græder og de kaster ting på hinanden, og det gør de også hende i børnehaven. Der får de bare lov til at stå med det selv, eller at der er nogen der råber meget højt, STOP (...)” (Bilag 3, s. 39, l. 68).

I dette citat bliver det tydeligt, at moderen har gjort sig overvejelser om, hvordan institutionen i modsætning til legegruppen vil kunne tilbyde differentierede deltagelsesmuligheder for hendes barn. Det tyder således på, at vores medforsker i dette tilfælde har en oplevelse af, at daginstitutionen fremgår som en konfliktuel handlekontekst, der vil forudsætte begrænsninger for hendes barns deltagelse. Endvidere kan der argumenteres for, at legegruppen, i kontrast hertil, tilbyder mulighed for deltagelse i kraft af forældrenes nærvær og deltagelse i legegruppen. Disse kontekster skaber således, ifølge vores medforsker, differentierede deltagelsespræmisser, hvilket, ifølge Holzkamp (2005), tillægger mennesker individuelle grunde til deltagelse. Netop qua familiens livsførelse med hjemmepasning tilbyder deltagelsen i legegruppen således evnen til at kunne handle ud fra deres subjektive vurdering af deres barns behov. Ifølge Jartoft (2004) indkredser dette netop en forståelse af menneskets handleevne, der i dette tilfælde gør familien

i stand til at handle i henhold til de muligheder, der opleves at være forbundet med deltagelsen i legegruppen.

Anskues dette ud fra Højholts (2001) praksisforskning i børns fællesskaber på tværs af forskellige sociale sammenhænge peges der på, at differentierede fællesskaber forudsætter, at der kan opstå forskellige udviklingsmuligheder for børn. Derfor må forældre være påpasselige med at overdrive skift i hverdagslivet, da disse adskillelser, hvorved forældre eksempelvis jonglerer mellem et familie- og arbejdsliv, vil have stor betydning for det levede familieliv. Betragtes dette i relation til ovenstående eksempel fra interviewet, tolker vi, at den hverdagslige aktivitet som legegruppen er tilbyder barnet nogle deltagelsesmuligheder, som fællesskabet i institutionen modsat ikke beskrives at ville kunne tilbyde, og at familien undgår de skift i hverdagen, som Højholt (2001) plæderer for man må være påpasselig med.

I dette sidste eksempel fra et forældrepar viste det sig, at organiseringen af hverdagslivet med hjemmepasning ikke som sådan implicerede planlagte sociale fællesskaber uden for hjemmet. I interviewet beskriver faderen i familien følgende: *“(...) vi er typisk hjemme med ham, og det er vi, fordi at vi tænker, at øh, det med at komme ud og skulle lege med andre det kommer stille og roligt”* (Bilag 4, s. 52, l. 35). I samtalen med parret uddyber moderen således:

“Vi oplever egentlig, at han har det bedst med at det hele er som det plejer, altså, så det der med, at vi lige pludselig skal en tur ud til svigermor og svigerfar og spise, så kan han faktisk godt blive sådan lidt små-forvirret, eller ikke forvirret, men den der med at tingene er anderledes end det plejer, det kan han godt mærke, så han sover dårligt” (Bilag 4, s. 52, l. 38).

For denne familie tolkes det, at deltagelsen i sociale fællesskaber uden for hjemmet bliver et fravalg der opstår på baggrund af en vurdering om deres barns behov. Ud fra faderens beskrivelser tolker vi, at forældrene har en forståelse af, at den handlekontekst som familien i sig selv kan tilbyde opleves som værende tilstrækkelig i henhold til at kunne rumme deres søns behov. Belyses denne måde at føre et hverdagsliv på ud fra Kousholts (2011) forskning omkring familiers hverdagsliv fremgår det, at et familieliv netop indbefatter, at der må tages hensyn til de enkelte familiemedlemmers behov, og at familien dermed må koordinere og strukturere hverdagen således, at der tages hensyn til disse behov. På den baggrund tyder det på, at de betin-

gelser der opleves at være i sociale fællesskaber uden for hjemmet, tilsyneladende sætter begrænsninger for deres barns deltagelse. I forlængelse heraf får det øjensynligt betydning for familien, hvorledes hverdagslivet struktureres, således at der opsættes “gode” deltagelsespræmisser for deres barn.

Set i lyset af forældrenes beskrivelser af deres til- og fravalg af deltagelsen i sociale fællesskaber, synes der overordnet at være nogle fælles træk for samtlige forældre. Disse træk indbefatter, at hverdagslivet med hjemmepasning tilsyneladende giver forældrene mulighed for at tilrettelægge deres hverdagsliv, således at der kan tages hensyn til de enkelte familiemedlemmer. Dette trækker på en forståelse af, at forældrene må samarbejde for at kunne få hverdagslivet til at hænge sammen, således at det daglige liv opleves meningsfuldt for de pågældende familiemedlemmer (Højholt & Schraube, 2016). Betragtes dette, i henhold til vores udarbejdede forskningsoversigt, findes der som tidligere beskrevet ikke forskning der har beskæftiget sig med hverdagslivet med hjemmepasning. Et gennemgående træk i den fremfundne forskning, om småbørns familieliv, er imidlertid, at hverdagsformen, hvor forældre jonglerer mellem arbejde og familieliv, kan opleves stressende. Dette kan gøre det udfordrende for familierne at føre et nærværende familieliv (Kousholt, 2011; Hohwü, et al., 2017). Forstås dette i henhold til forældrenes udtalelser tilbyder hverdagslivet, hvor forældrene selv organiserer og strukturerer de daglige aktiviteter, nogle deltagelsespræmisser der forudsætter, at forældre er til stede i hele barnets daglige liv.

5.1.3. TIDENS INDFLYDELSE PÅ HVERDAGSLIVET

Dette afsnit omhandler, hvordan *tid* får indflydelse på vores medforskeres hverdagsliv. Afsnittet har således til hensigt at indkredse tidens betydning både i henhold til at tage valget om at hjemmepasse, men ligeledes hvilken betydning tiden får i dagligdagen. Det tidsmæssige aspekt i familiernes hverdagsliv fremgik som en tematik i undersøgelsens udarbejdede interviewguide. Dette var på baggrund af at vi, qua den klarlagte forskningslitteratur, blev opmærksom på, at synonymer som tid, pres og stress ofte blev sat i forbindelse med småbørnsfamilier (for eksempel Kousholt, 2011; Nielsen, et. al., 2007; Jørgensen, Sommer & Dencik, 2008; Hohwü, et al., 2017). Derfor er ambitionen med indeværende afsnit at få blik for, hvorledes tiden i hverdagslivet får betydning, når den fælles daglige livsførelse i familien føres med hjemmepasning, og

ligeledes hvorvidt denne hverdagsform medfører særlige muligheder og begrænsninger i forhold til tid.

Undervejs i vores interviews tydeliggøres det, at tiden for familierne blandt andet får betydning i kombinationen af dagligdagens praktiske gøremål og set i forhold til den tid, som forældrene har sammen med deres barn. Et eksempel på, hvordan det praktiske aspekt i en families hverdag kan være udfordrende, kommer til udtryk via en hjemmepassende mors beskrivelse herom:

“(...) jeg synes nogle gange godt, at vi kan være presset med at få lavet aftensmad og komme i bad og få ryddet op efter aftensmaden også skal hun i seng, og så kan jeg godt tænke, Gud, og hvis man skal passe et fuldtidsarbejde ved siden af. Hvor lidt tid man reelt har med sit barn til man kan hente det, og til at vi skal hjem og i seng, ja”

(Bilag 1, s. 9-96, l. 96).

Denne beskrivelse tydeliggør moderens syn på, hvorledes hendes familie kan være udfordret på tid i forhold til dagligdagens gøremål. I beskrivelsen sammenligner hun deres hverdagsliv med familier som tilmed skal passe et fuldtidsarbejde sideløbende med familielivet. I interviewet med moderens kæreste udtrykker faderen følgende om sine refleksioner omkring tiden og dens betydning for deres familie:

“(...) det er primært tidsaspektet sammen med x [barnet] der er det altovervejende”

(Bilag 2, s. 26, l. 95).

Når disse udtalelser sammenholdes, fremgår der en tydelig enstemmighed i, at det særligt er tiden med deres fælles datter som er altovervejende i forhold til, hvordan tiden spiller en rolle i valget om at hjemmepasse.

I moderens sammenligning med fuldtidsarbejdende familier kan der ud fra et kritisk psykologisk ståsted argumenteres for, at moderen fremhæver, at der kan være udfordringer forbundet med denne form for cyklisk strukturering af hverdagslivet. I den henseende kan hverdagslivet ifølge Forchhammer (2001) forbindes med kriser og konflikter, hvortil dette kan være knyttet til familiers måde at organisere den daglige livsførelse på. Ved at rette fokus mod de betingelser der er forbundet med positionen som hjemmepassende børnefamilie, synes moderens citat at indikere, at der er en dobbelthed forbundet med de oplevede betingelser i handlekonteksten.

Dette kan forstås på en sådan måde, at hun i sin udtalelse påpeger de begrænsninger, der synes at være forbundet med familiens daglige livsførelse. Samtidig beskriver moderen hvorledes deres hverdagsform tilbyder nogle muligheder, der ikke synes at kunne forbindes til fuldtidsarbejdende familier.

Hohwü et al., (2017) undersøger, som nævnt i forskningsoversigten, hvilke udfordringer der kan opstå, når familier dannes. Et af de centrale fokuspunkter i undersøgelsen er, at familier oplever at have for lidt tid sammen med deres børn, når familielivet skal kunne gå op med dagligdagens gøremål. Yderligere pointeres det i forskningen, at familier kan have behov for redskaber til at kunne lette dette pres i hverdagen. Sammenfatningen af ovenstående udtalelser og den præsenterede forskning giver anledning til at forstå, hvorfor parret øjensynligt kan have tilvalgt hverdagsformen med hjemmepasning som en form for redskab til at lette det pres, som dagligdagen med fuldtidsarbejde øjensynligt vil kunne have forårsaget.

Ifølge en anden hjemmepassende mor spiller tiden ligeledes en rolle for, hvorledes de i deres familie oplever at have mulighed for at tilpasse dagen efter deres datters behov. Moderen giver et eksempel, hvor hun i dialogen beskriver en af de ugentlige aftaler de har, på følgende måde:

“Nogle gange kommer vi afsted, også må vi tage hjem igen, men så har vi den mulighed, at vi har givet det et forsøg, og hvis det ikke virker, så kan vi bare gå hjem igen. Så tiden er blevet fuldstændig, sindssyg vigtig” (Bilag 3, s. 42, l. 88).

I vores dialog med moderen omtaler hun tidens betydning på en måde som tyder på at være meget betydningsfuld for deres hverdag. Moderen taler i interviewet ind i de ugentlige aftaler, hvor det faktum, at hun er den hjemmepassende, åbner op for muligheden om at kunne aflyse og tage hjem igen, hvis aftalen den pågældende dag ikke harmonerer med, hvad familiens og særligt datterens behov er. Tolkes dette ud fra Holzkamps (1998) beskrivelser om begrebet *daglig livsførelse* henviser dette til de sociale praksisser, som mennesket deltager i, hvor betingelserne som opleves i hverdagen, tilbyder såvel muligheder som begrænsninger. Det tidsmæssige aspekt får dermed en betydning for familiens hverdagsliv, der øjensynligt tilbyder nogle muligheder og på den baggrund forudsætter, at hverdagslivet opleves som værende meningsfuldt.

Set i lyset af ovenstående er det essentielt at inddrage Kousholts (2011) førnævnte forskning omkring det tidspres som særligt børnefamilier kan opleve at befinde sig i. Kousholt (2011) henviser blandt andet til hverdagens gøremål som skal harmonere med familielivet for, at den stressfyldte hverdag ikke skal medføre konsekvenser for børnene. I den forbindelse ser vi nogle sammenlignelige tendenser i moderens udtalelser, da hun netop beskriver at opleve at have tiden og muligheden for, at familien kan bryde med det pres der potentielt kunne opstå i en anden hverdagskonstellation. Ved at have tiden til at kunne tilgå dagens aftaler med, muligheden for at aflyse, opstår muligheden for at føre det hverdagsliv som netop passer deres familie.

Som et sidste eksempel i dette tema vil vi belyse et citat fra et andet medvirkende forældrepar som i interviewet beskriver, at tiden opleves at have betydning for deres familie som helhed. Den ene forælder tydeliggør, hvordan den ekstra tid sammen giver alle i familien overskud og en følelse af at være i balance. Dette illustrerer hun ved at pointere, at det handler om, hvad man bruger sin tid på. Hun udtrykker det således:

“Ja, jeg føler, at vi alle sammen har overskud. Ligesom i balance med hvad vi gerne vil, og hvad vi har brug for. Få ladet op når vi skal det, så alle har ligesom overskud. Det synes jeg sådan er det helt centrale i forhold til det, altså det handler om hvad man bruger sin tid på, kan man sige” (Bilag 5, s. 80, l. 134).

I vores dialog med forældrene tydeliggøres det, at vores medforskeres udtalelser bærer præg af deres families fælles forståelse af deres oplevelse om at have tid sammen. Ovenstående udtalelse kan ud fra en kritisk psykologisk betragtning henvises til parrets sociale selvforståelse. Dette definerer Holzkamp (1998) som værende den proces, hvorved der skabes en fælles måde at føre hverdagslivet på. Nødvendigheden i processen om at opnå denne selvforståelse implikerer dermed, at der kan opnås en fælles forståelse af den daglige livsførelse. Når forældrenes beskrivelser om, at tiden opleves som værende det helt centrale i deres måde at føre hverdagslivet på, kan det tolkes, at forældrene, i kraft af deres tid sammen som familie, oplever at positive elementer som overskud og balance er de muligheder som denne ekstra tid sammen synes at tilvejebringe.

5.1.4. BETYDNINGEN AF ROLLEFORDDELINGEN MELLEM FORÆLDRENE

Indeværende afsnit er udarbejdet i bestræbelsen på at opnå viden om, hvilken betydning rollefordelingen i hverdagslivet har for familiernes fælles liv. Dette har ledt os til en analyse af, hvordan organiseringen af familiernes hverdagsliv kommer til udtryk i rollefordelingen mellem forældrene. I udførelsen af vores interviews forhørte vi os omkring organiseringen af familiernes dagligdag, ud fra de interviewspørgsmål vi på forhånd havde udarbejdet til netop denne tematik. Baggrunden for at have interviewspørgsmål med omkring dette bunder i en forståelse af, at livet med hjemmepasning hovedsageligt indebærer, at den ene part af forældrene er den hjemmepassende, og at denne organisering uden tvivl vil få indflydelse på alle medlemmerne i familien, og på hverdagsformen som helhed. I forældrenes beretninger om deres indbyrdes roller i familien, kom det til udtryk at forældrene organiserer sig forskelligt i forhold til deres deltagelse på arbejdsplads. Denne forskellighed kommer til udtryk i deres differentierede overvejelser og prioriteringer, som beskrives at indvirke på hele familien. Ovenstående vil illustreres ved at inddrage eksempler fra nogle af forældrenes udtalelser.

I det kommende eksempel kom det til udtryk, at der var en tydelig enighed i rollefordelingen blandt forældrene. I dialogen tilkendegiver den hjemmepassende mor nogle grundlæggende holdninger omkring, at børn har behov for deres mor. Hun pointerer dette ved at italesætte, at der er et såkaldt fjerde trimester, hvilket ifølge moderen, indbefatter barnets behov for at være hos hende i ni måneder efter fødslen. I forlængelse af denne beskrivelse nævner hun blandt andet følgende:

“(...) jeg synes bare, at små børn under et år skal være sammen med deres mor. Selvfølgelig skal de også være sammen med deres far, det er slet ikke det, men jeg vil ikke have lyst til at skulle væk fra hende før, og jeg tror heller ikke, at hun vil have gavn af det” (Bilag 1, s. 14, l. 166).

Der tegner sig et billede af, at det er rollen som mor, der får betydning for at det, ud fra moderns betragtning, er hende som skal tildeles rollen som den hjemmepassende. I interviewet med

hendes partner omhandler et af interviewspørgsmålene hendes forestilling om at skulle hjemmepasse deres datter. Han udtaler sig i den forbindelse om familiens rollefordeling. Følgende citater er eksempler på faderens udtalelser herom:

“Nej, det har aldrig været på tale (tænkepause). Jeg må indrømme, at det tror jeg ikke, jeg kunne se mig selv gøre. Jeg kunne nok godt i en periode, hvis det sådan lige gav mening, at der var et overlap på et par måneder, øh” (Bilag 2, s. 24, l. 69).

“(...) jeg synes også bare, at det er dejligt, at vi i forhold til rollefordelingen har det sådan, at x [kæresten] går hjemme, og at det ligesom er sådan, at de er herhjemme, også tager jeg ud og tjener penge. Ikke fordi jeg er traditionalist overhovedet, men jeg kan bare godt lide at arbejde” (Bilag 2, s. 21, l. 36).

Når vi sammenholder udtalelserne fra parret, tydeliggøres det, at der er en overensstemmelse i deres rollefordeling. Denne enighed i fordelingen af roller kan betragtes ud fra et kritisk psykologisk perspektiv på familiens fælles livsførelse, idet familiens liv må planlægges og organiseres i henhold til, hvem i familien der gør hvad. Koordineringen af hverdagslivet må derfor opleves meningsfuldt for de givne parter i familien således, at hverdagsformen ikke skaber konflikter i familien (Holzkamp, 1998; Højholt & Schraube, 2016). Denne oplevelse af meningsfuldhed kan der argumenteres for at finde sted, idet at forældrene begge synes at udtrykke, at netop deres rolle i familien giver mening for dem som individer. Organiseringen af forældrenes differentierede roller kan forbindes med, at hvert medlem i familien indgår i forskellige sociale praksisser. Familien anses i dette tilfælde som én af de praksisser, som synes at være uadskillelige idet forældrenes indbyrdes livsområder, har betydning for hinanden og indvirker på hinanden som familie (Kousholt, 2011).

Ved at tilgå medforskernes udtalelser ud fra et forskningsperspektiv, kan faderens ytring om, at han ikke kan identificere sig selv som hjemmepasser sammenholdes med Brandt & Kvandes (2017d) empirisk-baserede forskning i norsk sammenhæng. I forskningen konkluderes der, at det kan være udfordrende for mænd at forholde sig til ikke at skulle arbejde. Denne undersøgelse er baseret på, at mænd i Norge har ret til mere barsel, end det er tilfældet i andre nordiske lande. På trods af Brandt & Kvandes (2017d) usammenlignelige genstandsfelt med indevæ-

rende undersøgelse, kan der, på baggrund af faderens udtalelser, øjensynligt drages nogle sammenhænge, idet hans udtalelser muligvis kan forstås ud fra det forhold om, at han ikke kan identificere sig selv som hjemmepasser med begrundelser om at trives i rollefordelingen, hvor han er den arbejdende forælder.

I en udtalelse fra en hjemmepassende mor beskrives det, at moderen enerådigt besluttede, at hun ville hjemmepasse deres datter. Moderen begrundet blandt andet hendes rolle som hjemmepasser med at hendes kæreste har en økonomisk uddannelsesbaggrund, og hun mener derfor, at han er rationelt tænkende. Hun beskriver hendes opfattelse heraf i følgende citat:

“Den intuition jeg lever med, den er ikke i ham. Hans er jo et rationale oppe i hovedet, og det er ikke sikkert, at man kan rationalisere sig selv til at tænke, at det bedste man kan gøre, er at passe ens barn derhjemme. Tværtimod så tror jeg jo faktisk, at det kunne man godt lade være med, især hvis man er et produkt af det her samfund, og det er vi jo alle”

(Bilag 3, s. 48, l. 132).

Ved at betragte ovenstående eksempler ud fra begrebet *selvforståelse* tolkes moderens beskrivelser om at leve med en intuition, som en begrundelse for at føre hverdagslivet med hjemmepasning. I eksemplet tydeliggøres det at moderen er af den forståelse, at ikke alle mennesker er i stand til at rationalisere sig selv til at bryde med betingelserne i samfundet. *Selvforståelsen* kan i den forbindelse ligeledes betragtes som værende social i den forstand, at det essentielle i processen om at udvikle denne er, at der i familien må skabes en klarhed og et fælles sprog for, hvorledes familielivet skal føres (Holzkamp, 1998). Set i lyset af ovenstående eksempel indikerer moderens perspektiv på familiens livsførelse, at processen om at opnå fælles klarhed om måden, hvorpå hverdagslivet organiseres, kan opleves udfordrende, idet hun italesætter, at forældrene lever med modstridende intuitioner. Dette kommer til udtryk, qua at moderen i samtalen pointerer, at forældrenes forskellighed gør, at hun måtte være styrende for valget om deres organisering af hverdagslivet.

Tilgår vi ovenstående udtalelser ud fra et forskningsperspektiv plæderer Kousholt (2011) i sin praksisforskning for, at forældre har en fælles opgave i at tilrettelægge hverdagslivet på tværs af arbejds- og familieliv. Endvidere beskrives der i forskningen, at det den ene forælder gør vil

have betydning for, hvad den anden kan gøre. Sammenfatningen af moderens ovenstående udtalelser og Kousholts (2011) måde at beskrive familielivet på leder os til en tolkning af, at alle familiemedlemmerne udgør hinandens betingelser. Dette kan forstås på en sådan måde, at hjemmepassende forældre øjensynligt må anses at være betinget af, at den ene forælder arbejder. Dette er på baggrund af at forudsætningerne for overhovedet at kunne hjemmepasse må være betinget af, at den ene forælder bidrager økonomisk til muliggørelsen af dette. Fælles for mødrene i undersøgelsen er, at de synes at tillægge det en betydning, at forældre har forskellige behov i henhold til, hvem der varetager rollen som henholdsvis hjemmepasser eller som den arbejdende forælder.

I det kommende eksempel fra et interview med et forældrepar fremhæver den ene forælder mor-rollen som værende det der danner grundlag for, at det netop er hende som hjemmepasser parrets datter. Uafhængigt af denne udtalelse, fremhæver hendes partner, at rollefordelingen i deres familie gør, at balancen i familien passer alle familiemedlemmerne godt. Parrets beskrivelser herom er som følgende:

“(...) jeg tænker meget mig selv, som at jeg er mor, og jeg synes, at det er vigtigt, at jeg er mor, og jeg synes, at det er det vigtigste, jeg kan lave” (Bilag 5, s. 80, l. 121).

“(...) det er godt for mig, at jeg kommer afsted og kommer ud (...) det var den balance der passede os allesammen, og x [kæresten] har altid drømt om det. Hun har altid sagt, at det var det hun gerne ville (smiler til hinanden)” (Bilag 5, s. 84, l. 175).

I den første udtalelse tydeliggøres det, at den ene af mødrene tillægger betydningen, af hendes identitet som mor, som begrundelse for, hvorfor det netop er hende, der varetager rollen om at hjemmepasse deres barn. Den efterfølgende udtalelse synes at indikere en forståelse af, at forældrene har fordelt rollerne mellem dem, således at der tages hensyn til begge forældres individuelle behov.

Eksemplerne giver os således en forståelse af, at familien har koordineret deres liv på en sådan måde, at hver forældres indbyrdes deltagelse kan opleves som meningsfuld for den enkelte. Denne organisering af familiernes daglige liv kan fortolkes ud fra et kritisk psykologisk perspektiv. I den forbindelse forstås det at arbejde som et fælles anliggende for forældrene, da de valg der træffes, påvirkes af den enkelte forældres beskæftigelse. Denne påvirkning opstår idet

familiemedlemmerne deltager i forskellige kontekster, som dermed vil få betydning for hele familien (Holzkamp, 1998).

5.2. OPSAMLING

I de ovenstående afsnit, i analysens første tema, blev der anlagt et perspektiv på familiernes organisering af hverdagslivet med hjemmepasning. I den henseende kom det til udtryk, at et gennemgående træk for familierne i undersøgelsen var, at hverdagsformen med hjemmepasning synes at skabe nogle rolige omgivelser og et langsomt tempo i hverdagen. I denne hverdag gives der plads til at gribe dagen, ud fra både barnets og den voksnes behov, på den pågældende dag. Dette begrundes hovedsageligt ud fra forældrenes beskrivelser om, hvad andre hverdagsstrukturer modsat menes at kunne fremsætte af begrænsninger.

Grundlæggende viste det sig, at hovedparten af familierne i undersøgelsen vægter deltagelsen i sociale fællesskaber uden for hjemmet højt. Hos nogle af familierne begrundes denne deltagelse ud fra beskrivelser om at finde balance i hverdagslivet, skabe et fælles sprog og indgå i fællesskaber med andre familier med sammenlignelige hverdagsstrukturer. Desuden beskrives hverdagslivet med hjemmepasning at kunne medføre oplevelser af at føle sig uden for normen i samfundet, hvorfor hovedparten af familierne har inkluderet sociale fællesskaber uden for hjemmet. Dette er øjensynligt i bestræbelsen på at kunne imødekomme denne følelse og socialisere sig med andre mennesker i samme livssituation.

I henhold til tidens indflydelse på familiernes dagligdag, beskrives denne at have en særlig betydning for familierne. Den ekstra tid som hverdagsformen beskrives at medføre, gør at forældrene synes at forbinde positive elementer herved, hvilket blandt andet inkluderede beskrivelser om mere balance og overskud i hverdagslivet.

Slutteligt inkluderede perspektivet på familiernes organisering af hverdagslivet ligeledes en analyse af rollefordelingen mellem forældrene. I den henseende beskrev forældrene at de i fællesskab måtte koordinere og strukturere, hvem i familien der gør hvad. Udtalelserne vedrørende rollefordelingen synes dermed at give en forståelse af, at forældrene aktivt koordinerer rollefordelingen således at denne opleves meningsfuld for de givne parter i familien.

5.3. TEMA 2: SÆRLIGE BETINGELSER NÅR DER BRYDES MED EN SAMFUNDSMÆSSIG NORM

5.3.1. FRAVALGET AF INSTITUTIONSLIVET

I indeværende afsnit vil der kastes et blik på medforskernes syn på institutionslivet. Dette er på baggrund af at familierne aktivt har taget et valg om ikke at sende deres børn i daginstitution, hvilket øjensynligt kan forbindes til baggrunden for familiernes valg om at føre hverdagslivet med hjemmepasning. I det empiriske materiale kom det dog til udtryk, at nogle medforskere ikke identificerede valget om at hjemmepasse med et egentligt fravalg af institutionslivet. Dette handlede nærmere om et tilvalg af noget andet. Omvendt viste det sig at flere forældre udviste stærke holdninger til daginstitutionerne i sin helhed, som ligger til grund for at dette kan betragtes som et egentligt fravalg. Med dette afsnit har vi på den baggrund til hensigt at analysere på forældrenes begrundelser for at fravælge institutionslivet. I den forbindelse vil udtalelserne, der anvendes i afsnittet, eksemplificere forskellige oplevelser af, hvad institutionslivet kan tilbyde, eller omvendt ikke opleves at kunne tilbyde. Denne del af analysen har dermed til hensigt at skabe viden om forældrenes holdninger til institutionslivet, øjensynligt vil kunne bidrage til at kunne afdække et potentielt væsentligt aspekt vedrørende forældrenes stillingtagen til at hjemmepasse deres barn.

Følgende del af afsnittet vil tage afsæt i eksempler der vil skitsere familiernes holdninger til institutionslivet. I vores interview med en hjemmepassende mor fremgår der blandt andet udtalelser om hendes beskrivelser af, at det ville være instinktivt umuligt for hende at sende hendes datter i daginstitution i en alder af ti måneder. Hun udtrykker det således:

“(...) der var et instinkt i mig, der kunne jeg ikke holde ud at aflevere hende til andre, da hun var ti måneder. Det var sådan, hvor jeg tænkte: Har millioner af mødre gjort det her før mig uden at dø?” (Bilag 1, s. 5, l. 38).

Denne følsomme udtalelse giver os et indblik i, hvor mange følelser der er forbundet med moderens tanke om at skulle sende hendes datter i daginstitution.

I en videre dialog omkring fravalget af daginstitutionen, udtaler hun sig tilmed omkring hendes holdning til den generelle brug af vuggestuen og ytrer:

“ (...) men vuggestue det synes jeg ærligt talt ikke er for børn, og de er jo kun til, fordi at jeg skal på arbejde, så jeg synes egentlig ikke, at det kan give hende noget” (Bilag 1, s. 11, l. 116).

Hvad der er værd at bemærke, er at moderens beskrivelser taler ind i en forståelse af ikke at kunne forene sig med de betingelser daginstitutionen synes at kunne tilbyde. Ovenstående citat indikerer endvidere, at hendes måde at forstå daginstitutions rolle i samfundet på indebærer en forståelse af, at institutionen blot vil skulle tilvælges i et tilfælde, hvor hun ville føle sig nødsaget til at benytte et pasningstilbud. Forstås disse udtalelser ud fra et kritisk psykologisk perspektiv, forudsætter de forhold som daginstitutionen kan tilbyde, en oplevelse af manglende muligheder, der gør, at moderen kan opleve at føle sig begrænset i sine handleevner ud fra de betingelser denne handlekontekst opleves at sætte (Jartoft, 2004; Holzkamp, 2005).

Ovenstående kan dermed bidrage til at skabe forståelse for, hvorfor moderen og hendes partner har fravalgt institutionslivet og har taget aktivt stilling til ikke at lade sig underlægge de betingelser, der opleves at være forbundet med institutionslivet. Som en sammenfaldende, men uafhængig udtalelse, udtrykker en anden hjemmepassende mor sig ligeledes om hendes tanker om daginstitutionen på følgende måde:

“Det er som udgangspunkt min holdning, at institutionen ikke kan give hende noget. Det kan det selvfølgelig i mangel på bedre, men det jeg kan give hende, vi kan give hende, er det ypperste (...). Jeg tror mere på, at det er et sted hun ville vænne sig til at være, i det miljø som hun var sat i, fordi hun skulle, så jeg tror ikke, at hun går glip af noget” (Bilag 3, s. 42, l. 95).

På baggrund af ovenstående udtalelser tydeliggøres det, at der forekommer stærke holdninger omkring institutionslivet. Det tyder desuden på, at forældrene ikke vil underlægges de betingelser som foreligger i den handlekontekst, som daginstitutionen er. Forstås dette ud fra Dreiers (1999) perspektiv på deltagelsesbegrebet, opstiller de sociale praksisser mennesker indgår i differentierede deltagelsespræmisser, hvilket vil påvirke det enkelte individs grunde til deltagelse. Set ud fra dette perspektiv tyder det på, at de to forskellige hjemmepassende mødres

fravalg af institutionslivet opstår på baggrund af begrundelserne omhandlende de deltagelsespræmisser institutionen opleves at kunne tilbyde.

Et andet forældrepar i undersøgelsen har tidligere haft deres datter i institution i fire måneder, men har efterfølgende taget en beslutning om at hjemmepasse hende. Hos dette par kan institutionslivet derfor forstås som et egentligt fravalg. Fravalget af institutionslivet opstod øjensynligt på baggrund af at deltagelsespræmisserne i denne kontekst, ikke opleves at understøtte datterens behov, hvorfor valget om at dekonstruere den daglige livsførelse blev aktuelt. Den hjemmepassende mor beskriver følgende omkring deres valg om at tage deres barn ud af institutionen:

“(...) vi havde en oplevelse af, at vi ikke lyttede til det, hun gav udtryk for” (Bilag 5, s. 76, l. 51).

I dialogen omkring deres barns tid i institutionen udtrykker hendes partner, hvordan det faktum, at datteren skulle føle sig tryk, havde en stor betydning for deres fælles opfattelse af vuggestuetiden. Hun beskriver det således:

“(...) hun fik ikke en tryk base eller en, en tryk tilknytning til nogen i vuggestuen, fordi det skiftede så meget. Så det har jo været utryk for hende (...)” (Bilag 5, s. 79, l. 105).

Når disse udtalelser tolkes ud fra et kritisk psykologisk perspektiv, kan der argumenteres for, at omorganiseringen af deres hverdagsliv gør forældrene i stand til at opfylde deres datters behov for tryk. Forstås dette ud fra Holzkamps (2005) beskrivelser om den generaliserede handleevne implicerer dette, at mennesket vil tilstræbe sig at udvide sine muligheder og i forlængelse heraf kunne opnå en større rådighed over betingelserne. Der kan i den forbindelse argumenteres for, at forældrenes handleevne, i henhold til at kunne skabe en tryk tilknytning, synes at muliggøres i kraft af, at forældrene handler i bestræbelsen på at lytte til deres barns behov. Forældrenes grunde til at tilvælge hjemmepasning synes dermed at opstå qua opmærksomheden på, at adskillelsen fra dem som forældre ikke opleves at kunne tilbyde en tilstrækkelig tryk for deres barn.

Disse oplevelser, som forældrene giver udtryk for, kan desuden kobles til tidligere præsenteret forskning af Hansen (2013b) som beskriver en bekymring i brugen af daginstitutioner i og med, at barnet ikke er sammen med dets forældre i denne dagligdags-konstellation. Hertil skal det nævnes, at brugen af daginstitutionen, ifølge Hansen (2013b), tilsyneladende vil kunne tilføre noget godt til barnet, men at tvivlen om hvad den høje institutionalisering kan forudsætte fortsat er et uopklaret spørgsmål. Dette betragtes som værende aktuelt at forholde sig til i en undersøgelse som denne, hvor netop barnets trivsel og ændrede adfærd ved at være i institution kommer til udtryk i eksemplet fra vores medforskere på en sådan måde, at parrets datter, ifølge forældrene, aldrig oplevede en tryghed ved at tilbringe dagligdagen i vuggestue. Hansens (2013b) beskrivelser om, at institutionslivet øjensynligt kan tilføre noget godt til barnet, viser flere forskningsresultater at understøtte i kraft af, at disse konkluderer, at dagtilbuddet kan tilføre en positiv forskel i barnets liv, og på den baggrund vil have en betydning for barnets udvikling, trivsel og læring (Hohwü et al., 2017; Sabiers & Pihl, 2014; Christoffersen & Højen-Sørensen & Laugesen, 2014). Dog argumenteres der i et kvantitativt forskningsstudie foretaget af Sunnevåg (2013) for, at kvaliteten af daginstitutionen har en stor betydning for barnet. Det konkluderes i den forbindelse, at daginstitutioner kan medføre udfordringer i læringsmiljøerne for nogle børn (Sunnevåg, 2012; Melby & Lervåg, 2011, fra: Sunnevåg, 2013).

Sunnevågs (2013) beskrivelser kan sammenholdes med vores medforskeres udtalelser i den forstand, at forældrenes italesættelser omkring det skiftende personale kan tendere til en opfattelse af, at kvaliteten af daginstitutioner ikke opleves at være tilstrækkeligt.

For at få et yderligere indblik i hvilke refleksioner vores medforskere havde om at fravælge institutionslivet, vil følgende eksempel fremvise en hjemmepassende mors beskrivelser om de positive elementer, der knyttes til at hjemmepasse hendes datter, fremfor netop at benytte daginstitutionen. I interviewet har moderen meget fokus på forståelsen af, at andre skal passe hendes barn, og at hun dermed vil gå glip af samvær med hendes datter. I kommende eksempel beskriver hun hendes tanker om dette på følgende måde:

“Det er alt den tid jeg har med x [barnet], og alt det jeg ser hun kan i løbet af en dag, som en pædagog i vuggestuen ellers ville se. Og pædagogen ville måske ikke engang se det, for hun ser på ti andre børn, ikke?” (Bilag 1, s. 8, l. 82).

Set i lyset af moderens beskrivelse, tegner der sig et billede af, at hun ikke anser vuggestuen som en kontekst, der vil bidrage til hendes datters muligheder for at blive set. Tværtimod lægger hun vægt på ulempen ved daginstitutionen, qua hendes beskrivelse om, at pædagogen har ti andre børn at tage hensyn til, hvilket hun sætter i kontrast til den tid, hun selv har med datteren.

Denne anskueliggørelse af de begrænsninger som vuggestuen sætter for hendes datter, kan, ifølge Holzkamp (2005), betegnes som de samfundsmæssige betingelser, som mennesket er underlagt i de forskellige sociale praksisser det indgår i, hvori betingelserne påvirker menneskets mulighed for handling. Denne mulighed for handling må opleves som værende meningsfuld med hensigten om at undgå en oplevelse af belastning. I denne moders tilfælde beskrives en oplevelse af, at der i vuggestuen er opsat nogle begrænsninger i form af hendes udtalelser om, at datteren ikke har mulighed for at blive set, hvilket øjensynligt henviser til vuggestuens normering. I forlængelse heraf kan det tyde på, at moderen oplever hverdagsformen med hjemmepasning som værende meningsfuld for hele familiens måde at være familie på, hvor alles behov bliver dækket.

Forstås dette ud fra et forskningsperspektiv anlægges der af Keon (2013) et kritisk blik på brugen af daginstitutionen. Keon (2013) argumenterer for, at den høje institutionalisering vil kunne få konsekvenser for børn, hvorved han plæderer for at brugen af institutionen udelukkende fordelagtiggør forældres behov for pasning. Ved at sammenholde dette med vores medforskeres udtalelser, kan der dels ses en overensstemmelse i, hvorledes brugen af institutionen udspringer af forældres behov for pasning og ikke ud fra en forståelse af, at deltagelsen i denne kontekst er med øje for barnets behov. Desuden advokerer Keon (2013) for, at argumentet om en manglende socialisering, ved ikke at tilbringe hverdagslivet i institution, ikke kan anses som et tilstrækkeligt argument, da hans påstand er, at daginstitutionen ikke vil kunne bidrage til denne socialisering.

I et interview anlægges en hjemmepassende mor et perspektiv på, hvorledes hun bliver mødt af holdninger fra folk, der udtaler sig omkring hendes datters eventuelle manglende socialisering ved ikke at indgå i en daginstitution. Hun beskriver hendes oplevelse således:

“Det værste er når nogen siger til mig, at hun vil have godt af at komme i børnehave. Hun trænger til at blive socialiseret (...) for det første så aner du ikke om mit barn trænger til at blive socialiseret (...)” (Bilag 3, s. 38, l. 57).

I udtalelsen synes der at figurere en vis form for irritation over, at andre skal gøre sig klog på, hvad hendes barn har brug for. I refleksionerne omkring socialiseringen af hendes datter tydeliggør moderen, at andre ikke kan vurdere hvorvidt hendes datter bliver socialiseret tilstrækkeligt. Ved at anlægge et kritisk psykologisk perspektiv på ovenstående, forudsætter begrænsningerne der opleves at være forbundet med institutionslivet, at moderen, med hendes handleevne, selv opnår rådighed over betingelserne ved selv at passe hendes barn i hjemmet (Jartoft, 2004). Dette er på baggrund af at hun modsiger sig andres holdninger omkring hendes datters socialisering og ud fra hendes selvforståelse indretter familiens daglige livsførelse ud fra, hvad der kan forstås som hendes subjektive holdninger til, hvad de rette livsbetingelser for deres måtte være.

KVALITETENS INDVIRKNING PÅ FRAVALGET AF INSTITUTIONSLIVET

Kvaliteten af de danske daginstitutioner blev for hovedparten af vores medforskere et gennemgående tema i samtalen omkring, hvilke tanker forældrene havde om at tilvælge eller fravælge institutionslivet for deres barn. I følgende del af afsnittet vil vi forsøge at tilgå denne tematik i bestræbelsen på at kunne analysere, hvilke forskellige og dels modstridende betingelser forældrene oplever, at institutionslivet kan tilvejebringe. På den baggrund er ambitionen at blive i stand til at kunne begribe disse betingelsers betydning for familierne (Kousholt, 2018). Derudover vil vi bestræbe os på at få forståelse for familiernes valg om at hjemmepasse, hvortil dette valg øjensynligt kan have betydning for den daglige livsførelse.

I de enkelte interviews med forældrene fremgår der gentagende beskrivelser af de tanker forældrene har omkring kvaliteten af daginstitutionen, herunder en oplevelse af mangel på personale der for dele af vores medforskere bliver tillagt stor betydning. Følgende udtalelser er eksempler fra vores interviews, hvoraf det første eksempel er fra en hjemmepassende mor og andet eksempel er fra en arbejdende forælder til et hjemmepasset barn:

“Jeg har selv arbejdet i institution, og jeg synes, at kvaliteten af de danske institutioner er mega ringe, og jeg kan ikke se, hvordan en på 10 mdr. skulle kunne begå sig i en vuggestue med 14 andre børn og 2 pædagoger (...)” (Bilag 1, s. 5, l. 40).

“(...) vi tænker, at som hovedregel er man for få voksne til antallet af små børn. For det er så små børn der har brug for voksne, og det er jo egentlig deres grundlæggende behov når de er så små - det er trykke voksne, og så virker det bare absurd, at man ikke tilbyder det” (Bilag 5, s. 77 l. 67).

Som citaterne indikerer, afhænger kvaliteten af daginstitutionerne, ifølge vores medforskere, blandt andet af antallet af børn i forhold til voksne. Dermed bliver det dels normeringen der bliver tillagt en betydning for medforskernes argument om, at deltagelsespræmisserne i daginstitutionen ikke opleves at være tilstrækkelige. Citaterne kan forstås ud fra Holzkamps (2005) definition af begrebet *handleevne*. I den forbindelse tyder det på, at der qua forældrenes oplevelse af manglende tilstedeværende voksne i daginstitutionen, opstilles nogle betingelser, som forældrene har formodninger om ville være begrænsende for deres barns deltagelse i institutionen. I disse tilfælde kan individet ifølge Holzkamp (2005) handle ud fra enten den *generaliserede handleevne* eller den *restriktive handleevne*. Fælles for vores medforskere valg om ikke at lade sig underlægge betingelserne i daginstitutionen er, at de tilsyneladende handler ud fra den generaliserede handleevne, der implicerer at forældrene stræber mod at opnå en større rådighed over betingelserne og omvendt ikke lader sig underkaste betingelserne.

Hvis de aktuelle udfordringer, som ovenstående forældre beskriver, belyses ud fra et forskningsperspektiv fremgår det netop, at kvaliteten af danske daginstitutioner er et meget omdiskuteret emne i både den nationale og internationale forskning (Kragh-Müller, 2015 og Heckman, 2006; Esping-Andersen, 2008; Sylvia, Melhuish, Sammons, Siraj-Blatchford & Tanggaard, 2010; Nielsen m.fl., 2014 fra: Kornerup & Næsby, 2015). Blandt andet kan Hansens (2013a) forskning, hvorved der blev foretaget observationer af danske vuggestuer, give et indblik i hvorledes niveauet findes at være for lavt, hvilket han mener kan have konsekvenser for børn i de danske dagtilbud. Sammenholdes dette udgangspunkt med forældrenes udtalelser, kan der umiddelbart ses en sammenhæng i deres oplevelser af, hvorledes daginstitutionen ikke opleves at leve op til forældrenes forventninger til, hvad denne handlekontekst vil kunne tilvejebringe af deltagelsesmuligheder for deres børn.

For nogle af forældrene i vores interviews gjorde det sig imidlertid gældende, at fravalget af institutionslivet ikke blot begrundes med argumenter om dårlig kvalitet eller mangel på imødekommelse af børns behov, men nærmere om et tilvalg af noget andet, hvilket hensigten er at belyse med kommende afsnit.

5.3.2. TILVALGET AF EN ANDEN HVERDAGSFORM

Denne analytiske tematik tager afsæt i vores medforskeres beskrivelser om at føre hverdagslivet med hjemmepasning. Dette afsnit er således ikke udformet med baggrund i en forudbestemt tematik fra vores interviewguides, men derimod som følge af, at det kom til udtryk i kodningsprocessen af det empiriske datasæt, at nogle af vores medforskere italesatte, at fravalget af institutionslivet nærmere kunne forklares som et tilvalg af noget andet. Indeværende afsnit vil med udgangspunkt i ovenstående præsentere nogle eksempler på forældrenes begrundelser for tilvalget af deres særlige hverdagslige struktur. Eksemplerne i afsnittet vil tilgås ud fra en problematiserende tilgang i den forstand, at intentionen er at kunne få blik for, hvorledes tilvalget af hverdagslivet med hjemmepasning får særlig betydning for familiens fælles livsførelse (Kousholt, 2018). Disse eksempler har dermed til formål at skitsere hvilke muligheder og begrænsninger der for familierne opleves at være forbundet med at tilvælge en anden hverdagsform end majoriteten.

Via kodningen af det empiriske datasæt kom det til udtryk, at der hos flere af medforskerne var en enstemmelighed i italesættelserne omkring at tilvælge et hverdagsliv med hjemmepasning. Følgende udtalelser er eksempler af flere, hvorved to hjemmepassende mødre beskriver at deres tilvalg af hverdagslivet med hjemmepasning ikke kan forstås som et egentligt fravalg af institutionslivet.

“Hmm, jeg føler ærlig talt ikke, at jeg har fravalgt noget. Jeg føler, at jeg har tilvalgt at have hende hjemme. Fordi sådan som det er i dagens Danmark, det er nærmest ikke et valg om de skal i institution, du ved, de er ikke engang født, før du skal skrive dem op. Og når du går ind på Borger.dk kan du ikke engang vælge hjemmepasning som sådan”

(Bilag 1, s. 10, l. 104).

“(...) det er jo ikke fordi, at det egentlig er et fravalg af vuggestue som sådan, det er jo også et tilvalg af at have hende hjemme og sådan sikre tilknytningen, men sådan altså vi har jo også nørdet det en lille smule, og jeg tror ikke, at vi synes heller, at det der bliver tilbudt i institutioner, stemmer særlig godt overens med det, som børn egentlig har behov for” (Bilag 5, s. 76, l. 53).

Ovenstående eksempler er beskrivelser der indikerer, at forældrene ikke anser deres tilvalg af hverdagsformen med hjemmepasning som et decideret fravalg af institutionslivet. Dog bliver beskrivelserne om at vælge “noget andet” forklaret ud hvad der vedrører institutionslivet. I første eksempel beskriver en hjemmepassende mor, hvad der kan tolkes at opleves som nogle samfundsmæssige begrænsninger i forbindelse med forældrenes ønsker om at hjemmepasse. Dette kommer til udtryk ved at moderen i samtalen, med forargelse i stemmen, udtrykte, at muligheden for at tilvælge hverdagslivet med hjemmepasning ikke fremgår tydeligt på *Borger.dk*⁸. Ud fra dette eksempel tolkes det, at der synes at være nogle begrænsninger forbundet med at ville tilbyde sit barn et liv med hjemmepasning. Disse begrænsninger kan der argumenteres for hænger sammen med det faktum, at familiens livsførelse kan siges at falde uden for den samfundsmæssige norm. Disse normer forstås at være forankret i en samfundsmæssig- og historisk udvikling, hvorfor moderens citat indikerer en bevidsthed om at falde uden for normen i samfundet. At tilvalget af institutionslivet kan betragtes som en norm i samfundet kan ses i lyset af den høje institutionalisering af børn i Danmark. I et sociokulturelt forskningsstudie foretaget af Hviid (2020) konkluderes det netop, at hele 93 % af danske børn i alderen et til fem år tilbringer deres hverdagsliv i et pasningstilbud. Set i lyset af resultaterne kan det siges, at disse familier har en position der falder udenfor normen, hvilket øjensynligt kan hænge sammen med moderens beskrivelse af, at hjemmepasning ikke opleves at være en let tilgængelig mulighed.

Eksempel to fra en anden hjemmepassende mor implicerer ligeledes beskrivelser om tilvalget af hverdagsformen med hjemmepasning, men inkluderer i den forbindelse beskrivelser om moderens forståelse af, hvad børn generelt menes at have brug for i vuggestuealderen. Tolkes dette ud fra et kritisk psykologisk perspektiv kan moderens citat indikere at hendes selvforståelse er forankret i den bevidsthed, som hun beskriver at have omkring børns behov. Derudover at hun

⁸ *Borger.dk* er den digitale indgang til det offentlige system, hvor forældre kan vælge pasningsordning til deres børn.

ser sig nødsaget til at indrette den daglige livsførelse ud fra hendes forståelse af, hvad et barn har behov for, og hvad institutionslivet kan tilbyde. Denne erkendelse af hvilke aspekter ved den daglige livsførelse, der gør det muligt at indrette hverdagslivet meningsfuldt, kan således forstås som moderens begrundelser for, at familien fører hverdagslivet som de gør (Holzkamp, 1998).

I følgende citater fra det empiriske datasæt fremgår der ligeledes eksempler på forældres fortællinger der knyttes til tilvalget af et hverdagsliv med hjemmepasning. I det første eksempel, fra en far til et hjemmepasset barn, spørges der i interviewet ind til de såvel positive som negative følelser der er forbundet med at føre hverdagslivet med hjemmepasning. Til dette udtaler han følgende:

“Jeg synes, det er (tænkepause) virkelig positivt, at hun er hjemme, og at det er os der er sammen med hende og er med til at forme hende i de tidlige år” (Bilag 2, s. 21. 1, 36).

I et andet interview med en hjemmepassende mor beskrives ligeledes de oplevede positive faktorer ved hjemmepasning:

“Vi ved, der ikke er noget vi går glip af, for vi ser alt hvad der sker i hendes liv. Vi skal ikke gætte os til noget. Hvis hun er ked af det, så ved vi, hvorfor hun er ked af det, for jeg har været der hele dagen” (Bilag 3, s. 44 l. 108).

På baggrund af begge eksempler tolker vi, at det der får betydning for dem som forældre er, at de er til stede i deres børns hverdagsliv. Dette kommer blandt andet til udtryk i første eksempel fra den hjemmepassende far, der lægger vægt på, at de som forældre er dem der primært er sammen med deres barn i hverdagen. Ligeledes tydeliggøres det i et andet eksempel, hvor en hjemmepassende mor beskriver, at de som forældre ser alt hvad der sker i deres barns liv. Belyses dette ud fra et kritisk psykologisk perspektiv kan der argumenteres for, at det der får betydning for forældrene, er at de i kraft af deres hverdagsstruktur tillægges en position, hvor de får en større rådighed over de betingelser der opsættes for deres barn.

Ovenstående eksempler kan betragtes ud fra forskning foretaget af Højholt (2001) der i sin praksisforskning har beskæftiget sig med børns liv på tværs af forskellige sociale sammenhænge og argumenterer i den forbindelse for, at adskillelser mellem børn og deres forældre vil

være af stor betydning for det levede familieliv. På trods af at denne forsknings usammenlignelige genstandsfelt kan egen undersøgelse betragtes ud fra Højholts (2001) argumenter. Dette er i den forstand at forældrene, på baggrund af deres hverdagsstruktur, ikke oplever denne adskillelse som Højholt (2001) advokerer for kan have stor betydning for familielivet. Omvendt kan det, ud fra eksemplerne at bedømme, fortolkes at det netop har en stor betydning for forældrene i den forstand, at der kan være muligheder forbundet med at være i en position, der gør dem i stand til at være til stede i deres barns liv og dermed ikke opleve disse adskillelser. Disse muligheder indbefatter blandt andet det forhold der beskrives i eksempel to, hvor moderen begrundet de positive faktorer ved at hjemmepasse på en måde der indbefatter, at hun, i kraft af hendes tilstedeværelse i dagligdagen, får en større forståelse for barnets følelser.

Foruden eksemplerne fra det empiriske datasæt, der indikerer at tilvalget af hverdagslivet med hjemmepasning ikke beskrives som et fravalg af institutionslivet, kom det til udtryk at andre faktorer i familiernes liv ligeledes synes at have en påvirkning på forældrenes tilvalg af livet med hjemmepasning.

I de kommende eksempler vil det tydeliggøres, at det, for nogle af familierne, spillede en rolle, hvilken uddannelsesmæssig baggrund forældrene har. I det første citat eksemplificeres dette med en fars beskrivelse om, at han qua sin uddannelses- og arbejdsmæssige baggrund som lærer, har opnået en viden om børns behov som han ikke kan se bort fra i sin strukturering af hverdagslivet. I andet eksempel fra en hjemmepassende mor beskrives det ligeledes, at hendes og partnerens uddannelsesbaggrunde har haft betydning for familiens tilvalg af hverdagsformen med hjemmepasning.

“Jeg har arbejdet med unge mennesker der har tilknytningsforstyrrelser, og det har helt sikkert påvirket mig, hvor skadet et sind kan blive, og derigennem har jeg læst en masse for at blive klogere på, hvordan man driver pædagogik og er sammen med mennesker der har sådan en tilknytningsforstyrrelse, og der har jeg også fået bevidsthed om, hvor meget øjenkontakt og hudkontakt i de her tidligere år betyder” (Bilag 2. s. 20, l. 14).

“Fordi vi er psykolog-uddannet, så tænker jeg også over det der med, at det at vide meget om børn og deres udvikling tror jeg selvfølgelig på at i sidste ende er rigtig godt, men

det har også haft stor betydning for mange af vores valg, at vi ved noget om konsekvenserne” (Bilag 5, s. 84, l. 168).

I første eksempel italesætter en far, at han har viden om, hvor skadet et sind kan blive og ligeledes beskriver en mor i andet eksempel, at det har en påvirkning på hende at vide noget om konsekvenserne. I den forbindelse er det essentielt at nævne, at begge forældres udtalelser ikke udsprang sig af en beskrivelse af, at institutionslivet måtte kunne medføre disse “konsekvenser” og et “skadet sind”. Omvendt kom det til udtryk at vores medforskere, i kraft af deres uddannelsesmæssige baggrunde, begrundet deres valg om at føre hverdagslivet med hjemmepasning, ud fra faglige belæg om barnets tilknytning og i den forbindelse, hvordan deres viden herom har påvirket deres valg. Det vurderes derfor, at forældrene er ude af stand til at ignorere deres faglighed. Det er i den forbindelse interessant, at begge forældre med deres humanistiske uddannelsesbaggrunde bliver påvirket af deres viden og dermed føler sig nødsaget til at handle ud fra deres viden. Anskues dette med et kritisk psykologisk perspektiv kan forældrenes bevidsthed betragtes at være bygget op omkring aspekter ved deres egen livsførelse. Dette implikerer naturligvis de sociale handlekontekster der deltages i og den viden der er skabt på såvel arbejdspladsen som på deres uddannelse. Der kan dermed argumenteres for, at forældrenes selvforståelse udvikles i kraft af den bevidsthed der skabes om, hvad deres barn har brug for. Ifølge Dreier (1998) er det netop helt essentielt at udvikle sin selvforståelse for at blive i stand til at organisere sin daglige livsførelse så denne opleves meningsfuld. På den baggrund vurderes det, at det for disse forældre gør sig gældende, at begrundelserne for at leve hverdagslivet med hjemmepasning blandt andet opstår i den proces, hvorved der udvikles en bevidsthed omkring børns tilknytning og vigtigheden af denne (Dreier, 1998 fra: Holzkamp, 1998).

Hos hovedparten af familierne kom det i de afholdte interviews til udtryk at hverdagsformen med hjemmepasning synes at have en indvirkning på familien som helhed. I nedenstående citat fra et interview med et forældrepar kommer følgende beskrivelser om dette til udtryk i en udtalelse fra den arbejdende mor i familien:

“Jeg synes klart, at det mest positive er, at det virker for vores familie som helhed. Det er også klart det bedste for x [partneren] at gå hjemme, i forhold til da hun arbejdede. Sådan som vores familie er som helhed, så taler det meget ind i det der langsomme tempo vi gerne vil have, og hvor vi er i stand til at være nærværende overfor hinanden” (Bilag 5, s. 78, l. 92).

Udtalelsen synes at indikere en forståelse af at familiens hverdagslige struktur har en positiv påvirkning på familien som helhed, i den forstand beskrives det, at hun er af den opfattelse, at hendes partner trives med at hjemmepasse. I den forbindelse tolkes det, at familien har dekonstrueret og omorganiseret deres liv for at imødekomme nogle behov i familien. Desuden beskrives strukturen på hverdagen at have en positiv påvirkning på hele familien med begrundelser om, at dette gør dem i stand til at være nærværende overfor hinanden. Forstås dette ud fra Kousholts (2011) beskrivelser om den daglige livsførelse, som en fælles livsførelse, handler det for familier om sammen at skabe en hverdagsstruktur, der er meningsfuld for alle individer i familien. Dagligdagen må på den baggrund organiseres således, at der tages hensyn til de individuelle behov. Forstås dette ud fra ovenstående eksempel fra den arbejdende mor, tolkes det netop, at denne familie har tilvalgt et hverdagsliv der synes at være i overensstemmelse med de behov, familien har.

5.3.3. DE SAMFUNDSMÆSSIGE BETINGELSER

I dette afsnit vil der anlægges et fokus på de betingelser som de hjemmepassende familier kan opleve, når de vælger en hverdagsform, der afviger fra normen i Danmark. Dette anskues ud fra en hensigt om at kunne få blik for de muligheder og begrænsninger der formes af forskellige samfundsmæssige forhold, hvilket blandt andet implicerer familiepolitik, arbejdsmarkedsforhold, økonomiske tilskud, sociale ydelser osv. I eksemplerne der vil anvendes til analyse i dette afsnit tydeliggøres det, at der opleves at være nogle udfordringer forbundet med disse samfundsmæssige forhold. Det viste sig, at de medforskende familier italesatte disse udfordringer på forskellig vis. For nogle af forældrene fyldte de samfundsmæssige rammer meget i samtalen, hvorimod det hos andre ikke blev en så fremtrædende tematik. Tematikken om disse samfundsmæssige betingelser opstod dermed som følge af, at vi, via kodningsprocessen, blev bevidste om disse forholds indvirkning på hovedparten af forældrenes beskrivelser. Omend vi ikke forinden udførelsen af vores interviews havde inkorporeret spørgsmål om de samfundsmæssige forhold, såsom tilskudsordninger m.m. synes beskrivelserne fra flere af forældrene at indkredse disse forhold. I den forbindelse anses det som essentielt at benævne det forhold, at vores interviews naturligvis formes og påvirkes af det faktum, at undersøgelsen er forankret i den kritiske psykologi, hvilket naturligvis har haft indvirkning på interessen vedrørende de samfundsmæssige forhold.

Ved at rette opmærksomheden mod forældrenes oplevelser af de samfundsmæssige betingelser er det hensigten at skabe viden og forståelse for de muligheder og begrænsninger der kan være, når familier vælger at føre deres hverdagsliv med hjemmepasning. Denne organisering af hverdagslivet er først og fremmest en opgave som forældrene varetager, men disse beslutninger vil øjensynligt være af stor betydning for både voksne og børn i de pågældende familier. Denne del af analysen har på den baggrund til hensigt at fremvise eksempler på, hvordan de samfundsmæssige rammer og normer ligger til grund for at forældre kan forbinde nogle overordnede forudsætninger i samfundet til begrænsninger i valget om at føre hverdagslivet med hjemmepasning.

I nedenstående eksempel, fra interviewet med en hjemmepassende mor, beskrives kompleksiteten i at gøre op med de samfundsmæssige normer, når der tilvælges et hverdagsliv der afviger fra majoriteten i samfundet. I interviewet beskrives der blandt andet, at der i Danmark er et frit valg om man vil hjemmepasse sine børn. Dette vil eksemplificeres med følgende beskrivelser:

“Det er fordi det ikke føles som om, at det er et frit valg, og det gjorde det heller ikke, da jeg traf den her beslutning. Det føles ikke som om, at jeg kunne vælge. Jeg vidste ikke en gang, hvad det var. Jeg vidste ikke, at det var en mulighed, at jeg kunne passe mit eget barn. Det føles fuldstændig fjernt og i virkeligheden burde det være mere fjernt at lade andre passe sine børn. Det burde da være det naturlige valg, at barnet skal være hos os”

(Bilag 3, s. 46, l. 123).

Ud fra ovenstående eksempel tolker vi, at omend det er et frit valg enten at tilvælge eller fravælge institutionslivet, er moderen af den opfattelse, at der foreligger nogle begrænsninger for forældre der ikke vælger at følge majoriteten og sende deres barn i daginstitution. I henhold til dette understreger Serner og Hansen (2013), at netop organiseringen af det danske samfund er struktureret på en måde der tilgodeser skattesystemet, børnepasnings-finansieringen og arbejdsmarkedet. Disse faktorer forudsætter desuden, ifølge Hansen (2013b), at det netop kan opleves udfordrende for familier at afvige fra normen i samfundet. Der kan således argumenteres for at der, qua forudsætningerne i samfundet, opstår nogle begrænsninger for familier der vil føre livet på en måde, der afviger fra majoriteten. I vores interview med en arbejdende far blev de samfundsmæssige begrænsninger, om det at være hjemmepasser og hvorvidt dette fremgår som et frit valg, ligeledes en fremtrædende tematik:

“(...) når det er et aktivt valg, og det ikke bliver oplyst, så er det da fordi, at man som samfund ligesom guider fårene i en retning, og at det så ligesom kræver et aktivt valg at gå en anden vej og faktisk også øh, altså øh, kræver aktiv handling at få øje på de sociale ydelser, der er i forbindelse med valget” (Bilag 2, s. 25, l. 85).

Ved at betragte ovenstående citat ud fra et kritisk psykologisk perspektiv vil begrænsningerne som omverdenen frembringer selvsagt få betydning for familierne, hvorfor der kan argumenteres for, at det vil kræve en særlig handleevne hos familierne ikke at lade sig underlægge betingelserne og følge strømmen (Holzkamp, 2005). Faderens udtalelse indikerer en forståelse af, at der i det danske samfund er skabt en kultur for, hvilke normer der er forbundet med småbørnsfamiliers hverdagsliv. I forlængelse heraf kan det synes at ville kræve en særlig handleevne at få blik for de muligheder der kan være forbundet med at tage et valg om at hjemmepasse. Faderens oplevelse af, at valget om at hjemmepasse sine børn ikke oplyses, betyder, at familien selv må stræbe mod at udvide sine muligheder og dermed opnå en større rådighed over livsbetingelserne (Holzkamp, 2013; 2005; Jartoft, 2004).

I interviewet med faderen beskriver han desuden, at han følger med i politiske forslag og debatter omkring hjemmepasning, og at han ligeledes stemmer, når der fremstilles lovforslag til forbedring af kårerne for hjemmepassende familier (Se bilag 2, s. 25, l. 79). I forlængelse heraf uddyber han i dialogen sine tanker herom på følgende måde:

“Jeg er blevet bevidst om hvordan, at strukturen i Danmark, og hvordan det politiske og arbejdsmarkedet er sammensat, og det som vi gør, er noget der falder uden for den norm, så det påvirker mig på den måde, at jeg måske er blevet mere aktivistisk for at ændre på det system, så jeg synes, det passer bedre ind i år 2021” (Bilag 2, s. 25, l. 81).

Set i lyset af ovenstående udtalelse kan der argumenteres for, at familiens fælles livsførelse kræver en særlig form for koordinering af de krav som familiemedlemmerne stilles overfor i balanceringen mellem familie- og arbejdsliv.

Sammenholdes dette med forskning blev der på baggrund af en mixed method undersøgelse, foretaget af Nielsen et al., (2007), konkluderet at samfundets rammer netop er af stor betydning

for familiens balancering mellem arbejdsmarkedet og familielivet. I den forbindelse beskrives det, at den enkelte families gode balance i hverdagen først og fremmest må findes ved, at familien aktivt anlægger et fokus på, hvordan familielivet bedst tilpasses de individuelle behov. Desuden beskrives det i forskningen, at ubalancen i hverdagen hovedsageligt inkluderer småbørnsforældre, hvilket anden forskning ligeledes konkluderer (Kousholt, 2011; Dencik & Jørgensen, 1999).

Ses dette i lyset af faderens udtalelse opstilles der nogle forudsætninger i samfundet, der kan opleves begrænsende for familiens position som hjemmepassende. Dette forudsætter, at han selv forsøger at udvide rådigheden over betingelserne ved at tilstræbe sig at være deltagende i de debatter der flourer omkring vilkårene for hjemmepassende familier.

Den præsenterede forskning kan ikke anses som et komplet sammenligneligt genstandsfelt med indeværende undersøgelse. Dog vurderes det, at forskningen kan bidrage til at skabe forståelse for at særligt småbørnsfamilier kan opleve hverdagslivet som værende konfliktuelt i den hverdagslige struktur, hvor forældre passer et fuldtidsjob, mens børnene tilbringer dagligdagen i daginstitution. Således vil forskningens konklusioner øjensynligt forudsætte, at nogle forældre vil bryde op med denne hverdagsform og dekonstruerer organiseringen af hverdagslivet, hvilket Nielsen, et al., (2007) beskriver som værende det første skridt på vejen i at organisere et balanceret hverdagsliv.

I de afsluttende bemærkninger i et af vores par-interviews italesætter forældrene, hvorledes det for dem føles som det naturlige valg at tilvælge hverdagslivet med hjemmepasning. I den forbindelse udtaler moderen i familien følgende:

“Jeg tror også, at det for os handler om, at vi netop qua vores kommunikation og samtaler også er opmærksomme på, hvilke normer der er i samfundet, og hvorfor gør vi som vi gør, fordi, skal vi sende vores børn i institution bare fordi, at det gør alle andre, eller skulle man måske overveje, at der er nogle andre ting som, som for os ville virke mere den naturlige forlængelse af familielivet” (Bilag 4, s. 68, l. 330).

Belyses dette eksempel ud fra et kritisk psykologisk perspektiv tolker vi, at indretningen af familiens fælles livsførelse er struktureret ud fra familiens oplevelse af, hvad der betragtes som

værende meningsfuldt for dem. På den baggrund er denne familie et eksempel på, at man som individ i et samfund ikke blot kan forstås som værende determineret af omverdenens betingelser, normer og rammer, men at familien selv aktivt kan handle for at opnå rådighed over betingelserne (Holzkamp, 2005). Sammenholdes dette med en undersøgelse foretaget af Hohwü, et al., (2017) omhandlende udfordringer, der kan opstå når en familie dannes, konkluderes det, at der kan opstå problemer, når småbørnsfamilier vil integrere karrierelivet med et nærværende familieliv. I den forbindelse beskrives der i forskningen, at politikere og myndigheder har indflydelse på familiers vilkår og muligheder i samfundet. Betragtes dette i henhold til vores medforskers udtalelse omkring normen om at sende børn i daginstitution tydeliggøres en bevidsthed om at være underlagt nogle samfundsnormer for måden at føre et familieliv på. I forhold til Holzkamps (1998) beskrivelser om begrebet *betingelser* kan dette forstås således, at menneskets mulighed for handling påvirkes af samfundets betingelser, men at det er helt essentielt at betingelserne må opleves meningsfulde, da disse ellers kan medføre konflikter i hverdagslivet. Med dette in mente bliver denne hjemmepassende familie et eksempel på nogle mennesker der selv aktivt handler for at indrette livet på en meningsfuld måde.

I et interview med en anden medforsker beskrives livet som hjemmepassende mor. Under selve interviewet drøftes moderens positive og negative oplevelser der for hende kunne forbindes til familiens hverdagsliv. I den forbindelse udtrykte hun således:

“(...) det er et ensomt liv, og det er jo også bygget op på den samfundsform vi har, fordi det vi gør lige nu, er jo i virkeligheden mega old school (...) i gamle dage gjorde naboer det også, også kunne børnene lege med hinanden og de voksne kunne tale. Det kan vi også med vores naboer, men det er klokken fem” (Bilag 3, s. 40, l. 75).

Betragtes moderens udtalelse med forankring i den kritiske psykologi tolkes det, at der netop lægges vægt på det historiske på en sådan måde, at samfundshistorien må tages i betragtning for at kunne forstå det enkelte menneskes liv. Ud fra moderens udtalelse kan der argumenteres for, at hun er af den opfattelse, at hun har indrettet sit liv afvigende fra normaliteten i det samfund, hun lever i, og at dette forudsætter, at der opstår nogle sociale begrænsninger (Dreier, 1979). Disse betingelser indbefatter, at det sociale liv med naboerne er begrænset på baggrund af familiens indretning af hverdagslivet. Begrænsningerne tolkes dermed at opstå qua familiens atypiske hverdagsliv, set i lyset af den historiske udvikling af det samfund familien lever i.

Endvidere indikerer udtalelsen ud fra en kritisk psykologisk betragtning, at moderen har opnået en bevidsthed omkring aspekter ved familiens livsførelse. Denne selvbevidsthed tolkes at opstå qua den afspejling af omverdenen der beskrives, hvor hun udviser en form for bevidsthed omkring, at det de gør, i virkeligheden beskrives at være “mega old school” (Dreier, 1998, fra: Holzkamp, 1998).

Følgende vil kaste et forskningsperspektiv over eksemplerne i afsnittet. Disse eksempler har bidraget til at skabe indsigt i forældrenes førstepersonsperspektiver på de samfundsrelaterede udfordringer, der kan forbindes med deres hverdagsform. I henhold til et uddrag af den internationale klarlagte forskning kan der, ifølge Pedersen (2017), fremkomme særlige udfordringer med at få velfungerende samfundsmodeller til at fungere i vestlige lande med forskelligartet kulturer. Ud fra en tolkning af eksemplerne fra indeværende afsnit, synes forældrenes udtalelser at indikere en utilfredshed med fordelingen af ressourcer i samfundet. I den klarlagte forskning omhandlende de aktuelle udfordringer i samfundsforholdene for børnefamilier blev det tydeliggjort, at forskning fra forskellige vestlige lande som England, USA, Italien og Norge alle med deres forskellige samfundsmodeller synes at udløse differentierede problematikker for børnefamilier (Perrons, 2017a; Gerson, 2017b; Crepsi & Minquez, 2017c; Brandt & Kvande, 2017d; Rønsen & Kitterød, 2010). Imidlertid kan den italienske og spanske familieforsøgs model, hvor brugen af daginstitutionerne er reduceret, på baggrund af det faktum, at flere familiemedlemmerne internt tager vare på hinanden, vurderes at være den mest sammenlignelige struktur på hverdagen sammenholdt med forældrenes i indeværende undersøgelse.

Som følge heraf har eksemplerne i dette afsnit bidraget til en forståelse af, at forældrenes oplevelse er, at ressourcerne i samfundet ikke beskrives at tilgodese hverdagsformen med hjemmepasning. I forlængelse heraf har vi tidligere i specialet klarlagt at velfærdsmodellen i Danmark netop indbefatter en stærk solidaritet med stort fokus på fordelingen af ressourcer (Jørgensen, Sommer & Dencik, 2008). Fordelingen af disse ressourcer indbefatter blandt andet, at hjemmepasende småbørnsfamilier får tilbud om økonomisk tilskud. I den forbindelse vil følgende del af analysen kaste et blik på, hvilke økonomiske betingelser der kan være forbundet med at føre hverdagslivet med hjemmepasning.

5.3.4. DE ØKONOMISKE BETINGELSERS BETYDNING

Det følgende afsnit vil indebære et økonomisk perspektiv på vores medforskeres grunde til at hjemmepasse. Afsnittet vil således anlægge et perspektiv på økonomiens betydning, og de betingelser økonomien måtte sætte for familiernes daglige livsførelse. Tematikken udsprang primært af vores tilegnede viden om muligheden for at få tildelt et års tilskud til at hjemmepasse, hvorfor dette blev et interessant perspektiv at anlægge på indeværende undersøgelse (Rostgaard, 2017 fra: Skaaning & Bannor-Kristensen, 2017). Vi vurderede i forlængelse heraf, at det var essentielt at få klarlagt i hvilket omfang økonomien har haft indflydelse på vores medforskeres valg om at hjemmepasse. Dette valg må formentlig få en betydning for familiens økonomi, idet at den ene partners løn opgives for at den ene kan gå hjemme. Det gør sig i den forbindelse gældende at nogle af vores medforskere selv har bragt økonomiens rolle i tale, hvortil andre tillagde økonomien som en mindre rolle for deres valg om at føre hverdagslivet med hjemmepasning.

Følgende udtalelser fra et forældrepar belyser økonomiens betydning for deres families valg om at hjemmepasse. Moderen udtrykker således:

“Jeg tror med mine holdninger, så havde vi nok gjort det om, vi havde fået penge eller ej, fordi jeg har det faktisk sådan, at jeg kunne finde på at gældsætte mig for at have gjort det, altså” (Bilag 1, s. 16, l. 191).

Denne udtalelse vurderes at være meget sigende for, hvordan økonomi ikke er en afgørende faktor for om livet med hjemmepasning vil være muligt, men at moderen tværtimod nævner, at hun kunne finde på at gældsætte sig for at kunne hjemmepasse. I dialogen med forældreparret udtaler faderen følgende omkring økonomiens rolle for deres valg om at hjemmepasse:

“Jamen det har spillet ind på den måde, at det ikke har spillet ind. Vi (tænkepause), vi var fuldstændig klare i spyttet om at så må vi klare os for det jeg kan hive ind” (Bilag 2, s. 27, l. 101).

Moderens udtalelse kan ses i lyset af Holzkamps (1998) beskrivelser om, at menneskets *selvforståelse* ikke blot indbefatter at få selvindsigt i hvem man selv er, men ligeledes handler om

at opnå bevidsthed om begrundelserne for at leve sit liv, som man gør det. Dette kan tolkes på en sådan måde, at de økonomiske begrænsninger der måtte være ikke, kan få familien til at gå på kompromis med måden, de gerne vil leve deres hverdagsliv på. Ligeledes tilgår faderen det økonomiske aspekt ved at italesætte de økonomiske begrænsninger, der er forbundet med at hjemmepasse. Disse citater indikerer således, at forældrene ikke vil gå på kompromis med måden, hvorpå de gerne vil føre deres daglige livsførelse.

At mennesker bliver i stand til at handle ud fra de anlagte betingelser i den samfundsmæssige praksis defineres, ifølge Jartoft (2004), som menneskets handleevne. Forstås dette i henhold til parrets udtalelser tolker vi, at de økonomiske begrænsninger, der forbindes med valget om at hjemmepasse, ikke forhindrer parret i at blive i stand til at handle og dermed ikke lader sig begrænse af de økonomiske forudsætninger. Endvidere kan parrets enighed i, at økonomiens begrænsninger ikke skal være en afgørende betydning for, om de kan leve deres hverdagsliv på en meningsfuld måde, kobles til familiens fælles livsførelse, som i denne sammenhæng kan henvises til hverdagsformens betydning for parret og familien som helhed (Kousholt, 2011).

Hos en anden hjemmepassende mødre prioriteres økonomien ligeledes ikke højere end muligheden for at kunne hjemmepasse. Moderen italesætter i den forbindelse hvordan hun ikke både kan prioritere hendes materielle behov, og give hendes barn det hun mener, at hun har brug for. Hun pointerer at prioriteringen om at kunne skabe et godt fundament for hendes barn, vejer op for de økonomiske begrænsninger, som dermed ikke bliver afgørende for hvordan hun vil leve deres familieliv. Hun beskriver det således i de følgende to citater:

“(...) det faktisk var okay at følge sin mavefornemmelse, fordi mit liv er jo mit (...). Det var lettere før. Det var lettere, da jeg bare købte ting for mine penge og gjorde, hvad de andre gjorde” (Bilag 3, s. 7. 1, 34).

“Jeg kan godt lide penge, jeg kan godt lide at købe ting, men jeg kan også rigtig godt lide x [barnet], og det er en stor prioritet for mig, at jeg giver hende et fundament og det her jeg gør, er jo ikke for evigt” (Bilag 3, s. 34, l. 40).

På baggrund af moderens udtalelser kan der argumenteres for, at det, ifølge hende, ikke ses som en mulighed både at prioritere at have et større økonomisk råderum og samtidig kunne

prioritere at indrette livet således dette tilpasses hendes datters behov. Set i lyset af moderens udtalelse, tolker vi, at hun har opnået en bevidsthed om hendes prioriteter for familiens liv, som på denne måde får betydning for familiens måde at indrette deres hverdagsliv på.

Ved at betragte udtalelsen ud fra et forskningsperspektiv plæderer Brandt, Halrynjo & Kvande (2017) i deres internationale videnskabelige antologi for, at de samfundsmæssige normer kan skabe udfordringer i måden, hvorpå familier kan føre deres hverdagsliv. Disse normer implikerer i dansk øjemed en stor hensyntagen til familier der vælger at følge majoriteten og sende deres barn i daginstitution. I forlængelse heraf får hjemmepassende familier, som tidligere nævnt i problemfeltet, etårs tilskud ved tilvælgelsen af hverdagslivet med hjemmepasning (Skaaning & Bannor-Kristensen, 2017). Med dette for øje kan der argumenteres for, at samfundets struktur fastsætter nogle betingelser, der gør det mere økonomisk fordelagtigt at vælge at følge majoriteten og dermed sende ens børn i institution. Ses moderens udtalelser i forlængelse af Brandt, Halrynjo & Kvandes (2017) førnævnte forskning, kan det tyde på, at hun bryder med de samfundsmæssige strukturer som blandt andet indbefatter prioriteten om at tjene penge. Med dette samfundsmæssige brud kan det siges at give familien mulighed for at føre familielivet på en meningsfuld måde, hvor både forældrenes og deres datters behov prioriteres højere end økonomien.

Hos vores medforskere er der en generel enstemmighed om, at betingelserne, som der kan opleves at være forbundet med at hjemmepasse, ikke resulterer i at familierne lader sig underlægge de oplevede begrænsninger. Derimod prioriterer familierne at føre hverdagslivet på en meningsfuld måde, som fælles for dem er hverdagsformen med hjemmepasning.

Et yderligere eksempel på dette viser sig i en udtalelse fra en far som udtrykker sig således: *“Vi har valgt at prioritere at have råd til det (...) så sparer vi nogle andre steder, kan man sige, ikke”* (Bilag 4, s. 55, l. 88).

Overordnet set kan der argumenteres for, at fordelingen af de samfundsmæssige økonomiske ressourcer, i forlængelse af forældrenes udtalelser, ikke kan tolkes som en fordel for hjemmepassende familier. Faderen pointerer i det ovenstående citat at de som familie sparer andre steder, for at kunne have råd til at leve hverdagslivet som de ønsker.

I kontrast hertil har økonomien for familien i det følgende eksempel haft en større betydning for valget om at hjemmepasse. De økonomiske begrænsninger der beskrives i citatet, har lagt

til grund for at forældrene måtte tage tilløb til at kunne føre hverdagslivet på denne måde, for at det økonomisk ville kunne løbe rundt. På den baggrund kom det til udtryk at denne familie ikke synes at kunne leve det hverdagsliv de gerne ville, netop på grund af de økonomiske begrænsninger de stod overfor. Den ene forælder udtaler sig på følgende måde:

“Det [økonomien] har faktisk haft stor betydning. Vi havde en stor opvarmning til at få gjort det her og grunden til at vi sendte hende afsted, var egentlig at vi ikke kunne få det til at løbe rundt (...)” (Bilag 5, s. 85, l. 188).

Ved at anskue denne udtalelse ud fra et kritisk psykologisk perspektiv, kan det tolkes at de økonomiske forudsætninger som familien er underlagt, er medskabende i at reproducere forældrenes følelse af at have en begrænset handleevne. Dette kan tyde på, at familiens valg om at hjemmepasse, synes at kunne ses som dekonstruerende af den ellers eksisterende organisering af deres hverdagsliv. Den restriktive handleevne kan i den forbindelse siges at forbindes med at forældrene i dette tilfælde underlægger og indordner sig de betingelser der er i forhold til den økonomiske begrænsning (Holzkamp, 2005). Derudover tolker vi at familien opnår en klarhed i forhold til hvad der har betydning for dem og handler dermed ud fra det, som Holzkamp (2005) vil definere som den generaliserede handleevne. Ved at handle ud fra den generaliserede handleevne lader familien sig ikke længere underlægge omverdenens betingelser og stræber derimod mod at opnå større rådighed over disse. Dette forudsætter at forældrene begrundet at økonomien har haft en stor betydning, men at begrænsningerne herved ikke længere er afgørende for familiens måde at føre hverdagslivet på.

5.4. OPSAMLING

Overordnet blev der i de ovenstående afsnit i analysens andet tema anlagt et perspektiv på, hvilke særlige betingelser familier kan opleve, når de indretter hverdagslivet afvigende fra normen i samfundet. Herunder blev der blandt andet lagt et fokus på forældrenes fravalg af institutionslivet. I den forbindelse gjorde det sig gældende, at forældrene overordnet set ikke synes at kunne forene sig med de betingelser de forestillede sig at hverdagsformen med institutionslivet kunne medføre. For nogle forældre blev institutionslivet italesat som et decideret fravalg, mens det hos andre modsat blev italesat som et tilvalg af noget andet. Fravalget blev for flere

forældres vedkommende begrundet med deres oplevelser af kvaliteten af de danske daginstitutioner, hvor elementer som dårlig normering fik en særlig betydning for fravalget af institutionslivet.

I forældrenes begrundelser for at tilvælge et hverdagsliv med hjemmepasning synes forskellige aspekter at komme til udtryk. Dette tilvalg begrundes af nogle forældre som et valg om at ville strukturere livet således, at det passes ind i de behov, familien har som helhed. Ligeledes synes disse begrundelser for nogle forældre at bunde i deres påvirkning af deres uddannelsesmæssige baggrunde. Som et gennemgående træk hos forældrene begrundes tilvalget af denne hverdagsform med behovet for at skabe en meningsfuld og balanceret hverdag. Endvidere blev der af flere forældre lagt vægt på deres behov for at kunne være nærværende, følge deres barn og dets behov.

I analysen blev der desuden anlagt et fokus på forældrenes oplevelse af, hvordan samfundets rammer har indvirkning på de betingelser der knyttes til at føre hverdagslivet med hjemmepasning. Forældrene beskrev i den forbindelse at valget om at hjemmepasse ikke opleves at fremstå som et egentligt frit valg. Dette knyttes blandt andet til argumenter om, at det politiske system og arbejdsmarkedet er sammensat således, at hjemmepassende familier falder uden for normen. Det vil således, ifølge forældrene, kræve aktiv handling at undersøge muligheden for overhovedet at kunne tilvælge livet med hjemmepasning.

Slutteligt blev der i analysen anlagt et perspektiv på de økonomiske betingelser der ses i forhold til familiernes livsførelse. I den henseende kom det til udtryk at økonomien implicerede differentierede perspektiver hos familierne. Imidlertid fremgår der en tydelig enstemmighed om, at de økonomiske betingelser som familierne oplever, at der knyttes til deres hverdagsform, ikke resulterer i at de vil lade sig underlægge disse betingelser. Derimod anses det at hjemmepasse som værende af højeste prioritet med henblik på at skabe et meningsfuldt hverdagsliv med hjemmepasning.

KAPITEL 6. DISKUSSION

I dette kapitel vil vi indledningsvist tilstræbe os at udfærdige en kritisk gennemgang af undersøgelsens resultater. I den henseende vil vi overordnet forholde os kritisk til vores analytiske fund ved blandt andet at anlægge et fokus på, hvordan vores undersøgelse placerer sig i forskningsfeltet vedrørende børnefamiliers hverdagsliv. Kapitlet vil ligeledes indbefatte kritiske refleksioner om vores valg af den teori der anvendes, samt hvordan vores metodologiske fremgangsmåder har bidraget til at indkredse problemstillingen.

6.1. KRITISK GENNEMGANG AF UNDERSØGELSENS RESULTATER

I indeværende speciale har det ikke blot været en intention at afdække, hvad vores medforskere mener eller tænker om det at være en hjemmepassende børnefamilie. Tværtimod har vi tilstræbt at analysere på de muligheder og begrænsninger der, ifølge forældrene i undersøgelsen, kan opleves ved denne hverdagsform. Dette var med intentionen om at kunne skabe blik for de fremtrædende problematikker, der kan forbindes med valget om at føre hverdagslivet med hjemmepasning. Undervejs i undersøgelsen blev det tydeligt, at valget om at hjemmepasse, ifølge nogle forældre, implicerer en følelse af at være underlagt nogle særlige betingelser, som de aktivt forsøger at bryde med, med henblik på at skabe et meningsfuldt hverdagsliv. Ved en kritisk gennemgang af vores empiriske materiale, forsøgte vi at klarlægge forældres begrundelser for deres valg, for dermed at kunne skabe viden om de oplevede betingelsers betydning. Betingelserne der kan være forbundet med familiernes hverdagsliv, forsøgte vi at klarlægge gennem analysens tematikker. I et retroperspektiv vurderes undersøgelsens tematikker at kunne understøtte en forståelse af hvad livet med hjemmepasning kan indebære. Dog er vi bevidste om, at vores indgangsvinkel til genstandsfeltet vil have en påvirkning på de resultater, vi har opnået. Igennem analysen fandt vi ud af at forældrenes valg om at hjemmepasse synes at udgøre et behov for at planlægge deltagelse i sociale fællesskaber uden for hjemmet (se afsnit 5.1.2.). Dette aspekt vil ud fra forældrenes beskrivelser kunne forstås som en kompensation for et behov om socialisering, der sandsynligvis ikke ville være oplevet på en arbejdsplads eller i

et institutionsliv⁹.

Vi har i undersøgelsen anlagt en ontologisk forståelse af vores medforskere, som ikke blot indbefatter at anskue dem som determineret af omverdenens betingelser, men derimod som værende medkonstruerende af disse betingelser (Dreier, 2009).

I takt med forældrenes begrundelser om at føre hverdagslivet som de gør det, er forældrene netop med til at konstruere egne livsbetingelser. Dette leder os til en diskussion af, hvordan eksempler fra undersøgelsen er med til at skitsere nogle modstridende aspekter i livet med hjemmepasning, der inkluderer såvel muligheder som begrænsninger. Det kom blandt andet til udtryk i analysen at elementer som ekstra tid, rolige omgivelser og nærvær i familien, knyttes til familiernes oplevelser af at der er særlige muligheder forbundet med deres hverdagsform. Derimod kan vi ved et refleksivt tilbageblik på analysen ligeledes forbinde særlige begrænsninger til hverdagsformen med hjemmepasning. Disse begrænsninger eksemplificeres blandt andet gennem forældrenes beskrivelser om følelsen af ikke at have et frit valg til at vælge hjemmepasning samt de økonomiske- og samfundsmæssige begrænsninger der kan forudsætte, at det føles som et ensomt liv. Særligt i analysens afsnit vedrørende fravalget af institutionslivet beskrev flere forældre deres perspektiver på de begrænsninger der kan knyttes til institutionslivet (se afsnit 5.3.1.). Ved at forholde sig kritisk til disse udtalelser er det tilfældet, at flere af forældrenes beskrivelser om institutionslivet udspringer sig på baggrund af forestillinger og ikke faktiske oplevelser i denne handlesammenhæng. På den baggrund bliver dele af forældrenes begrundelser om at føre hverdagslivet med hjemmepasning forklaret ud fra de betingelser de formoder der kan knyttes til en anden hverdagsform. Dette er grundet, at hovedparten af forældrene er førstegangsførelse og dermed ikke har erfaring med institutionslivet.

I kraft af undersøgelses udførelsestidspunkt finder vi det nødvendigt at kaste et kritisk blik på Covid-19-pandemiens indvirkning på undersøgelsens resultater. Når genstandsfeltet for undersøgelsen har været at indfange familiernes hverdagslige struktur og cykliske organisering af hverdagen blev der i de kvalitative interviews naturligvis spurgt ind til familiernes "typiske" hverdag. Denne hverdag er så at sige for mange danskere blevet vendt på hovedet siden foråret

⁹ Se for eksempel bilag 5, s. 77, l. 72, bilag 1, s. 23, l. 53.

2019, hvilket helt indlysende kan siges at have indflydelse på undersøgelsen. Dette er på en sådan måde, at målgruppen for undersøgelsen inkluderer småbørnsfamilier, hvor hovedparten af de deltagende familier har børn i toårsalderen. Pandemien har dermed medført at flere af de deltagende familier udelukkende har erfaring med hverdagslivet med hjemmepasning efter pandemien indtraf. Dette er i kraft af at pandemien har haft indflydelse på mange af familiernes hverdagsliv i en stor del af barnets levetid. Restriktionerne har tilmed medført, at det hos nogle af de deltagende familier gjorde sig gældende at begge forældre til tider var hjemme, og at aktiviteterne som deltagelsen i legegrupperne har været aflyst. I bestræbelsen på at imødekomme disse udfordringer og skabe blik for, hvordan livet med hjemmepasning føres under normale omstændigheder, talte vi, i de afholdte interviews, om det hverdagslige liv både før og efter pandemien.

I henhold til den fremfundne forskning og i anvendelsen af denne, er vi blevet bekendt med, at store dele af forskningsundersøgelserne vedrørende småbørnsfamiliers hverdagsliv benytter kvalitative forskningsmetoder med afsæt i den kritiske psykologi. Dette kan øjensynligt have en sammenhæng med, at denne metodeform kan siges at åbne op for muligheden for at tilgå menneskers subjektive perspektiver, hvilket læner sig op ad den kritiske psykologiske ambition om at forske ud fra et førstepersonsperspektiv. Kritisk psykologi gør det netop muligt at undersøge menneskers dagligliv og tilgå de problematikker der kan være forbundet med den daglige livsførelse, hvorfor vi sandsynligvis stødte på flere undersøgelser med samme teoretiske- og metodologiske afsæt (Dreier, 1998 fra: Holzkamp, 1998).

Der ses imidlertid adskillelser ved at forskningen ikke er optaget af samme perspektiver på småbørnsfamiliers hverdagsliv som i nærliggende genstandsfelt. Forskningens foki anlægger blandt andet perspektiver på børnefællesskaber, hvor der typisk ikke rettes blikke mod forældrene omkring børnene. Baggrunden for de grundlæggende differentierede interessefelter kan lede til en kritik af, at de udvalgte søgeord i søgeprocessen ikke har ledt os til forskning med mere sammenlignelige genstandsfelter. Dette har skabt udfordringer i at drage sammenlignelige tendenser i sammenholdelsen af undersøgelsen og forskningen på området.

På trods af udfordringerne om at klarlægge forskning med et sammenligneligt genstandsfelt, kan flere af undersøgelserne der beskæftiger sig med småbørnsfamiliers hverdagsliv, synes at klarlægge resultater der giver et indtryk af, at der kan være udfordringer forbundet med positi-

onen som småbørnsfamilie. Denne position forbindes blandt andet med stress, og at balance-
ringen mellem familie- og arbejdsliv kan forekomme udfordrende (Kousholt, 2011; Hohwü et
al., 2017; Nielsen et al., 2017; Jørgensen, Sommer & Dencik, 2008).

I den henseende kan indeværende undersøgelses analytiske resultater eksemplificere, hvorledes
hjemmepasning kan fungere som et “redskab” mod koordineringen af en meningsfuld daglig
livsførelse, hvilket øjensynligt kan modarbejde stress og ubalance i hverdagen. Dette kommer
blandt andet til udtryk i forældrenes beskrivelser om at have et roligt tempo i hverdagen og
ligeledes deres oplevelse om at have tid til at være til stede i familielivet.

6.2. REFLEKSIONER VEDRØRENDE TEORIENS

ANVENDELIGHED

I dette afsnit vil specialets teoretiske anvendelighed blive evalueret, vurderet og diskuteret.
Dette er med henblik på at få blik for, hvorledes specialets teoretiske udgangspunkt har været
behjælpelig i bestræbelsen på at skabe viden om genstandsfeltet. Den kritiske psykologi ind-
befatter som tidligere beskrevet et historisk-materialistisk blik på mennesket. Dette lader sig
blandt andet afspejle i teoriens måde, hvorpå første-personsperspektiver skal anses som et per-
spektiv fra de deltagende subjekter, anskuet og forstået som værende i en dialektisk forbundet-
hed med samfundet (Schraube, 2010).

I indeværende undersøgelse anvendte vi denne teoretiske tilgang med henblik på at få blik for
småbørnsforældrenes egne oplevelser om deres hverdagsform, ud fra forældrenes subjektlige
begrundelser og betingelser for at handle. På baggrund af teoriens syn på subjektet, som væ-
rende handlende, kan dette siges at lægge op til at man for at få viden om hverdagslivet må
deltage i hverdagslivet. På undersøgelses udførelsestidspunkt var dette imidlertid ikke en mu-
lighed. Vi må dog i et retroperspektiv erkende, at vores manglende deltagelse i den udforskede
praksis har skabt visse udfordringer i anvendelsen af den kritiske psykologi. Dette er på det
grundlag, at den viden der skabes i forbindelse med indhentningen af empirisk materiale ude-
lukkende, muliggør at analysere på subjekternes deltagelse i de handlesammenhænge, der be-
skrives i de afholdte interviews. Denne viden, der formentlig kunne være opnået via deltagelse
i den sociale praksis der udforskes, kunne potentielt have styrket kvaliteten af undersøgelsens

resultater. På den baggrund har anvendelsen af de analytiske begreber som eksempelvis *deltagelse*, *handleevne* m.m. skabt udfordringer på en sådan måde, at disse udfoldes i en handlesammenhæng der udelukkende er skabt viden om gennem et enkelt interview med hver familie. Vi har dog forsøgt at imødekomme disse udfordringer ved den tilgang der anvendes til vores interviews med inspiration fra Haavinds (1987; 2020) beskrivelser om *livsformsinterviewet*. Anvendelsen af denne metodeform har gjort det muligt at anlægge et fokus på vores medforskeres førstepersonsperspektiver på de daglige mønstre og cykliske strukturer i det hverdagsliv, hvori deres deltagelse og handleevne udspiller sig.

I anvendelsen af vores analytiske begreber vurderes det endvidere, at disse har været behjælpelige i bestræbelsen på at skabe viden om, hvilke muligheder og begrænsninger der er knyttet til familiens daglige livsførelse. Vi har imidlertid ved et refleksivt tilbageblik på anvendelsen af teorien kunne se at det potentielt kunne have skabt et mere nuanceret blik på vores analyse ved inddragelse af det, som Schraube (2010) beskriver, som de *objektive betydninger* og Jartoft (2004) som de *objektive betingelser*. Disse begreber kunne potentielt have gjort det muligt i højere grad at inddrage samfundsmæssige lovbestemmelser, end hvad der blev tilfældet. Denne inddragelse kunne øjensynligt have åbnet op for muligheden ved i højere grad at forholde os til forældrenes beskrivelser om de betingelser der opleves at være forbundet med valget om at hjemmepasse. Herunder blandt andet de økonomiske tilskud, familiepolitik og arbejdsmarkedsforhold der kan knyttes til forældrenes perspektiver på de betingelser der forbindes med deres hverdagsform. Dette teoretiske blik på de objektive betydninger valgte vi hovedsageligt at udelukke på baggrund af en uklarhed om, hvordan disse epistemologisk måtte erkendes. I den forbindelse plæderer Schraube (2010) for, at disse objektive betydninger hovedsageligt må forstås som værende socialt skabte, hvorfor der ikke kan eller må skabes en dikotomi mellem subjektet og omverdenen.

I egen empirisk data er vi stødt på perspektiver, der indikerer, at forældres køn kan have betydning for, hvordan forældres forståelser af dem selv og deres rolle som henholdsvis mor og far påvirkes¹⁰. Dette synes umiddelbart at få betydning for forældrenes begrundelser for handling og rollefordelingen mellem dem som forældre. I den forbindelse blev det i flere interviews tydeliggjort at fædrene beskrev at have behov for at arbejde, hvorimod mødrene overordnet

¹⁰ Se eksempel bilag 1, s. 5, l. 38; s. 14, l. 166; bilag 2, s. 24, l. 68; bilag 3, s. 44, l. 106.

lagde større vægt på muligheden for at tilbringe tid i hjemmet med deres barn. Derudover italesatte flere forældre, hvilke forståelser og fordomme de oplevede at blive mødt med i sociale sammenhænge, når de beskrev, at de hjemmepassede deres børn. Et yderligere interessant perspektiv fra flere af de hjemmepassende mødre var ligeledes beskrivelserne om, at de forældre i deres bekendtskabskreds der hjemmepassede, havde en form for humanistisk uddannelsesbaggrund. I den henseende vurderede vi, at omfanget af disse aspekter og anvendeligheden af den kritiske psykologi ikke rakte til en mere dybdegående analyse af disse omstændigheder. Derfor har vi reflekteret over, hvorvidt eksempelvis en inddragelse af poststrukturalistiske perspektiver øjensynligt kunne have indkredset et større makroperspektiv på de samfundsmæssige diskurser, der er forbundet med at positionere sig som hjemmepassende familie. Et analytisk fokus på disse samfundsmæssige diskurser kunne øjensynligt have gjort det muligt at skabe viden om, hvordan eksempelvis køns- og forældrediskurser kan have betydning for de begrænsninger, der kan være knyttet til livet med hjemmepasning. Imidlertid vil vi advokere for, at anvendelsen af den kritiske psykologi har bidraget til at skabe viden og forståelse for kompleksiteten i at være en hjemmepassende småbørnsfamilie. De analytiske begreber har tilmed givet os indblik i, hvilke muligheder og begrænsninger der er knyttet til familiernes daglige livsførelse, hvor særligt de cykliske strukturer, der findes i familierne, anses som værende medskabende for deres muligheder om at skabe et roligt hverdagsliv. Derudover har teorien åbnet op for, at familiernes valg om at hjemmepasse indbefatter at fravælge en anden hverdagsform end normen, hvilket viste sig at have betydning for familiens fælles livsførelse og deres individuelle oplevede betingelser.

6.3. ET KRITISK BLIK PÅ EGEN

UNDERSØGELSESMETODE

Vi har i udvælgelsen af metoden til indeværende undersøgelse gjort os overvejelser om, hvorvidt det kvalitative interview kunne bidrage til at skabe indsigt i, hvilken betydning det får for familierne at føre et hverdagsliv med hjemmepasning.

Grundlæggende har det, med vores teoretiske grundforståelse, været en intention at samarbejde med vores medforskere om at udforske problematikker og muligheder, der kan være forbundet

med deres hverdagsform (Kousholt, 2018). Det kan imidlertid diskuteres, hvorvidt indeværende undersøgelse har levet op til denne intention om at samarbejde med vores medforskere. Den kritiske psykologiske ambition om at anse sine informanter som medforskere stiller, ifølge Højholt (2005), krav til, at det må være en forskningsambition at vidensdele for at kunne praksisudvikle. I specialets metodologiske kapitel indkredser vi kort, at vi med indeværende undersøgelse kunne have imødekommet denne kritiske psykologiske ambition ved en inddragelse af deltagende observationer i den udforskede praksis (se afsnit 4.1.). Ved inddragelse af deltagerobservationer forestiller vi os, at vi i højere grad kunne have imødekommet princippet om at tilgå vores informanter som medforskere. Dette er grundet, at denne tilgang potentielt kunne have skabt forudsætningerne for et større samarbejde om at udforske de betingelser der er forbundet med familiernes hverdagsform, for derved at kunne realisere forandringspotentialer i den pågældende praksis (Mørck, 2009). Disse intentioner om at realisere forandringspotentialer vurderes interviewformen i sig selv ikke i tilstrækkelig grad at kunne imødekomme. Imidlertid har intentionen med de afholdte interviews været at inddrage informanterne som medforskere ud fra hensigten om, at vi i udførelsen af vores interviews kunne behandle vores medforskere som eksperter på området (Mørck, 2006). Interviewformen vurderes i den forbindelse at skabe rum for at kunne stille teoretisk funderede spørgsmål der ligeledes tillod en inddragelse af informanternes egne interessepunkter og perspektiver. I bestræbelsen på at tilgå forældrene som medforskere kunne det foruden inddragelsen af deltagerobservationer, have været ideelt at foretage opfølgende interviews. Derudover kunne vi have inddraget forældrenes perspektiver på indeværende undersøgelse i løbet af processen. Et eksempel på inddragelse af forældrenes perspektiver kunne eksempelvis indbefatte at medtage forældrenes egne blikke på, hvilke citater der anvendes i bestræbelsen på at skabe det mest repræsentative billede af genstandsfeltet der undersøges. Inddragelsen af disse fremgangsmåder, var dels ikke muligt grundet pandemien og ville ligeledes have krævet mere tid, end vi havde til rådighed i udførelsen af undersøgelsen.

I bestræbelsen på at skabe viden om familiernes fælles livsførelse med hjemmepasning, valgte vi at inddrage informanter med forskellige positioner i familien, herunder både den hjemmepassende- og den arbejdende forælder. Ifølge Dreier (1994) er det helt essentielt at inddrage flere parter synsvinkler for at få blik for deres positioner, problematikker og interesser i forhold til hinanden. Det kan diskuteres, hvorvidt viden om livet med hjemmepasning kunne være opnået gennem inddragelse af informanter der udelukkende havde positionen som den hjemmepassende forælder. Dog synes inddragelsen af den arbejdende forælders perspektiv at skabe

et nuanceret blik på, hvilken betydning hverdagslivet med hjemmepasning får for familien som helhed set ud fra et forældreperspektiv. Undersøgelsen synes imidlertid ikke på alle punkter at leve op til Dreiers (1994) argumentation om inddragelse af flere positioner. Dette er på baggrund af, at vi i undersøgelsen har medtaget en forælder, hvor partneren ikke deltog, hvilket har medført, at udtalelserne, der anvendes fra denne familie, udelukkende tager afsæt i den ene forælders perspektiv. Dog har vi hos de andre medvirkende familier haft mulighed for at skabe viden om familien som helhed ud fra begge forældres førstepersonsperspektiver.

Selve tilgangen til udførelsen af vores interviews blev som tidligere beskrevet udført som henholdsvis enkeltpersons og par-interviews. Vi kan i den forbindelse ved efterfølgende kritisk gennemgang af metodeanvendelsen kaste et blik på, hvordan disse differentierede fremgangsmåder har bidraget til specialets resultater på forskellig vis. Vi valgte indledningsvist at anvende interviews med enkeltpersoner, og vi kan, ved efterfølgende refleksion over disse, konstatere at den viden der blev skabt gennem vores interviews, blev betydningsfuld for den grundlæggende viden om positionen som hjemmepasser.

Dog ændrede vi undervejs undersøgelsesdesign ved at inddrage par-interviews og afholde de resterende interviews ud fra denne metodiske tilgang. I et retrospektiv synes denne form at have skabt rum for at forældrene sammen kunne fundere over deres fælles livsførelse med hjemmepasning. Begge tilgange til udførelsen af vores interviews vurderes at have tilføjet differentierede perspektiver til analysens tematikker. Eksempelvis biddrog vores enkeltmands-interviews med hjemmepassende mødre til en særlig indsigt i blandt andet deltagelsen i fællesskaber uden for hjemmet. Ligeledes synes vores par-interviews at bibringe en særlig indsigt på området omkring rollefordelingen mellem forældrene ud fra begge forældres førstepersonsperspektiver.

Når der foretages praksisnær forskning, kan der, ifølge Forchhammer (2001), siges at foreligge en særlig optagethed for genstandsfeltet. Vi har i den forbindelse, ved kritisk gennemgang af vores metodeanvendelse, gjort os overvejelser om, hvorledes vores egen position kan have haft indflydelse på undersøgelsens resultater. I kapitlet vedrørende vores metodologiske overvejelser har vi kort redegjort for vores position i undersøgelsen (se afsnit 4.7.).

I den henseende kom det i udførelsen af de første interviews til udtryk, at vores egen position

som pædagoger med indsigt i dagtilbudsområdet øjensynligt viste sig at have en påvirkning på vores måde at spørge til institutionslivet på. Dette kom til udtryk ved, at vi i vores spørgsmål vedrørende medforskernes refleksioner om ikke at sende deres børn i daginstitution, italesatte dette som et fravalg. Det betød, at særligt nogle medvirkende forældre synes at undre sig over denne formulering, da de beskrev, at de ikke anså dette som et fravalg.

Årsagen til vores italesættelse af institutionslivet som et decideret fravalg kan øjensynligt, foruden vores position som tidligere pædagoger, ligeledes begrundes med vores deltagelse i et samfund, hvor normen er at sende sine børn i daginstitution (Hviid, 2020; Hansen, 2013b). Dog måtte vi erkende at vores udvalgte informanternes førstepersonsperspektiv, på deres grunde til at leve livet med hjemmepasning, ikke nødvendigvis kunne forstås som et fravalg af institutionslivet, men nærmere et tilvalg af noget andet. En kritik af egen undersøgelse kan i den forbindelse rettes mod vores måde at spørge ind til fravalget af institutionslivet på. Ifølge Tanggaard & Brinkmann (2020) kan bestemte måder at spørge ind til et genstandsfelt på netop resultere i, at der konstrueres bestemte svar. På baggrund af egen position og bevidstheden omkring vores optagethed vedrørende fravalget af institutionslivet, har vi i de efterfølgende interviews, tilstræbt os at formidle spørgsmålene omkring dette fravalg på en mere nuanceret og ikke så fastlagt måde. Dette var med henblik på at lade det være op til informanterne, hvorledes de italesætter det valg de har truffet om at deres barn ikke skal i daginstitution.

I henhold til selve afholdelsen af undersøgelsens interviews blev vi, som tidligere beskrevet, nødsaget til at afholde disse over det video-telefoniske program, Zoom. Ifølge Tanggaard & Brinkmann (2020) kan ansigt-til-ansigt-interviewet anses som den mest almindelige form, når man ønsker at opnå viden om menneskers holdninger, oplevelser og meninger om et særligt genstandsfelt. Dette perspektiv afspejlede sig i indeværende undersøgelse ved en oplevelse af at Zoom-formatet ikke tilbyder den samme verbale interaktion som ved en fysisk tilstedeværelse. Under afholdelsen af vores interviews oplevede vi en vis besværlighed ved at stille opfølgende spørgsmål til forældrenes beskrivelser, da der nemt kunne opstå komplikationer med lyden, hvis to personer kommer til at tale ind over hinanden. Desuden vurderes det, at video-interviewet kunne gøre det udfordrende at afkode kropslige tegn på et menneskets hensigt om at komme med sit input i samtalen. Omvendt udmøntede fordelene ved videoformatet sig ved, at selve planlægningen for interviewets afholdelse var ubesværet at organisere. For eksempel havde vi mulighed for at afholde to interviews på en dag, hvilket sandsynligvis kunne have

været udfordrende ved et eventuelt fysisk fremmøde hos familierne. Samtidig gjorde video-interviewet os i stand til undervejs at følge med i interviewguiden på computeren. Denne mulighed var særdeles anvendelig hos de medforskere der var mere “styrende” i deres udtalelser, og dermed besvarede nogle af vores planlagte spørgsmål inden disse blev stillet. I den forbindelse kunne den af os der ikke førte selve interviewet, skabe struktur i interviewguiden undervejs og understrege besvarede spørgsmål, hvilket vi vurderer gav den af os der foretog interviewet mulighed for at være mere til stede i interaktionen.

KAPITEL 7. KONKLUSION

I denne del af specialet vil der konkluderes på de resultater vores analyse har peget på i bestræbelsen på at besvare problemformuleringen. Vi har med afsæt i det kvalitative forskningsparadigme udført fem semistrukturerede interviews med førstepersonsperspektiver fra forældre. Disse interviews har givet os et indblik i, hvilke betingelser der er forbundet med at føre hverdagslivet med hjemmepasning, og hvilken betydning dette får for familiens fælles liv.

Vi har gennem undersøgelsen fået viden om, at forældrenes perspektiver synes at indikere en forståelse af, at der er særlige begrænsninger forbundet med at føre hverdagslivet afvigende fra normaliteten i Danmark. I specialets indledende kapitel inddragede vi perspektiver der tydeliggjorde at temaet om, hvordan et familieliv leves, er et genstandsfelt der er til stor debattering i såvel samfundsdebatten, medierne og i dansk politik. Dele af disse aspekter kom blandt andet til udtryk i forældres beskrivelser om deres oplevelse af eksempelvis mangel på økonomisk støtte, der forudsætter at der kan være begrænsninger forbundet med at tilvælge hverdagslivet med hjemmepasning.

I specialets indledende kapitel beskrev vi, at interessen for dette genstandsfelt blandt andet udsprang af en nysgerrighed omkring hvorvidt aspekter som tid og samvær med egne børn, samt holdninger til kvaliteten af daginstitutioner, havde betydning for forældres valg om at hjemmepasse. Vi kan i den henseende konkludere, at disse ovenstående aspekter viste sig at have betydning for forældrene i større eller mindre grad. Derudover blev forældrenes perspektiver omkring oplevelsen af at have et roligt hverdagsliv og betydningen af deltagelsen i mindre sociale fællesskaber ligeledes argumenter der måtte medtages i analysen, og dermed kan siges at have indflydelse på hverdagslivet med hjemmepasning.

I bestræbelsen på at kunne besvare specialets problemformulering udformede vi to overordnede analytiske tematikker med tilhørende sub-tematikker. Analysens første tema havde til hensigt at indkredse en forståelse af familiernes daglige liv i bestræbelsen på at kunne skabe viden om, hvordan hverdagslivet med hjemmepasning opleves, og hvilken betydning dette har for familiens livsførelse. Grundlæggende kan vi konkludere, at det var et gennemgående træk for familierne i undersøgelsen, at livet med hjemmepasning forudsatte, at hverdagslivet opleves roligt,

og at det samtidig indbefatter muligheden for at gribe dagen an, så det passer ind i familiens behov. For hovedparten af forældrene var det en essentiel del af hverdagen at deltage i mindre sociale fællesskaber, hvilket både begrundes med et behov for voksen-kontakt i hverdagen og ligeledes deres børns mulighed for at socialisere sig med andre børn i mindre fællesskaber.

I henhold til tidens indflydelse på hverdagslivet kan vi ud fra en analytisk gennemgang af datamaterialet konkludere, at livet med hjemmepasning synes at skabe en tidsmæssig balance i hverdagen. Dette er forstået på en sådan måde, at denne hverdagsform synes at skabe mere overskud til nærvær og samvær i familien. Slutteligt kan vi i henhold til analysens første tema konkludere på rollefordelingen mellem forældrene i de medvirkende familier. Forældrenes valg om, hvem af dem der hjemmepasser synes i den forbindelse at afspejle refleksioner om, hvad de individuelle behov i familien måtte være.

Ved at undersøge begge forældres perspektiver på hverdagslivet med hjemmepasning, kan vi konkludere, at familiens fælles liv må organiseres således, at hverdagslivet hænger sammen og samtidig opleves meningsfuldt for familien som helhed. På den baggrund synes forældrene at udgøre særlige betingelser for hinanden i og med, at koordineringen af forældrenes individuelle roller som henholdsvis arbejdende- og hjemmepassende udgør forudsætningerne for overhovedet at kunne vælge at hjemmepasse.

I analysens andet tema havde vi en intention om at afdække, hvilke særlige betingelser familier kan opleve, når de indretter hverdagslivet afvigende fra normen i samfundet og vælger at hjemmepasse deres børn. Set i lyset af analysen om dette tema, kan vi konkludere, at familierne der har valgt at hjemmepasse både forbinder særlige begrænsninger og muligheder med dette valg. Gennemgående begrundes familiernes valg om at hjemmepasse med de muligheder, der er forbundet med denne hverdagsform. Vi kan i den forbindelse konkludere, at hverdagsformen synes at bidrage til muliggørelsen i at skabe en meningsfuld og balanceret hverdag, der tilgodeser hele familiens behov. Vi er i analysen af det empiriske materiale blevet bevidste om, at nogle forældres argumenter for at hjemmepasse blandt andet begrundes med viden, de har skabt om børns behov, gennem deres humanistiske uddannelsesbaggrunde. Særligt forældrenes behov for at være nærværende og føle, at de skaber en hverdag for deres barn, der tilgodeser deres behov, vurderes at være i høj prioritering hos de medforskende forældre. Omvendt indkredser begrænsningerne, der er forbundet med valget om at hjemmepasse, blandt andet en forståelse

af, at dette tilvalg ikke fremgår som et tydeligt frit valg. Dette begrundes af forældrene med det faktum, at hjemmepasning ikke fremgår som en mulig pasningsordning, når forældre efter endt barsel skal tage stilling til, hvor deres barn skal tilbringe hverdagslivet. Desuden tydeliggøres forældrenes perspektiver på, at samfundets rammer synes at tilgodese idealbilledet af en børnefamilie, der inkluderer to arbejdende forældre med børn der sendes i daginstitution. Dette begrundes blandt andet ud fra argumenter om en manglende økonomisk støtte, der ikke opleves at tilgodese børnefamilier der har valgt at hjemmepasse. På baggrund af forældrenes beskrivelser, synes valget om at hjemmepasse at fremstå som to modstridende poler. Dette er både i henhold til at kunne prioritere at have et større økonomisk råderum og samtidig vælge at hjemmepasse, da valget om at hjemmepasse medfører nogle økonomiske kompromisser. Til trods for de økonomiske begrænsninger som familierne beskrev, resulterer dette ikke i, at de underlægger sig disse betingelser, men at familierne derimod vælger at skabe en hverdag, hvor der tages højde for værdierne om at prioritere nærvær og tid med egne børn.

Vi indledte dette speciale med en redegørelse for vores forståelse af fænomenet *hjemmepasning* som en alternativ form for pasning og som et aktivt fravalg af institutionslivet. Vi har, qua en analytisk gennemgang af vores empiriske materiale, fået viden om, at ikke alle forældre anså dette som et egentligt fravalg. Imidlertid knyttes aspekter som manglende- og skiftende voksne samt grædende utrygge børn, til forældres forståelser af, hvad institutionslivet indbefatter. I den forbindelse kan det konkluderes, at forældrene overordnet set ikke synes at kunne forene sig med de betingelser, som de forestillede sig, at hverdagsformen med institutionslivet kunne medføre. Desuden kan vi, ud fra de eksempler vi har fremvist i specialet, konkludere, at fravalget ikke udelukkende knytter sig til negative funderinger om institutionslivet. Omvendt synes dette nærmere at indkredse en forståelse af, at adskillelsen mellem forældre og børn er forbundet med at skulle sende sine børn i daginstitution, hvilket synes at være normen for den adskillelseskultur der er mellem børn og forældre i Danmark. I den forbindelse bliver denne pasningsordning, qua analytisk gennemgang af det empiriske materiale, vurderet som værende et tilbud der retter sig mod et behov for pasning og dermed ikke ud fra, hvad barnet aktuelt har behov for.

Opsummerende kan vi konkludere, at selve hverdagslivet med hjemmepasning synes at være præget af positive aspekter, der forudsætter at hverdagslivet opleves meningsfuldt. Overordnet synes livet med hjemmepasning at skabe en forståelse af, at mennesker, der vælger at føre

denne hverdagsform, aktivt har indrettet hverdagslivet således, at der tages højde for et værdisæt om at skabe et nærværende, roligt og balanceret familieliv. Omvendt forbindes særlige samfundsmæssige- og udefrakommende betingelser at skabe særlige begrænsninger for selve valget om at organisere livet med hjemmepasning, som vi i dette afsnit har forsøgt at indkredse.

I et retroperspektiv på undersøgelsen har vi haft til hensigt at udforme et teoretisk håndværk med afsæt i kritisk psykologi. Dette valg vurderes overordnet at have bidraget til besvarelse på problemformuleringen. Begrebernes anvendelighed synes at have medvirket til at skabe et teoretisk rammeværk der kunne begribe problemformuleringen. Omvendt synes vores teoretiske design at lægge op til observationer i den udforskede praksis, hvilket indeværende undersøgelse ikke lever op til. Dette medførte besværligheder med at lave en mere dybdegående analyse af forældrenes handleevner og deres deltagelse i den handlesammenhæng, der blev undersøgt. Dog vil vi argumentere for at undersøgelsens kvalitative interviewform har bidraget til at skabe viden om, hvorfor forældre vælger at føre hverdagslivet med hjemmepasning, hvorved vi har fået indsigt i forældres holdninger, perspektiver og oplevelser der knyttes til forståelsen af hvilke muligheder og begrænsninger der kan forbindes til familiernes hverdagsliv.

KAPITEL 8. VURDERING AF UNDERSØGELSENS KVALITET

I dette kapitel har vi haft en intention om at vurdere vores undersøgelses kvalitet ved at redegøre for, hvordan vores valg har haft betydning for kvaliteten af den udførte undersøgelses resultater.

Vurderingen af denne undersøgelses kvalitet kan i den forbindelse redegøres ud fra to sammenhængende kvalitetskriterier. Herunder almengørelse som et kritisk psykologisk kvalitetskriterium, samt generelle kvalitative forskningskriterier.

På baggrund af undersøgelsens afsæt i den kritiske psykologis principper om praksisforskning og medforskning, var sigtet at undersøge forældrenes perspektiver på de muligheder og begrænsninger der forbindes med deres hverdagsform (Nissen, 2000 fra: Forchhammer, 2001). Vores fremgangsmåde repræsenterer så at sige udelukkende et situeret billede af verdenen, hvorfor al viden der produceres, må knyttes til den praksis der forskes i (Højholt, 2005). Dermed er det udelukkende muligt at skabe viden om den konkrete sociale sammenhæng der udforskes, og på den måde kan den viden der skabes forstås som lokalt forankret. Dette betyder, ifølge Højholt (2005), ikke at den viden der skabes, ikke er gyldig, eller kan få betydning i andre sociale sammenhænge. I forlængelse heraf kan gennemsigtigheden og gyldigheden af en kvalitativ undersøgelse, ifølge Holzkamp (2005), sikres gennem det som beskrives at være en "muligheds-almengørelse". Sigtet har altså ikke været at generalisere, men derimod at almenføre strukturer for den undersøgte praksis, som efterfølgende vil kunne fremfindes i lignende strukturer og dermed kunne bidrage til udvikling af praksis (Dreier, 2002). På den baggrund retfærdiggør rækkevidden af undersøgelsen ikke en almengørelse af det generelle liv med hjemmepasning (Dreier, 1979). Dog kan vores interviews med de medforskende forældre siges at bidrage til at anskueliggøre de betingelser, der kan forbindes med deres hverdagsliv og dermed åbne op for en forståelse for, hvilke handlemuligheder der kan kobles til hverdagslivet med hjemmepasning.

Med intentionen om at imødekomme de kvalitative kvalitetskriterier, har vi under hele processen for specialets udformning haft til hensigt at skabe transparens i vores undersøgelse. Dette kvalitetskriterium knytter sig således til en ambition om at gøre undersøgelsen så beskrivende som muligt (Tanggaard, 2012). Derudover havde vi i sigte undervejs at redegøre for vores valg ved at beskrive og formidle vores fremgangsmåder på en detaljeorienteret måde. Et eksempel på dette kom blandt andet til udtryk i den skriftlige fremstilling i forbindelse med inddragelsen af udtalelser fra vores informanter, hvor vi har forsøgt at skabe resonans i læseren. Dette var på en sådan måde at den udtalelse der henvises til kan opfattes som en så præcis præsentation af interviewsituationen som muligt. I den henseende har det været med øje for at få udvidet eller klarlagt en forståelse for læseren om det pågældende genstandsfelt (Tanggaard & Brinkmann, 2020).

Vi har ligeledes tilstræbt os at skabe gennemsigtighed i fremgangsmåderne til udformningen af såvel tematikkerne i vores interviewguides, som de temaer der blev styrende for specialets analyse. Vi har løbende forsøgt at fremvise, hvorledes vi er nået frem til disse temaer der anvendes og samtidig forsøgt at fremvise, når informanter udtalte sig afvigende fra disse tematikker. På den baggrund har intentionen med den skriftlige fremstilling mere overordnet handlet om at skabe intern konsistent i specialet. Dette handler om at skabe sammenhæng mellem integrering af såvel vores empiriske materiale som vores teoretiske tilgang til analysen, samt anvendelsen af forskningslitteratur (Tanggaard & Brinkmann, 2020).

Kriteriet om specialets gyldighed stiller krav til, om der undersøges det, vi har haft intention om at undersøge. Ligeledes kan spørgsmålet om gyldighed siges at stille krav til, at undersøgelsen udspringer sig af den eksisterende teoretiske viden (Tanggaard, 2012). Vi har med vores intention om at kunne behandle specialets problemformulering, forinden udformningen af denne, orienteret os i forskningsfeltet, samt forsøgt at identificere referencer der beskæftiger sig med småbørnsfamiliers hverdagsliv og de problemstillinger der samfundshistorisk kan være forbundet med at være en småbørnsfamilie. Dette var på baggrund af ønsket om at kunne starte processen af specialet med en forhåndsviden. Denne forhåndsviden forinden udførelsen af et kvalitativt forskningsprojekt er, ifølge Tanggaard & Brinkmann (2020), helt essentiel i tilstræbelserne om at udføre god interviewforskning.

KAPITEL 9. PERSPEKTIVERING

I dette speciale har vi undersøgt fænomenet *hjemmepasning* ud fra et mikroperspektiv, der har inkluderet forældres førstepersonsperspektiver på livet med hjemmepasning. Specialets genstandsfelt har således haft til hensigt at anlægge et fokus på de problematikker der kan være forbundet med at føre hverdagslivet med hjemmepasning. I processen, under såvel udformningen af forskningsoversigten samt i indhentningen af empirisk data, blev vi bevidste om, at genstandsfeltet for specialet øjensynligt rummer større perspektiver på nogle grundlæggende udfordringer i vores samfund. I specialet har vi kort berørt dele af disse problematikker ud fra forældrenes perspektiver. Viden fra såvel forskningslitteraturen, samt informanternes udtalelser i undersøgelsen, har gjort os opmærksomme på nogle potentielle problemstillinger vedrørende forhold som arbejdsmarkedsforhold, familiepolitik samt muligheden for økonomisk støtte. Derudover anlægges der ligeledes et samfundshistorisk perspektiv på idealbilledet af, hvordan man “bør” være som familie. Dette idealbillede af en børnefamilie synes at inkludere to forældre med fuldtidsarbejde og børn der tilbringer størstedelen af hverdagslivet i en institution. At afvige fra normen i samfundet har på den baggrund givet os en forståelse af, at forældres stillingtagen til, hvordan man vil føre sit liv, som småbørnsfamilie i det danske samfund, kan være udfordrende. Derfor finder vi det relevant, at vi i en nærmere undersøgelse af genstandsfeltet kunne dykke yderligere ned i disse problematikker.

Indledningsvist i specialet redegjorde vi for vores forståelse af familielivet ud fra Christensen & Ottosens (2002) beskrivelser herom (se afsnit 1.7.). Denne forståelse inkluderede et syn på samfundet der understøtter den førnævnte beskrivelse af idealbilledet af, hvordan et familieliv bør leves, i og med at der lægges op til begge forældres bidrag til arbejdsmarkedet. På den baggrund har processen om specialets tilblivelse bidraget til en forståelse af fænomenet *hjemmepasning*, som en form for modbevægelse til de tendenser der ses i samfundet. Dette lægger op til en bekymring om, hvorvidt der i det danske samfund tages tilstrækkeligt hånd om børnefamilier. I den forbindelse kunne der i en videre undersøgelse fokuseres på, hvilke potentielle konsekvenser det kan have for både børn og forældre i fremtiden, hvis der ikke rettes blik mod, hvorvidt det danske konkurrencesamfund drager en tilstrækkelig omsorg for børnefamilier i dag. Det kunne derfor findes relevant at belyse disse aspekter ud fra et større makroperspektiv, hvor vi i højere grad kunne undersøge de bagvedliggende betingelser der kan være forbundet

med at være småbørnsfamilie i dag. Herved kunne man eksempelvis forestille sig at foretage en dokumentanalyse af lovgivning på familieområdet og undersøge, hvordan arbejdsmarkedsforhold gør det muligt for forældre at skabe balance i hverdagen med små børn. Eksempelvis kunne der foretages en analyse af, hvordan arbejdspladser tilgodeser småbørnsfamilier ved for eksempel at gøre det muligt at tage orlov, gå på deltid m.m., i forbindelse med etableringen som småbørnsfamilie. Vores medforskere i undersøgelsen anlagde desuden et perspektiv på, at valget om at hjemmepasne ikke føles frit. Dette blev tydeliggjort ud fra en forælders argument om, at tilvalget af hjemmepasning, som pasningsordning til ens barn, ikke fremgår som en mulighed på Borger.dk (Bilag 1, s. 7-8, l. 104). Det kunne i den forbindelse være interessant at undersøge de bagvedliggende begrundelser for, hvorfor dette ikke fremgår tydeligt.

“Ingen forældre kan synes, det er en dårlig ide, at ens børn skal være hos forældrene, for siden hvornår er forældre stoppet med at være eksperter på egne børn?” (Bilag 3, s. 36, l. 73).

LITTERATURLISTE

Bang, L. B. (2018). *Flere forældre vil vælge at gå hjemme*. Fyens Stiftstidende, 11. december, 2018. Lokaliseret den 15.04.2021 på: <https://fyens.dk/artikel/lektor-flere-for%C3%A6ldre-vil-v%C3%A6lge-at-g%C3%A5-hjemme>

Brandth, B., Halrynjo, S. & Kvande, E. (2017). *Work-Family Dynamics: Competing Logics of Regulation, Economy And Morals*. New York: Routledge.

Brandth, B. & Kvande, E. (2017d). Fathers integrating work and childcare: reconciling the logics? In: Brandth, B., Halrynjo, S. & Kvande, E., *Work-Family Dynamics: Competing Logics of Regulation, Economy And Morals* (s. 70-87). New York: Routledge.

Brask, M. B. (2019). *Er hjemmepasning et reelt alternativ til et børneliv i institution?* Kristeligt Dagblad, 5. marts, 2019. Lokaliseret den 06.01.2021 på: <https://www.kristeligt-dagblad.dk/debatindlaeg/psykolog-er-hjemmepasning-et-reelt-alternativ>.

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3:2, s. 77-101.

Brinkmann S. & Tanggaard, L. (2020). Kvalitative metoder, tilgange og perspektiver: en introduktion. Interviewet: samtalen som forskningsmetode. Etik i en kvalitativ verden. I: *Kvalitative metoder: En grundbog* (3. udg., s. 15-23, 33-63 & 581-600). København: Hans Reitzels Forlag.

Chaiklin, S. (2011). Kulturhistorisk psykologi. I: Karpatschhof, B., Katzenelsen, B. (red.) *Klassisk og moderne psykologisk teori* (2. udg., 2. oplag, s. 319-347). Hans Reitzels Forlag.

Christensen, E. & Ottosen, M. H. (2002). *Børn og familier*. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. SFI-Rapport Nr. 02:8.

Crepsi, I. & Mínguez, M. (2017c). Work and family cultures: dynamics of the familie change in southern Europe. In: Brandth, B., Halrynjo, S. & Kvande, E., *Work-Family Dynamics: Competing Logics of Regulation, Economy And Morals* (s. 52-70). New York: Routledge.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA). (2020). Læringsmiljø-kvalitet - National undersøgelse. Lokaliseret den 27.01.2021 på: www.eva.dk.

Danmarks Statistik (2011). Danske børn kommer tidligst i institution. Lokaliseret den 29.01.2021 på: <https://www.dst.dk/da/Statistik/bagtal/2011/2011-11-21-daginstitutioner>

- Dencik, L. & Jørgensen, S.P. (1999). *Børn og familie i det postmoderne samfund*. (s. 79-132) København: Hans Reitzels Forlag.
- DR (2019). *Hvem passer vores børn?* DR Nyhederne, Lokaliseret den 13.01.2021 på: https://www.dr.dk/drtv/program/hvem-passer-vores-boern_94752.
- Dreier, O. (1979). Indledning. I: O. Dreier (Red.) *Den kritiske psykologi*. (s. 7-27). København: Rhodos.
- Dreier, O. (1994). Personal Locations and Perspectives. Psychological Aspects of Social Practice. In: N. Engelsted. et al. (red.): *Psychological Yearbook*, University of Copenhagen, (Vol. 1), (s. 63-90). Copenhagen: Museum Tusculanum Press.
- Dreier, O. (1996). Ændring af professionel praksis på sundhedsområdet gennem praksisforskning. I: Jensen, U. J., Qvesel, J. & Andersen, P. F. (Red.), *Forskelle og forandring - bidrag til humanistisk sundhedsforskning*, (s. 112-140) Århus: Forlaget PHILOSOPHIA.
- Dreier, O. (1999). Læring som ændring af personlig deltagelse i sociale kontekster. I: Nielsen, K. & Kvale, S. (Red.) *Mesterlære – Læring som social praksis*. (s. 76-99). København: Hans Reitzels Forlag.
- Dreier, O. (2002). *Psykosocial behandling: En teori om et praksisområde*. København: Dansk psykologisk Forlag.
- Dreier, O. (2008). *Psychotherapy in everyday life*. (s. 255-286). Cambridge University Press, New York.
- Dreier, O. (2016). Conduct of Everyday Life - Implications for Critical Psychology. I: Højholt, C. & Schraube, E. (eds.), *Psychology and the Conduct of Everyday Life* (s. 15-33). Sussex/New York: Routledge.
- Drengsgaard, S. (2015). *Familien betyder mest for danskerne*, Kristeligt Dagblad, 3. februar, 2015. Lokaliseret den 11.01.2021 på: <https://www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/familien-betyder-mest-danskerne>.
- Drugli, B.M. & Undheim, M.A. (2012). Partnership between Parents and Caregivers of Young Children in Full-time Daycare. *Child Care in Practice* (Vol. 18), no. 1, s. 51-65.
- Eurostat (u.å). Lokaliseret den 13.01.2021 på: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>.
- Forchhammer, H. B. (2001): *Interviewet som handlesammenhæng*. Nordiske udkast, 29 (1), s. 23-32.

- Gerson, K. (2017b). The logics of work, care and gender change in the new economy: a view from the US In: Brandth, B., Halrynjo, S. & Kvande, E. *Work-Family Dynamics: Competing Logics of Regulation, Economy And Morals* (s. 19-36). New York: Routledge.
- Glavind, N. & Pade, S. (2019). *Udviklingstendenser: dagpleje og daginstitutioner*. FOA, marts 2019.
- Gravesen, T.D. (2016). Opvækstvilkår, livsbetingelser og dagtilbudspædagogik. I: *Pædagogik i dagtilbud*. (s. 133-152) Hans Reitzels Forlag.
- Hammerlin, Y. & Larsen, E. (1999). Teoretisk grundlag. I: Hammerlin, Y. & Larsen, E. *Menneskesyn i teorier om mennesket*. (s. 96-103, 142-144, 214-218). Århus: Klim.
- Hansen, O. H. (2013a). Stemmer i fællesskabet. (ph.d.-afhandling). Aarhus Universitet.
- Hansen, O. H. (2013b). Forord I: Serner, E. B. & Hansen, J. I. S. *Er der nogen hjemme?* (s. 7-9). København: Forlaget Brumbas.
- Hohwü, L., Poulsen, S., Lund, R., Thøgersen, S., Blicher-Koch, S. & Obel, C. (2017). *En familie dannes - en undersøgelse af viden og indsatser på familieområdet*. Center for Sundhedssamarbejde, Aarhus Universitet.
- Holzkamp, K. (1998). Daglig livsførelse som subjektvidenskabeligt grundkoncept. I: *Nordiske udkast*, nr. 2, s. 89-117.
- Holzkamp, K. (2005). Mennesket som subjekt for videnskabelig metodik. I: *Nordiske udkast*, 2 (Vol. 33), s. 5-34.
- Holzkamp, K. (2013). Basic concepts of Critical Psychology. I: Schraube, E. & Osterkamp, U. (Eds.), *Psychology from the Standpoint of the Subject: Selected writings of Klaus Holzkamp* (s. 19-27). Basingstoke, Palgrave Macmillan.
- Haavind, H. (1987). Liten og stor: mødres omsorg og barns utviklingsmuligheter. Norge: Universitetsforlaget AS.
- Haavind, H. (2020). *Livsformsintervjuet: En veiviser til subjektive erfaringer* I: Jansen, A. & Andenæs, A. (2019). Hverdagsliv, barndom og opvekst - Teoretiske posisjoner og metodiske grep. Oslo Universitetsforlaget.
- Husserl, E. (2014). The Phenomenological Reductions. I: *Ideas: general introduction to pure phenomenology*. London: Routledge.
- Hviid, P. (2020). Dialogical experiences in practice – Research with Danish daycare: Moving from abstract to concrete generalizations. *Culture & Psychology*, (Vol 26), no. 1, (s. 40-61). Denmark: University of Copenhagen.

- Hyldgaard, K. (2018). *Videnskabsteori – en grundbog til de pædagogiske fag*. Roskilde Universitetsforlag, 2006.
- Højen-Sørensen, A. & Laugesen, L. (2015). Daginstitutionens betydning for børns udvikling, trivsel og læring. I: Kornerup, I. & Næsby, T. (red.), *Kvalitet i dagtilbud: Grundbog til dagtilbudspædagogik* (s. 117-131). Frederikshavn: Dafolo Forlag.
- Højholt, C. (2001). *Samarbejde om børns udvikling - Deltagere i social praksis*. (s. 1-108) København: Nordisk Forlag.
- Højholt, C. (2005). Præsentation af praksisforskning (3. oplag). I: *Forældresamarbejde - Forskning i fællesskab*. (s. 23-44) Dansk Psykologisk Forlag.
- Højholt, C. & Schraube, E. (2016). Introduction: Toward a Psychology of Everyday Living. I: Schraube, E. & Højholt, C. (eds.), *Psychology and the Conduct of Everyday Life*. Sussex/New York: Routledge.
- Information. (2015). *Ekspert: Daginstitutioner hæmmer børns udvikling*. Information, 23. marts, 2015 Lokaliseret den 10.01.2021 på: <https://www.information.dk/telegram/2015/03/eksperter-daginstitutioner-haemmer-boerns-udvikling>.
- Jansen, A. & Andenæs, A. (2019) *Hverdagsliv, barndom og oppvekst: Teoretiske posisjoner og metodiske grep*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jarftoft, V. (2004). Kritisk psykologi - En psykologi med fokus på subjektivitet og handling. I: Witt, G. & Højholt, C. (Red.), *Skolelivets socialpsykologi - nyere socialpsykologiske teorier og perspektiver* (s. 181-208). København: Unge Pædagoger.
- Jefferson, A. & Huniche, L. (2009). *(Re)searching for persons in practice: Field-based methods for critical psychological practice research*. Qualitative Research in Psychology (6), (s. 12-27).
- Juhl, P. (2014). *På sporet af det gode børneliv - samfundets bekymring og børns perspektiver på problemer i hverdagslivet*. Roskilde Universitet.
- Jørgensen, P. Sommer, D. & Dencik, L. (2008). *Familie og børn i en opbrudstid*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Karkov, R. (2019). *Førende børneforskere: det reelle omsorgssvigt er, at vores børn er for små, når vi overlader dem til fremmede*. Berlingske, 8. april. 2019. Lokaliseret den 04.05.2021 på: <https://www.berlingske.dk/samfund/foerende-boerneforskere-det-reelle-omsorgssvigt-er-at-vores-boern-er-for>

Keon, M. (2013). *The Morality of Daycare*. *Philosophia*, (Vol 41), (s. 97–107). Springer Science+Business Media Dordrecht.

Kjølberg, K. E. (2018). *Stephanie passer sin søn derhjemme: Det giver ham den bedste start på livet*, DR Nyheder, 7. september, 2018. Lokaliseret den 20.01.2012 på: <https://www.dr.dk/nyheder/regionale/hovedstadsomraadet/stephanie-passer-sin-soen-der-hjemme-det-giver-ham-den-bedste>.

Kousholt, B. K. (2018). Betingelses-, betydnings- og begrundelsesanalyse. I: Böttcher, L., Kousholt, D. & Winther-Lindqvist, D. (Red.) *Kvalitative analyseprocesser* (s. 237- 263). København. Samfundslitteratur.

Kousholt, D. (2006). *Familieliv fra et børneperspektiv: Fællesskaber i børns liv* (ph.d.-afhandling). Roskilde Universitet.

Kousholt, D. (2011). *Børnefællesskaber og familieliv - børns hverdagsliv på tværs af daginstitutioner og hjem*. Danmark: Dansk Psykologisk Forlag.

Kornerup, I. & Næsby, T. (2015). *Kvalitet i dagtilbud: grundbog til dagtilbudspædagogik* (s. 7-9) Frederikshavn: Dafolo Forlag A/S.

Kragh-Müller, G. (2013). *Kvalitet i daginstitutioner*. København: Hans Reitzels Forlag.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2008). *Interview - Introduktion til et håndværk* (2. udg., 2. oplag). Hans Reitzels Forlag

Malterud, K. (2001). Qualitative research: standards, challenges, and guidelines. In: *Qualitative Research Series*. The Lancet. (Vol. 358): no. 11, s. 483-488.

Moher, D., Liberati, A., Altman, D.G., Tetzlaff, J., Mulrow, C., Gøtzsche, P. C., ... Kleijnen, J. (2009). The PRISMA statement for reporting systematic reviews and meta-analyses of studies that evaluate healthcare interventions: explanation and elaboration. Lokaliseret den 03.02.2021 på: <https://www.bmj.com/content/339/bmj.b2700>.

Mørck, L. (2006). Bogens social-praksisteoretiske udgangspunkt - læring og overskridelse af marginalisering. I: *Grænsefællesskaber: læring og overskridelse af marginalisering* (s. 13-16) Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.

Mørck, L. (2009). Samarbejde omkring problemer og handlemuligheder. I K. Bro, O. Løw & J. Svanholt (Red.). I: *Psykologiske perspektiver på intervention - i pædagogiske kontekster* (s. 177-208) Dansk psykologisk Forlag.

Mørck, L.L. & Nissen, M (2005). Praksisforskning. Deltagende kritik mellem mikrofonholderi og akademisk bedreviden. I: Bechmann Jensen, T., Christensen, G. (red) *Psykologiske og pædagogiske metoder. Kvalitative og kvantitative forskningsmetoder i praksis* (s 123-154). Roskilde Universitetsforlag.

- Nielsen, K. & Tanggaard, L. (2019). *Pædagogisk psykologi – en grundbog*. (2. udg. 2. oplag, s. 88-148) Samfundslitteratur.
- Nielsen, L., Birdi, E., Csonka, A., Hansen, B.M., Hestbech, S.K., Madsen, K.P., ... Westergård-Nielsen, N. (2007). *En chance for balance - et fælles ansvar*: Familie- og arbejdslivskommissionen. København.
- Nissen, M. (2002). Det kritiske subjekt. *Psyke & Logos*, (Vol. 23): nr. 1, s. 65-85.
- Pedersen, H. Vestergaard, M. & Nielsen, H. (2014). *Et godt voksenliv begynder på gul stue*. Jyllands-posten, 2. november, 2014. Lokaliseret den 12.01.2021 på: <https://jyllands-posten.dk/premium/indblik/Indland/article7071168.ece/>.
- Pedersen, L. (2017). Work-Family Dynamics - Competing Logics of Regulation, Economy and Morals. *Tidsskrift for samfunnsforskning*. (Vol 60), nr. 2, s. 193-196.
- Perrons, D. (2017a). Managing work-life tensions in the neo-liberal UK. In: Brandth, B., Halrynjo, S. & Kvande, E., *Work-Family Dynamics: Competing Logics of Regulation, Economy And Morals* (s. 36-51). New York: Routledge.
- Randolph, J. (2009). A Guide to Writing the Dissertation Literature Review. In: *Practical Assessment, Research & Evaluation* (Vol. 14): no. 13, s. 1-11.
- Rhyner, M.P., Guenther, L.K., Pizur-Barnekow, K., Cashin, E.S., & Chavie, L.A. (2013). Child Caregivers' Contingent Responsiveness Behaviors During Interactions With Toddlers Within Three Day Care Contexts. *Communications Disorders Quarterly* (Vol 34), no. 4, s. 232-241.
- Rønsen, M. & Kitterød, R.H. (2010). *Gender-Equalizing Family Policies and Mothers' Entry into Paid Work: Recent Evidence From Norway*. *Feminist Economics*, (Vol 21), no.1, s. 59-89.
- Saldaña, J. (2016). An introduction to codes and coding. In: *The coding manual for qualitative researchers* (3. udg.). (s. 1-32). London: SAGE.
- Schraube, E. & Højholt, C. (2016). *Psychology and the conduct of everyday life*. (s. 1-34). New York: by Routledge.
- Schraube, E. (2010). Første-persons perspektivet i psykologisk teori & forskningspraksis. I: *Nordisk udkast nr. 1 & 2*.
- Schraube, E. (2017). Teori gør forskellen: Analytiske strategier i kritisk psykologi. *Nordisk udkast*. Nr. 2. s. 24-39.

Serner, E. B. & Hansen, J. I. S. (2013). Konkurrencesamfundet mangler omsorg. *Er der nogen hjemme?* (s. 89-91). København: Forlaget Brumbas.

Skaaning, J. & Bannor-Kristensen, D. (2017). *Flere får tilskud til at passe deres egne børn hjemme*. DR Nyheder, 10. marts 2017. Lokaliseret den 06.01.21 på: <http://www.dr.dk/nyheder/indland/flere-faar-tilskud-til-passe-deres-egne-boern-hjemme>.

Socialdemokratiet. (u.å.). *Social ulighed: Altid på børnenes side*. Lokaliseret den 19.01.2021 på: <https://www.socialdemokratiet.dk/da/politik/social-ulighed/>.

Sommer, D. (2004). *Barndompsykologi: Udvikling i en forandret verden* (2. rev. udg.). København: Hans Reitzels Forlag.

Sonne-Ragans, V. (2015). *Anvendt videnskabsteori. Reflekteret teoribrug i videnskabelige opgaver*. Frederiksberg C.: Samfundslitteratur. s. 11-31.

Sunnevåg, A. (2013). *Dagtilbud med høj, god og lav kvalitet*, nr. 15, (s. 77-85). Norge: Senter for praksisrettet utdanningsforskning (SePu).

Tanggaard, L. (2012). Validitet i forbindelse med deltagerobservationer. I: Pedersen, M., Klitmøller, J. & Nielsen, K. (red.), *Deltagerobservation - en metode til undersøgelse af psykologiske fænomener*. Danmark: Hans Reitzels Forlag.

Uddannelses- og Forskningsministeriet. (u.å.). *SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd*. Lokaliseret den 17.02.2021.